

Nota van beantwoording

van zienswijzen op het ontwerp

regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027

7 december 2021

Inhoudsopgave:

Inleiding en hoofdlijn van zienswijzen en beantwoording	2
Beantwoording per zienswijze van	
Gemeenten	3
Waterschappen	31
Drinkwaterbedrijven	47
Overige	54

INLEIDING

Het ontwerp regionaal waterprogramma is van 13 juli tot en met 20 september ter inzage gelegd. Belanghebbenden zijn daarmee in de gelegenheid gesteld om zienswijzen op het ontwerp regionaal waterprogramma in te dienen. 23 partijen hebben gebruik gemaakt van deze gelegenheid. Er zijn ruim 300 deelzienswijzen geïdentificeerd, variërend van oproepen om meer ambitie te tonen, tot tekstsuggesties. Deze nota van beantwoording bevat een reactie op alle deelzienswijzen, voorafgegaan door een overzicht van de belangrijkste wijzigingen naar aanleiding van de zienswijzen en de belangrijkste niet overgenomen zienswijzen. Waar relevant is de beantwoording afgestemd met andere overheden.

De belangrijkste wijzigingen naar aanleiding van zienswijzen:

- De tabel maatregelen in de KRW-nota paragraaf 4.5 is geactualiseerd en onder andere aangevuld met een verkenning hoe de provincie beperkingen kan stellen aan het gebruik van vislood. In dezelfde paragraaf is tekst ingevoegd om de inzet van de Zuid-Hollandse partijen beter te duiden.
- Enkele verduidelijkingen in de tekst ten aanzien van de bescherming van bronnen voor drinkwaterwinning (paragraaf 3.4.1);
- De tekst over de aanpak van verzilting (paragraaf 3.6.1) is aangevuld met voorbeelden van concrete maatregelen.
- Aanscherping van de tekst ten aanzien van de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen en schrappen van de kaart in KRW-nota bijlage 7 omdat een correct beeld nog niet te geven is;
- Verbetering van de leesbaarheid van de bijlagen; tekstsuggesties zijn zoveel mogelijk overgenomen, binnen de bestaande beleidsuitgangspunten. Veruit de meeste zienswijzen (156) hebben betrekking op bijlage C.
- In bijlage D zijn de onderwerpen "Lozen in de bodem" en "de rolverdeling bij de overige receptoren die geen onderdeel van dit beleidskader zijn" aangescherpt en verduidelijkt.

Zienswijzen die niet hebben geleid tot wijziging zijn onder andere:

- Complimenten en steun voor het beleid;
- Zienswijzen die betrekking hebben op teksten die zijn overgenomen uit het reeds vastgestelde omgevingsbeleid, zoals de beleidskeuze uit de omgevingsvisie en het hoofdstuk over bodemdaling. Bij de terinzagelegging was aangegeven dat deze teksten niet open stonden voor zienswijzen. Op verzoeken om meer concrete uitwerking van het beleid voor bodemdaling wordt verwezen naar de lopende uitwerking van de veenweidestrategieën ;
- Zienswijzen die betrekking hebben op de doorwerking van klimaatadaptatie in het ruimtelijk beleid vallen buiten de scope van het regionaal waterprogramma. De provincie is in gesprek met de waterschappen over de verdere uitwerking hiervan.
- Oproep om het regionaal waterprogramma aan te scherpen en te komen met een plan om de KRW-doelen te halen. De maatregeltabel is weliswaar aangevuld, maar dat is geen aanscherping. De Zuid-Hollandse partijen doen wat ze kunnen, maar zijn ook afhankelijk van de inzet van het Rijk. Bij de mid-term review in 2023 wordt de voortgang van het doelbereik beoordeeld.
- Voorstellen voor beleidsrijke wijzigingen in bijlage C worden meegenomen in een nog te doorlopen evaluatie.
- Zienswijzen over de wijze waarop de provincie uitwerking van bijlage D gaat regelen. Het regelen gebeurt via de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening, die op deze onderwerpen nog in ontwikkeling is.

BEANTWOORDING PER ZIENSWIJZE

De zienswijzen zijn gesorteerd op 'type' indiener. Eerst alle gemeenten, daarna de waterschappen en daarna overige partijen.

A001 – Gemeente Krimpenerwaard

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
1	<p>Bodembescherming Thans biedt de Wet bodembescherming (Wbb) het kader voor de beoordeling of een bodem- of grondwaterverontreiniging risico's oplevert voor het grondwater en welk risico aanleiding geeft tot het nemen van sanerende of andere beschermende maatregelen. Met de komst van de Omgevingswet (Ow) komt de Wbb te vervallen. Voor bestaande verontreinigingssituaties wordt overgangsrecht geïntroduceerd. Een grondwaterverontreiniging kan een bedreiging zijn voor de kwaliteitsdoelen. Ook een bodemverontreiniging kan een bedreiging vormen, indien er sprake is van een mobiele verontreinigende stof in de onverzadigde zone van de bodem en deze leidt tot een inbreng naar het grondwater. De provincie heeft het beheer en de aanpak van grondwaterverontreiniging daarom een plek gegeven in haar waterprogramma. Diverse gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten zijn het afgelopen jaar betrokken geweest bij een beleidsformulering die recht doet aan de uitgangspunten: hetzelfde beschermingsniveau als onder de Wbb en inzetten op gestage verbetering op natuurlijke momenten (ruimtelijke dynamiek). Het ontwerp beleidskader oogt uitgebalanceerd en is een voortzetting van de Wbb-lijn. Daarbij geven een nieuwe systematiek en werkwijze wel aanleiding tot het maken van opmerkingen en het stellen van vragen.</p>	Kennis genomen van introductie op vragen	Geen
2	<p>1. Gebruik maken van de uitzonderingsbepaling, waardoor verplicht grondwateronderzoek achterwege kan blijven. Gemeenten kunnen in hun omgevingsplan locaties aanwijzen waar gevaar door grondwaterverontreiniging is uit te sluiten. Graag vragen wij er aandacht voor dat dit in heel Zuid-Holland op een uniforme manier gebeurt. We gaan er van uit dat er vanuit de provincie heldere criteria komen, waarop gebaseerd kan worden wanneer bij niet-significante verontreinigingen in het grondwater onmiddellijk of toekomstig gevaar voor het grondwater kan worden uitgesloten. Daarnaast verwachten wij ook dat de provincie ons faciliteert in het aanleggen van de databases en het opstellen van kaarten.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr 10	Geen
3	<p>2. Instructieregel bouwen op een grondwatergevoelige locatie, waarbij gevaar niet is uit te sluiten. Beoordelen resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit. Of sprake is van verontreiniging van het grondwater komt veelal aan het licht doordat bij een ruimtelijke ontwikkeling bodemonderzoek plaatsvindt. De provincie koppelt het natuurlijke moment aan een bouwactiviteit van een gebouw dat geheel of gedeeltelijk de bodem raakt.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 12	Geen

	<p>De provincie zorgt met een instructieregel ervoor dat het omgevingsplan een verbod op het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie bevat tenzij de aanwezigheid van een significante grondwaterverontreiniging uitgesloten kan worden of aannemelijk gemaakt kan worden dat de uit de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit volgende sanerende maatregelen getroffen worden.</p> <p>De gemeente zorgt ervoor dat de provincie een kopie ontvangt van de melding of aanvraag van een vergunning voor het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie, zodat de provincie in staat is de resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit te beoordelen.</p> <p>Zo als het nu beschreven is in het beleidskader is het niet helder of de gemeente nu een autonome taak uitoefent (via instructieregel verkregen) of dat er twee bevoegde instanties tegelijkertijd met de risicobeoordeling bezig zijn en dezelfde taken uitvoeren. Of moet de gemeente wachten op een advies of instemming van het middenbestuur?</p>		
4	<p>3. Het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'.</p> <p>In te zetten door gemeente of provincie.</p> <p>Voor verontreinigingen met een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid als gevolg van directe of indirecte blootstelling aan verontreiniging is in de Ow het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging op of in de bodem' opgenomen. Dit instrument kan de gemeente inzetten indien er een vermoeden bestaat dat er onaanvaardbare risico's voor de mens zijn, ook indien de verontreiniging het grondwater beïnvloedt dat bestemd is voor de drinkwatervoorziening.</p> <p>De provincie introduceert in dit beleidskader het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'. Hiermee kunnen er ook maatregelen verlangd worden van een perceeleigenaar indien een verontreiniging een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater. De provincie benut de criteria zoals opgenomen in de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit om vast te stellen of er sprake is van een onaanvaardbaar risico. Een maatregel die van een perceeleigenaar verlangd kan worden, kan ook allereerst het uitvoeren van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit of daarvoor benodigd bodemonderzoek inhouden. Een vermoeden dat sprake is van een toevalsvondst kan volgen uit bodemonderzoek dat uitgevoerd wordt in het kader van een ruimtelijke ontwikkeling.</p> <p>Wij stellen voor om, als het gaat om een verontreiniging die een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater, het primaat voor het inzetten van het instrumentarium 'toevalsvondst' te leggen bij Provincie. Dit sluit het best aan bij de verantwoordelijkheid voor waterlichamen en de expertise, die bij een grote organisatie als Provincie aanwezig is.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 13	Ja
5	<p>4. Budget uitvoeren en expertise-opbouw instructieregels uit Zuid-Hollandse Omgevingsverordening Algemene opmerking.</p> <p>Wij vragen ons af op welke wijze gemeenten aanvullend budget gaan ontvangen voor het uitvoeren en de expertise-opbouw rond de nieuwe instructieregels uit de ZHOV op het gebied van grondwater.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 11	Geen

6	<p>Algemeen</p> <p>Het ontwerp regionaal waterprogramma raakt behoudens de Europese richtlijnen over water onderwerpen aan zoals zoetwatervoorziening, wateroverlast en waterrecreatie. Over het algemeen onderschrijven wij de beleidsdoelstellingen in het programma. De effecten van de verdere beleidsuitwerking zullen echter gevolgen hebben voor de Krimpenerwaard en wij verzoeken u dan ook dringend ons tijdig te betrekken in de verdere uitwerking. Ten aanzien van de zoetwatervoorziening in relatie tot de mogelijkheden van gebiedsontwikkeling en energietransitie stellen wij ons zeer kritisch op zoals wij ook meermaals kenbaar hebben gemaakt in de diverse reacties en zienswijzen op de aanwijzing van de strategische grondwatervoorraden.</p>	Kennis genomen van de zienswijze	Geen
7	<p>Instructieregels</p> <p>Op onderwerpen waar wij, in de vorm van instructieregels, wettelijk verplicht zijn rekening te houden met onderdelen van het regionaal waterprogramma, doen wij hierbij ook het dringende verzoek om tijdig af te stemmen hoe deze instructieregels eruit gaan zien zodat wij kunnen anticiperen op het opnemen van deze regels in ons omgevingsplan en voldoende gelegenheid hebben om op nauwkeurige wijze de gevolgen van deze regels te overzien en waar nodig andere regels aan te passen.</p>	Het regionaal waterprogramma bevat zelf geen instructieregels, maar wel verwijzingen naar instructieregels die in de omgevingsverordening zijn of worden opgenomen. De intentie is altijd om tijdig af te stemmen over instructieregels.	Geen
8	<p>Inhoudelijke opmerkingen</p> <p>Naast de hiervoor gemaakte algemene opmerkingen treft u hieronder op een aantal artikelen en onderwerpen een inhoudelijke zienswijze. In artikel 2.2.6. wordt de aanpak beschreven om wateroverlast te beperken. In dit artikel wordt gesproken over afstemming met waterschappen, maar ook gemeenten hebben hierin een belang en dienen betrokken te worden in de verdere uitwerking van de beleidskeuze.</p>	Gemeenten zijn ook een belangrijke partner bij de aanpak van wateroverlast. De tekst wordt aangepast zodat dit duidelijker tot uitdrukking komt.	Tekstuele aanpassing: Uit de besprekingen (tussen provincie, waterschap en andere relevante partijen zoals gemeenten en belangenorganisaties) kunnen voorstellen komen om het omgevingsbeleid en/of de omgevingswaarde (normen)
9	<p>Mooi en schoon water</p> <p>Hoewel dit artikel in grijs is weergegeven en daarmee niet openstaat voor een zienswijze willen wij u attenderen op de eerder ingediende zienswijze met betrekking tot drinkwater in het omgevingsbeleid. Wij hebben op het ontwerp van de provinciale milieuvordering een inhoudelijke zienswijze ingediend (bijlage 1). Deze zienswijze is nog niet beantwoord en de verordening is nog niet vastgesteld. Toch lezen wij in het ontwerp regionaal waterprogramma op verschillende plaatsen dat de aanvullende</p>	De teksten in het ontwerp regionaal waterprogramma zijn geformuleerd uitgaande van de situatie na vaststelling van het regionaal waterprogramma in het eerste kwartaal van 2022. De zienswijzen uit de bijlage van uw brief gaan over de PMV2021.	Geen

	<p>strategische grondwatervoorraden zijn aangewezen in de omgevingsverordening van de Provincie Zuid-Holland. Nu dit nog niet zo is zien wij de eerder ingediende zienswijze (bijlage 1) als ingevoegd in deze zienswijze. Een belangrijk punt in deze zienswijze is de te verwachten bodemdaling. Opgemerkt wordt dat in paragraaf 4.1 van het ontwerp regionaal waterprogramma bevestigd wordt dat bodemdaling wordt veroorzaakt door onttrekkingen of winningen van grondwater. Onze zorg met betrekking tot een nieuwe waterwinning wordt daarmee bevestigd.</p>	<p>Indiener heeft op 22-09-2021 de nota van beantwoording van de PMV2021 ontvangen. De PMV2021 is op 13-10-2021 vastgesteld door Provinciale Staten.</p>	
--	--	--	--

A002 – Gemeente Bodegraven-Reeuwijk

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
10	<p>Gemeenten kunnen in hun omgevingsplan locaties aanwijzen waar gevaar door grondwaterverontreiniging is uit te sluiten (Beleidskader paragraaf 4.1 bladzijde 22, correspondeert met artikel 7.3.23.4 van de ZH Omgevingsverordening conceptversie 1.0.). Graag vragen wij er aandacht voor dat dit in heel Zuid-Holland op een uniforme manier gebeurt. We gaan er van uit dat er vanuit Provincie heldere criteria komen, waarop gebaseerd kan worden wanneer bij niet-significante verontreinigingen in het grondwater onmiddellijk of toekomstig gevaar voor het grondwater kan worden uitgesloten. Daarnaast verwachten wij ook dat de provincie ons faciliteert in het aanleggen van de databases en het opstellen van kaarten.</p>	<p>Bij het opstellen van de regels in de ontwerp-verordening zullen heldere criteria opgenomen worden voor de voorwaarden voor het aanwijzen van locaties waar overschrijding van de signaleringsparameter grondwatersanering op voorhand uit te sluiten is. Uiteraard is hiervoor een bewijslast nodig die wij over heel de provincie zullen uniformeren.</p> <p>De provincie zal in het kader van de omgevingsverordening afspraken maken over het ontsluiten van bodem- en grondwaterinformatie. Zowel provincie als gemeente hebben immers een belang bij dezelfde bodem- en grondwaterinformatie. Ook draagt het project "warme overdracht" bij aan informatieoverdracht. Uiteindelijk is het aan de gemeente om te bepalen of zij locaties wil aanwijzen waar geen grondwaterverontreiniging verwacht wordt. Indien de regels in de ontwerp-verordening naar mening van de indiener nog onduidelijk zijn, wordt verzocht een zienswijzen in te dienen op de ontwerp-verordening.</p>	Geen
11	<p>De gemeente vraagt op welke wijze gemeenten aanvullend budget gaan ontvangen voor het uitvoeren en expertise-opbouw rond de nieuwe instructieregels uit de ZHOV op het gebied van grondwater</p>	<p>De instructieregels wijzigen enkel regels voor activiteiten waarvoor de gemeente reeds bevoegd gezag is. Denk aan regels voor bouwactiviteiten of de milieubelastende activiteit saneren van de bodem of lozen van afvalwater op of in de bodem. Er zijn geen instructieregels die verlangen dat de gemeente andere expertise inzet dan die ze op grond van de</p>	Geen

		bij wet aan de gemeente toegekende bevoegdheden niet al nodig had. Hierdoor is aanvullend budget niet aan de orde.	
12	De gemeente citeert uit paragraaf 4.4. van het beleidskader grondwaterkwaliteit (blz 32), over de wijze van beoordelen of er sprake is van verontreiniging van het grondwater. De gemeente stelt dat op basis van de beschrijving in het beleidskader niet helder is of de gemeente een autonome taak uitoefent (via instructieregel verkregen) of dat er twee bevoegde instanties tegelijkertijd met de risicobeoordeling bezig zijn en dezelfde taken uitvoeren. Of moet de gemeente wachten op een advies of instemming van de provincie?	In de ontwerp-omgevingsverordening wordt dit verder verduidelijkt. De gemeente heeft een rol om te beoordelen of er een risicobeoordeling grondwaterkwaliteit uitgevoerd moet worden en moet bij de aanvraag om een omgevingsvergunning checken of de risicobeoordeling uitgevoerd is. Het is aan de provincie om te bepalen of de risicobeoordeling goed is uitgevoerd en of men tot de juiste resultaten is gekomen. De regels voor het uitvoeren van de risicobeoordeling in de ontwerp-omgevingsverordening bestaan daarom ook uit direct werkende regels met provincie als BG. Met een instructieregel voor het omgevingsplan wordt gemeente enkel verantwoordelijk om te toetsen of er informatie ontbreekt (wel/niet risicobeoordeling) en of, uitgaande van door de provincie getoetste resultaten, de juiste maatregelen aan de resultaten verbonden worden.	Geen
13	De gemeente citeert tekst uit het beleidskader (blz 22) over de 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'. De gemeente stelt voor om, als het gaat om een verontreiniging die een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater, het primaat voor het inzetten van het instrumentarium 'toevalsvondst' te leggen bij de provincie. Dit sluit volgens de gemeente het best aan bij de verantwoordelijkheid voor waterlichamen en de expertise, die bij een grote organisatie als de provincie aanwezig is.	In de ontwerp-omgevingsverordening hebben we enkel de provincie als BG voor het instrument toevalsvondst verontreiniging van het grondwater aangewezen. We zullen dit ook in de teksten van het beleidskader aanpassen.	Ja

A003 – Gemeente Molenlanden

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
14	Op en rond het water zijn (ook in onze gemeente en regio) diverse routes aangelegd voor watersport zoals kanoën. De ervaring leert dat het beheer, wat veelal decentraal gebeurt, te wensen overlaat. Snel gevolg is een niet meer functionerend netwerk. Suggestie is om te verkennen of meer centrale coördinatie ten aanzien van het beheer wenselijk is.	Provincie Zuid-Holland heeft opdracht gegeven aan stichting Waterrecreatie Nederland om het nautisch en vaarwegbeheer in beeld te brengen, samen met de waterschappen. Ook de gemeenten zullen hier betrokken bij worden. Doel is om afspraken met elkaar te maken en voor alle stakeholders helder te krijgen wie	Geen

		waarvoor verantwoordelijk is. Dit traject wordt naar verwachting in 2022 afgerond.	
15	Het onderwerp waterreductie wordt gemist. Mogelijkheden worden gezien om hier meer aandacht aan te geven op onderdelen zoals informatie over watergangen en de historie daarvan.	Er is dit voorjaar door de provincie opdracht verstrekt aan de stichting Blauwzaam in het kader van de Gebiedscoalitie 5. De Stichting Blauwzaam gaat een verkenning uitvoeren naar de kansen voor waterrecreatie in de Alblasserwaard/Vijfheerenlanden, met de volgende vragen: 1) Hoe kunnen we in de A5h beleving van het landschap en dan in het bijzonder vanaf het water stimuleren, zodanig dat die beleving waarde toevoegt aan de leefomgeving van onze inwoners en het karakter van het landschap. 2) Hoe kunnen we de rijke waterhistorie van de regio als inspiratie daarbij gebruiken? 3) Hoe kunnen we de stimulans van waterrecreatie gebruiken om klimaatadaptatie en biodiversiteit te verbeteren? Eén van de onderwerpen binnen het onderzoek is dat jongeren (onderwijs) invulling geven aan het regionaal waterverhaal voor bewoners en recreanten ('Water in de A5h'). Uw opmerking wordt doorgegeven aan de uitvoerders van dit onderzoek met verzoek dit mee te nemen.	Geen

A004 – Gemeente Rotterdam

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
16	De gemeente wil graag samen met de provincie werken aan onderwerpen als grondwaterbeheer, klimaat en bodemdaling. Samen kunnen we de komende jaren ook meer focus geven op de risico's in relatie met het ruimtelijk beleid en met name aandacht voor het buitendijks gebied.	Dank voor het aanbod. Wij zetten graag de bestaande samenwerking voort, in onder andere het Deltaprogramma Zoetwater en de klimaatadaptatie-werkregio MRDH.	Geen

17	De beleidsuitwerking op oppervlaktewaterkwaliteit en zoetwatervoorziening sluit goed aan op het beleid van het nationaal programma Zoetwater. Alle kwaliteitsaspecten zijn goed toegelicht en er zijn heldere keuzes gemaakt voor de Kaderichtlijnen Water, met name voor oppervlaktewater. Indien er ondersteunt de gebiedsgerichte aanpak voor KRW en het overig water, waarbij rekening wordt gehouden met lokale kenmerken	Dank voor uw steun	Geen
18	Het onderdeel grondwaterbeleid (par. 3.3) vraagt ons inziens meer uitwerking en invulling ten behoeve van goede aansluiting tussen taken en bevoegdheden van provincie en gemeente (zoals de gemeentelijke zorgplicht). Hoe verhouden de verantwoordelijkheden van provincie en gemeente zich over verschillende thema's tot elkaar, zoals water en bodem/ondergrond, haven, stedelijk gebied en landelijk gebied.	Het waterprogramma richt zich met name op de provincie zelf. Via bestaande overleggen zullen vragen of mogelijke knelpunten voortvloeiende uit de door het Rijk vastgestelde rolverdelingen worden besproken.	Geen
19	Pag 23: "Gebiedsspecifieke curatieve maatregelen ten aanzien van historische Botlekgebied: De gebiedsgerichte aanpak voor het Botlekgebied is gestart gedurende het 2009-2015 en is nog in uitvoering. Hierin wordt onderzocht hoe de verontreinigingen in het zo veel mogelijk kunnen worden beperkt." Onderzocht moet zijn: vastgelegd. Er wordt niet onderzocht.	Tekst wordt aangepast	Ja
20	Voor het thema bodemdaling werken de provincie en de gemeente, net als bij klimaatadaptatie, al goed samen in de bijbehorende programma's. Echter, de focus heeft tot nu toe nog erg gelegen op het landelijk gebied via de Veenweide strategieën (4.2.1). Hierbij is nog te weinig aandacht geweest voor strategie in het stedelijk gebied en het bebouwd gebied waar op dit moment veel opgaven zijn. Dat is jammer. De gemeente ziet graag dat de provincie een actievere rol op zich neemt voor bodemdaling in combinatie met de verstedelijkingstrategie, waarbij aandacht is voor de waarde van het bodemwatersysteem. Een visie op de invulling van de bebouwde omgeving zou wenselijk zijn, zeker nu er gesprekken gaande zijn tussen verschillende overheden (het Rijk en de koepelorganisaties) over invulling voor bebouwde omgeving in het licht van transitieopgaven energietransitie, klimaatadaptatie en NOVI.	In het provinciale Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie ligt de focus bij bodemdaling op bebouwd gebied en wordt dit verder uitgewerkt.	Geen
21	De gemeente werkt mee aan het voortzetten van Klimaat- en bodemdalingbestendig bouwen en het bouwconvenant voor nieuwbouw. De gemeente ziet ook graag een uitwerking van de klimaatbestendige richtlijnen voor bestaande bouw en/of transformatie gebieden. Met een heldere regionale strategie kunnen we samen snelheid maken in het aanpassen van de bebouwde omgeving voor de toekomst.	De provincie Zuid-Holland is blij met de betrokkenheid en inzet vanuit gemeente Rotterdam om een klimaat- en bodemdalingbestendige leef- en woonomgeving te creëren. De producten die de partijen in de publiek-private samenwerking van het convenant klimaatadaptief bouwen ontwikkelden kunnen benut worden voor nieuwbouwlocaties en transformatiegebieden. Samen met andere meer	Geen

		stedelijke regio's in Nederland bezien we in het vervolg hoe dit ook uit te breiden is naar de bestaande bouw. Ook zetten we met bijvoorbeeld de woningcorporaties in op de juiste instrumenten om hun betaalbare woningvoorraad klimaat- en bodemdalingsbestendig te kunnen krijgen. Met deze gebundelde krachten willen we graag met alle relevant partijen werk maken van het aanpassen van de gebouwde omgeving voor de toekomst.	
22	De gemeente ziet verschillende raakvlakken op andere thema's waarin veel wijzigingen (bodem en grondwater) optreden of nieuwe thema's (bodemdaling of droogte). Dat biedt handvatten om verder gezamenlijk invulling te geven en afstemming te zoeken via de bijbehorende overlegstructuren. De gemeente is benieuwd hoe het ontwerp regionaal waterprogramma verder vertaald zal worden naar maatregelen en regels en hoe de gemeente daarbij zal worden betrokken. Het ontwerp regionaal waterprogramma laat zien dat de provincie streeft naar integraliteit en samenwerking. De gemeente onderschrijft dit en werkt hier ook graag aan mee. We zien uit naar een gezamenlijk vervolg en blijven ook in de toekomst graag constructief samenwerken aan onze gezamenlijke opgaven. Graag vernemen wij hoe onze zienswijze wordt verwerkt in het definitieve regionaal waterprogramma.	Wat betreft uw aanbod om samen te werken, zie het antwoord op zienswijze nr. 16. Wat betreft doorwerking van zienswijzen in het definitieve regionaal waterprogramma zie de beantwoording per zienswijze.	Geen
23	Beleidsuitwerking oppervlaktewaterkwaliteit (paragraaf 3.2) sluit aan op beleid van Nationaal Deltaprogramma Zoetwater samen met het rijks, de koepels organisatie. Er is aandacht voor droogte en zoetwatervoorraad en zoutindringen (klimaatgevolgen) gegeven. Rotterdam volgt in het Deltaprogramma Zoetwater dus en herkent de hoofdlijn en belangrijke dossier in relatie tot waterbalans, zoetwatervoorraad, drinkwaterbescherming en waterkwaliteit vooral oppervlaktewater. Beleidsuitwerking oppervlaktewaterkwaliteit heeft overeenstemming met geschetste landelijke lijn. Rotterdam ondersteunt de gebiedsgerichte werkwijze op dit thema en zoekt net als provincie naar synergie in de hiervoor bestemde themanetwerk.	Kennis genomen van de zienswijze	Geen
24	Beleidsuitwerking grondwater kwantiteit en kwaliteit (paragraaf 3.3.) is een terrein waar veel verschuiving plaatsvindt met de invoering van Omgevingswet met name voor grondwaterkwaliteit. Bij de beleidsuitwerking en het beschrijven van de provinciale rollen voor goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit op pagina 19 wordt de rol van de gemeente helemaal niet benoemd. Zeker in het stedelijk gebied heeft de gemeente hierin een beleidsmatige en uitvoerende rol, in de huidige situatie gebaseerd grondwaterzorgplicht	Deze alinea is een inleiding op het onderwerp. In andere alinea's wordt de noodzakelijke samenwerking tussen alle overheden in dit werkveld benoemd. De gemeente Rotterdam zal uitgenodigd worden voor het genoemde overleg. Het Carrot-model is opgenomen bij de alinea's welke betrekking hebben op de	Geen

	<p>van de Waterwet, maar sterker nog onder de omgevingswet. De rol van en samenwerking met de gemeenten moet beter benoemd worden. De gemeente onderschrijft zoals hierboven genoemd de constatering op pagina 20 dat alle bestuurslagen nodig zijn om zorg te dragen voor een goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit. Bij het genoemde grondwateroverleg wil zij graag aanschuiven worden en vooraf afstemming hebben welke personen uitgenodigd worden. Bij het verbeteren van inzicht in het grondwatersysteem zou ook de samenwerking met andere partijen, zoals gemeenten moeten worden benadrukt, omdat zij vaak lokale informatie hebben, specifiek voor het stedelijk gebied. Het NHI is met name gericht op het landelijk gebied en niet geschikt voor toepassing in het stedelijk gebied. Ook de samenhang met het door Deltares ontwikkelde model Carrot (genoemd in 3.3.1) zou benoemd moeten worden</p>	<p>gebiedsspecifieke curatieve maatregelen ten aanzien van historische verontreinigingen in het Botlekgebied.</p>	
25	<p>Opmerkingen bij paragraaf 2.2</p> <p>a) Par. 2.2.1 Rotterdamse advies om niet alleen met waterschappen maar de desbetreffende gemeenten naar overstromingsrisico's en kansen voor optimalisatie van regionaal watersysteem te verkennen. De verbinding met de Ruimtelijke Ordening biedt meerwaarde in dit deltagebied. Specifieke aandacht voor de buitendijkse gebieden in de metropool regio met veel economische activiteiten buitendijks.</p> <p>b) 2.2.4 "De provincie ziet het als haar rol om te zorgen dat gemeenten bij ruimtelijke ontwikkelingen in buitendijkse gebieden een goede inschatting maken van de hoogwatersrisico's, die door de klimaatverandering en verdere verstedelijking alleen maar toenemen". Het gaat over overstromingsrisico's. Suggestie is om ook naast de kans ook de gevolgen (schade/slachtoffers) mee te wegen want niet alleen de kansen maar ook de gevolgen nemen toe met de verstedelijking.</p> <p>c) 2.2.4 "De provincie vraagt, via de omgevingsverordening, aan de gemeenten om een inschatting te maken van de slachtofferrisico's bij nieuwe ontwikkeling en herstructurering in buitendijkse gebieden en te motiveren hoe zij daar mee omgaan." Hier graag aan toevoegen dat de provincies dit ook beoordelen bij hun toetsende rol m.b.t. concept bestemmingsplannen van gemeentes (en vervolg in het omgevingsplan en actualisatie daarvan). In de verordening staat ook dat wordt gevraagd dat het bestemmingsplan rekening houdt met de gevolgen van de risico's van klimaatverandering (zoals overstroming), (par 6.50). Kan hier voor de volledigheid aan worden toegevoegd.</p> <p>d) 2.2.4 (algemeen)</p> <p>We stellen op prijs dat dat de provincie buitendijks gemeenten faciliteert in het beheer, ontwikkeling en ontsluiting van actuele buitendijkse overstromingsrisico kaarten en kennisontwikkeling. Het buitendijks gebied zou ook bij ROR expliciteer genoemd kunnen worden maar ik denk dat apart handiger is, omdat hier de rollen en taken weer net wat anders liggen (Rijk en Waterschappen minder betrokken).</p>	<p>a) Uw suggestie wordt overgenomen en de tekst wordt aangepast.</p> <p>b) De vaststelling van het waterprogramma volgt een andere planning dan het vaststellen van de omgevingsverordening. Helaas is in het ontwerp waterprogramma niet de juiste verwijzing naar de verordening opgenomen. De tekst wordt aangepast.</p> <p>c) De vaststelling van het waterprogramma volgt een andere planning dan het vaststellen van de omgevingsverordening. Helaas is in het ontwerp waterprogramma niet de juiste verwijzing naar de verordening opgenomen. De tekst wordt aangepast.</p> <p>d) Dank dat u de overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten op prijs telt. Buitendijkse gebieden worden niet expliciet genoemd maar zijn wel meegenomen in de kaartbeelden.</p> <p>e) De provincie stelt meerdere omgevingswaarden vast. In paragraaf 2.2.1 wordt gesproken over de omgevingswaarde veiligheid regionale keringen, in paragraaf 2.2.6 gaat het om de omgevingswaarde wateroverlast. Voor deze twee afzonderlijke omgevingswaarden gelden met de waterschappen verschillende afspraken. Daarom worden er verschillende termijnen genoemd wanneer men moet voldoen aan de omgevingswaarde.</p>	<p>a) In de tekst wordt toegevoegd: De provincie verkent samen met de waterschappen, <i>en waar gewenst of nodig ook met gemeente of andere belanghebbende</i>, de overstromingsrisico's en kansen voor optimalisatie van het regionaal watersysteem.</p> <p>b) Tekst aangepast</p> <p>c) Tekst aangepast</p> <p>d) Geen</p> <p>e) Geen</p>

	<p>e) 2.2.6 De provincie heeft daartoe in de Omgevingsverordening omgevingswaarden vastgesteld voor wateroverlast door overstroming (inundatie) vanuit het regionale watersysteem. Met de omgevingswaarden kunnen de waterschappen de benodigde bergings- en afvoercapaciteit van het regionale watersysteem vaststellen en realiseren. In de Omgevingsverordening is opgenomen dat alle gebieden in 2027 voldoen aan de normen voor wateroverlast. Deze tekst zorgt voor verwarring met de tekst in par 2.2.1. Hierin wordt gezegd dat er uiterlijk in 2030 aan de omgevingswaarden voor de regionale keringen voldaan dient te worden. Het niet helemaal helder of er over dezelfde omgevingswaarden (de norm) wordt gesproken, of over een andere waarde. Indien hetzelfde, dan zou het jaartal ook gelijk moeten zijn?</p>		
26	<p>Het regionaal waterprogramma meldt dat Rotterdam de gedelegeerde verantwoordelijkheid heeft voor gebiedsaanpak van het Botlek gebied. In de omgevingsverordening wordt gedelegeerd voor het gehele havengebied met historische bodemverontreinigingen. Verzoek om te letten op de consistentie specifiek voor de beschrijving van de Gebiedsgerichte aanpak van grond en grondwater (GGA) binnen het document en tussen de verschillende provinciale documenten zoals de verordening en het waterprogramma. Hoe zit het met de bevoegdheidsverdeling van het stedelijk deel van de Rotterdam? Dit hangt sterk samen met de gemeentelijke grondwaterzorgplicht en de verantwoordelijkheid voor de ondergronds en bodem van de gemeente. De grondwaterkwantiteit en -kwaliteit hebben sterke invloed op elkaar.</p>	<p>De bevoegdheidsverdeling betreffende de Gebiedsgerichte aanpak in het havengebied van Rotterdam vindt plaats via de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. Daarbuiten blijft de bevoegdheidsverdeling zoals deze door wetgever is bedoeld.</p>	Geen
27	<p>De Provincie blijft verantwoordelijk voor drinkwatervoorraden en een deel van bodemenergiesystemen en ordening ervan (open systeem en gemeente voor gesloten). De grens is hierin uitgelegd. Verzoek om meer helderheid te hebben hoe sturend de provincie erin wilt zijn en hoe verhoudt dat met totaal waterbodemsysteem? Daarin vallen o.a. de verantwoordelijkheid monitoring en informatie komen samen in BRO (basis registratie Ongegrond). De provincie geeft aan wel te blijven doen voor watervoerend pakket, stijghoogte en diep ondergrond. Er is nog niet gezegd hoe dit in afstemming met monitoring van gemeente en waterschappen gaat en hoe we samen ontsluitend. Het is meer een invulling waarmee inhoudelijk afspraken later over kunnen maken.</p>	<p>In 3.3.2. Kennisontwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit onder punt 4 Werken aan een 3D-ordening van de ondergrond wordt ingegaan op dit onderwerp. Ook in het Omgevingsprogramma Provincie Zuid-Holland (aug 2021) wordt onder "Optimaal benutten en beheren van de bodem en ondergrond" aandacht besteed aan dit onderwerp. Zie eventueel: https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/ Daarbij opgemerkt dat het Gemeentelijke Omgevingsplan ook de ordening van bodem en ondergrond moet gaan bevatten.</p>	Geen
28	<p>Kennisontwikkeling (par 3.3.2) gaat ook over grondwaterkwantiteit.</p>	<p>3D ordening is een integraal onderwerp en niet alleen water gerelateerd, voor meer info over de provinciale inzet op dit onderwerp, zie: https://www.zuid-</p>	Geen

		holland.nl/onderwerpen/ruimte/bodem-ondergrond/3d-ordening/	
29	pag 23 "De gemeente Rotterdam is onder het huidige recht bevoegd gezag voor de Wet bodembescherming en bepaalde wanneer en goed een bodem- en/of grondwatersanering uitgevoerd werd en op welke wijze om te gaan met (water)activiteiten die een bestaande historische verontreiniging kon beïnvloeden." Deze zin klopt niet.	Tekst wordt aangepast. Daarbij wordt opgemerkt dat het Gemeentelijke Omgevingsplan ook de ordening van bodem en ondergrond moet gaan bevatten.	Ja
30	Pag. 23 onderaan: Botleggebied moet zijn 'Botlekgebied' en het gaat om de taak 'Beheer grondwater voor wat betreft historische bodem verontreinigingen voor het havengebied.'	Tekst wordt aangepast	Ja
31	Verzoek om te letten op de consistentie specifiek voor de beschrijving van de Gebiedsgerichte aanpak van grond en grondwater (GGA) binnen het document en tussen de verschillende provinciale documenten zoals de verordening en het waterprogramma.	Er zal gelet worden op de consistentie.	Ja
32	Pag. 24: 2e alinea: Ter ondersteuning moet zijn: Ter vastlegging	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
33	blz 24 Begrippenlijst: bij het begrip lozen toevoegen dat water ook naar de bodem/ondergrond kan worden gebracht, met de bedoeling het daar te laten. Hiermee wordt dan ook het verschil tussen infiltreren en lozen in de bodem duidelijk.	De wetgever heeft de begrippen Lozen en Infiltreren omschreven.	Geen
34	Bijlage C Het document is ongestructureerd en leest moeilijk, omdat het is opgehangen aan de oude beleidsregels. Het zou beter zijn dit echt op te hangen aan de taken en bevoegdheden volgens de nieuwe OW: - grondwateronttrekkingen (alleen kwantitatief) (Wateronttrekkingsactiviteit) - Infiltraties, lozingen en brijnbeleid (Kwantitatief) (Wateronttrekkingsactiviteit) - En als laatste pas bodemenergie (ook thermisch) (Milieubelastende activiteit) Het zou goed zijn als ook het Waterschap moet instemmen met een Bodemenergieplan, aangezien zijn bevoegd gezag zijn van gewone grondwateronttrekkingen.	De opbouw van het document is aangepast ten behoeve van de leesbaarheid. In een later uit te voeren evaluatietraject zal de rol van waterschappen in de bodemenergieplannen een aandachtspunt zijn.	Tekst wordt aangepast
35	De omschrijving van wat valt onder de milieubelastende activiteit Open Bodemenergiesystemen dient uitgebreid te worden met het lozen of infiltreren van het water dat vrijkomt bij de aanleg en het onderhouden en schoonspoelen van aangelegde systemen. Het is al langer de wens van de gemeente Rotterdam om in de vergunningverlening voor het bodemenergiesysteem zelf de lozingsroute op te nemen. In het stedelijk gebied is het ongewenst en vaak onmogelijk om dit water in het rioolsysteem te ontvangen of te lozen in het oppervlaktewater. Er moet dus rekening worden gehouden	Het lozen van water dat vrijkomt bij de aanleg en het onderhouden en schoonspoelen van aangelegde systemen zal worden toegevoegd. Het onderwerp zal ook aparte aandacht gaan krijgen in een separaat toekomstige traject.	Tekst wordt aangepast

	met het retourneren hiervan en met het geschikt maken van de installatie van het open bodemenergiesysteem om te voldoen aan de hierbij geldende eisen. Mocht er toch een deel van het water geloosd worden, dan is deze lozing onderdeel van de omgevingsvergunning, dat geldt voor zowel lozen op oppervlaktewater als lozen op de riolering.		
36	In het deel over bodemenergieplannen wordt meerdere keren gesproken over 'het optimaal benutten' van de ondergrond. Het lijkt ons nodig dat er genoemd wordt met welke criteria bepaald wordt wat 'optimaal' is. Nu kan in feite elke gebruiker dat voor zichzelf bepalen en kan er veel discussie over ontstaan.	Nadere omschrijving toegevoegd aan begripsbepaling.	Tekst wordt aangepast
37	Doordat er consequent wordt gesproken over 'open bodemenergiesystemen' is niet altijd duidelijk dat een bodemenergieplan óók kan gaan over gesloten bodemenergiesystemen.	Nadere omschrijving toegevoegd aan begripsbepaling.	Tekst wordt aangepast
38	Bijlage pag 6 Dit valt eronder De tekst toevoegen na 'het onderhouden en schoonspoelen van aangelegde systemen.' inclusief het lozen of infiltreren van het water dat vrijkomt tijdens de aanleg of tijdens onderhoud.	Lozingsactiviteiten zijn op zich zelf staande milieubelastende activiteiten. Specifieke beoordelingsregels voor lozen op het riool staan bijvoorbeeld in artikel 8.23 van het Bkl.	Geen
39	pag 6 - In deze situaties is een omgevingsvergunning vereist Voor het lozen van afvalwater op de riolering is ook een omgevingsvergunning nodig. - Informeren van het bevoegd gezag 'het bedrijf' vervangen door 'de aanvrager' - Waarom een laatste punt : een eventuele omgevingsvergunning als op pagina 6 al staat aangegeven dat er een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd	Tekst wordt aangepast. Aangaande de laatste opmerking: hiermee wordt bedoeld dat ook via de vergunning maatwerkregels kunnen worden meegegeven aansluitend op de regels genoemd in de eerdere documenten.	Tekst wordt aangepast
40	Pag. 7 eis van maximale temperatuur Bij punt 1. Is sprake van een gemiddelde temperatuur, maar gemiddeld over wat? Registratieplicht in het Bal is gemiddelde temperatuur per maand, hierop aansluiten?	Dat wordt hier inderdaad bedoeld, het Bal is leidend.	Geen
41	Bij punt 2: ... wordt het koude overschot 'niet beperkt t.o.v. de vergunningaanvraag'. Wat wordt hiermee bedoeld? Het lijkt ons ook nodig om aangeven op welke manier onderbouwd moet worden dat dit reëel benodigd is.	Tekst wordt aangepast zodat bedoeling beter naar voren komt.	Tekst wordt aangepast
42	Pag. 10 a) Aanleiding en kader. Waarom de toevoeging 'bescheiden' bij bijdrage aan de energie transitie?	Bij de bodemenergiesystemen is er sprake van warmte- en koudeopslag en is er geen sprake van een andere vorm van energieopwekking.	Geen

43	In de zin 'Het doel van de voorliggende beleidsregel is....' Het woord 'open' voor bodemenergiesystemen weglaten, omdat de ordening van de verschillende typen systemen juist ook kan bijdragen aan een optimale benutting van de ondergrond	Akkoord, tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
44	Pagina 11 Bovenaan. De zin 'Overigens zijn in de praktijk...' weglaten, dit geldt lang niet in alle gevallen.	Akkoord, tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
45	Pagina 11 b) Typen bodemenergiesystemen. Door het noemen van de horizontale positionering worden monobronnen uitgesloten	Akkoord, tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
46	Pag. 11 c) hoofd-orderingsregel. De begrippen eerste en tweede/derde watervoerend pakket zijn niet toegelicht. Er moet duidelijk afgekaderd worden wat hiermee wordt bedoeld en verwezen worden naar een locatie waar data hierover te vinden is	Er zal een verwijzing naar kaartmateriaal worden toegevoegd als ook een extra alinea met verwijzing naar digitale provinciale portale met kaartinformatie.	Tekst wordt aangepast
47	Pag 11 d) Bodemenergieplan. Gietwateropslag of hemelwateropslag	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
48	Pag. 12 e) Gevolgen van deze beleidsregel. De toevoeging 'in principe' maakt het voor gemeente erg lastig om goed advies hierover te geven. Waarom niet eerst het bodemenergieplan in overleg met de gemeente aanpassen, en dan de vergunning verlenen?	Het is ook mogelijk om gemotiveerd af te wijken van een vastgesteld bodemenergieplan.	Geen
49	Pag. 13: b) De verwachte vraag. Er wordt in de tekst aangegeven dat er wordt gepleit voor het plannen van systeemlocaties of warmte/koudezones met een beperkt oppervlak. Maar levert dit daadwerkelijk een optimale benutting van de ondergrond op?	De 3D-ordening van de bodem met en door diverse functies is nog in ontwikkeling en hiermee wordt nog ervaring opgedaan. Dit is een proces waarin gemeente een prominente rol spelen, gezien het feit dat daar onder de omgevingswet de bodemtaken zijn neergelegd.	Geen
50	Pag. 14 bovenaan Het reserveren van ruimte voor bodemenergiesystemen, zorgt er niet automatisch voor dat de ondergrond automatisch optimaal gebruikt wordt. Alleen als er ook voor wordt gezorgd dat de gereserveerde ruimte optimaal wordt benut en de reservering wordt afgestemd op de daadwerkelijk gebruikte ruimte.	De 3D-ordening van de bodem met en door diverse functies is nog in ontwikkeling en hiermee wordt nog ervaring opgedaan. Dit is een proces waarin gemeente een prominente rol spelen, gezien het feit dat daar onder de omgevingswet de bodemtaken zijn neergelegd.	Geen
51	Pag. 14 3. Beschermd gebied. Ook hier de term 'in principe' weglaten, maar aangeven onder welke voorwaarden het wel mogelijk is.	Hier is "in principe" inderdaad niet meer op zijn plaats. De verordening verbiedt dergelijke systemen in deze gebieden. Tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast

52	Pag 14 4 Bestaande grondwateronttrekkingen en retourneringen. De opslag van hemelwater (UWB) ook toevoegen aan de te inventarisatie	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
53	Pag. 16 Lid 3. In de zin 'Daarom worden in het stedelijk en glastuinbouwgebied in Zuid-Holland..' de term 'open' toevoegen voor bodemenergiesystemen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
54	Pag. 20 onderaan. Vuilstortplaatsen en/of saneringslocaties aanvullen met: grondwaterverontreinigingen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
55	Pag 23 Opslag hemelwater ten behoeve van gietwater. Het is onduidelijk waarom hemelwateropslag met een specifiek doel, namelijk gietwater, anders wordt behandeld dan hemelwateropslag met een ander doel. Bovendien worden in stedelijk gebied worden ook Urban Water buffers aangelegd als watervoorziening voor groen, geldt hier dan niet het gebruik 'gietwater'?	Dit is een correcte constatering, voor dit moment zal "bijvoorbeeld" in de tekst worden ingevoegd. In een komende evaluatie zullen ook de andere doelen, zoals met Urban Water Buffers nader aan de orde komen.	Tekst wordt aangepast
56	Pagina 24: Opslag van hemelwater voor waterberging: wordt gezien als lozing in de bodem die moet voldoen aan de eisen van het Bal. Kan hier een specifieke verwijzing naar de betreffende artikelen worden gemaakt? Wordt hier nog onderscheid gemaakt in water dat wordt opgeslagen om gebruikt te worden (dan is er volgens de definitie van dit waterprogramma sprake van infiltratie). De term 'Bodemlozingen' komt in het Bal niet voor.	Deze alinea komt te vervallen.	Tekst wordt aangepast
57	Pag. 24: Lozingen (generiek). Ook hier geldt dat de term Bodemlozing een onduidelijk begrip is. Valt het infiltreren van hemelwater aan maaiveld onder de definitie van een Bodemlozing? Daarvan wordt in het algemene deel juist gezegd dat dit nodig is om een goede grondwaterkwantiteit en - kwaliteit te behouden.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
58	Pag. 25 6.2 het uitvoeren van boringen. De provincie kan wel regels opnemen hoe boringen moeten worden afgedicht.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
59	Pag. 26 7.2 modelberekening. Modelberekening: tekst is vrijblijvend. Is het verplicht dit model te gebruiken? Is het ook bruikbaar voor infiltraties en kleinere onttrekkingen? Wanneer komt het model beschikbaar?	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
60	Onder de kop "in de bodem brengen van water ter aanvulling van het grondwater (infiltraties) staat dat met een instructieregel in de omgevingsverordening de	De gemeente is bevoegd gezag voor het lozen van (afval) water op of in de bodem waaronder hemelwater,	Geen

	<p>toetsingswaarden voor de infiltreren water uit grondwateronttrekkingen worden geregeld. Het is onduidelijk hoe de toetsingswaarden voor regenwater, dat niet afkomstig is uit een grondwateronttrekking, worden geregeld. Bovendien is onduidelijk of dergelijke regels gelden voor het infiltreren van regenwater op maaiveld, wat alleen gericht is op het afkoppelen van hemelwater en niet met het doel dit later te onttrekken (volgens de definitie uit het Regionaal waterprogramma dus geen infiltratie maar een lozing).</p>	<p>huishoudelijk afvalwater en stedelijk afvalwater. Enkel ten aanzien van het lozen van grondwater op of in de bodem zal de provincie in haar omgevingsverordening aanvullende eisen stellen. Dit is nader omschreven in paragraaf 4.3 van bijlage D van het beleidskader grondwaterkwaliteit onder "lozen van grondwater op of in de bodem".</p>	
61	<p>De gemeente onderschrijft de doelstelling van de provincie voor een beleidsneutrale overgang naar de Omgevingswet. De gemeente is echter bezorgd dat dit niet altijd het geval is voor grondwaterkwaliteit en dat de invulling 'verzwarend' kan zijn. Bijvoorbeeld voor situaties die nu als ernstig, niet spoedeisend worden gekwalificeerd. Na de botsproeven zijn hierover vanuit de gemeente zorgen geuit en zijn er veel vragen gesteld. Helaas is er nog geen terugkoppeling ontvangen. Een verzwaring van de regelgeving voor gevallen die in het verleden onder de Wbb vielen past niet in de beleidsneutrale overgang of bij de achtergrond van het overgaan van de Wet bodembescherming in de Omgevingswet.</p>	<p>De provincie continueert de insteek van de Wet bodembescherming die voor ernst, niet-spoedgevallen bepaalt dat veelal op een natuurlijk moment alsnog de verontreiniging aangepakt wordt. Hierbij blijven doelmatigheid en doeltreffendheid leidend. Hierbij laten we, net als het Rijk los dat er direct gesaneerd moet worden bij een handeling in een geval van ernstige verontreiniging zoals bij graven nu het geval is. In die zin is er feitelijk sprake van een lastenvermindering.</p> <p>De provincie beoordeelt de mate waarin een verontreiniging een risico vormt echter nu wel met het oog op de KRW-doelen. Veelal vindt dit aansluiting bij de Wbb systematiek, maar bij gevoelige functies zoals drinkwater, kan dit leiden tot meer aandacht voor de aanwezige risico's. Grondwater wordt hiermee wellicht een bewuster onderdeel in de integrale afweging naar risico's van een verontreiniging.</p> <p>Uit de botsproeven bleek dat de meeste gemeenten en omgevingsdiensten vooral zich konden vinden in de door de provincie opgezette beleidslijn. Waar nodig is de informatie hieruit verwerkt in de bijlage D van het Waterprogramma "Beleidskader Grondwaterkwaliteit. Hierbij moet vermeld worden dat de maatregelen in het waterprogramma vertaald worden naar de omgevingsverordening en dat in dit traject nog steeds participatie en overleg met mede-overheden nodig is en zal blijven.</p> <p>Tot slot zal de tekst in het waterprogramma ten aanzien</p>	Ja

		van de gebiedsafspraken in lijn gebracht worden met de omgevingsverordening.	
62	<p>Tekstuele opmerkingen:</p> <p>Pag. 22: verbetering van de grondwaterkwaliteit loont. Hierbij dient zoveel als waar kan aangesloten worden bij een natuurlijk moment zodat in samenhang met een activiteit de grondwaterkwaliteit verbeterd wordt. Een verbetering van de grondwaterkwaliteit kan door het saneren van nog bestaande bronnen in de bodem (bronaanpak) eventueel in samenhang met het saneren van de verontreinigingspluim (grondwatersanering). Dit is in lijn met de huidige wet- en regelgeving die op een natuurlijk moment bekende historische verontreinigingen aanpakt waar geen onaanvaardbaar risico aanwezig is waardoor een spoedige sanering vereist is Dit is idd de praktijk maar vaak wordt volstaan met leeflaag of afdekking en juist dat "mag niet" meer bij de beleidsvernieuwing. Dus de beleidsvernieuwing is niet in lijn met en er is dus geen beleidsneutrale overgang zoals wordt gesuggereerd.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 61	Ja
63	<p>Bijlage D: Beleidskader grondwaterkwaliteit</p> <p>De doelstelling voor de overgang naar de omgevingswet zou volgens de provincie beleidsneutraal zijn, echter deze werkt "verzwarend" voor de situaties die nu als ernstig, niet.spoedeisend worden gekwalificeerd. Na de botsproeven zijn hierover zorgen geuit en veel. vragen over gesteld vanuit de gemeente Rotterdam aan de PZH maar nog geen terugkoppeling ontvangen. Een verzwarend voor de van de regelgeving voor gevallen die in het verleden onder de Wbb vielen, past niet in de beleidsneutrale overgang van PZH of bij de achtergrond van het overgaan van de Wbb in de Omgevingswet.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 61	Ja
64	<p>Bodem en ondergrond hebben een sterke link met het watersysteem en ze vormen samen de basis van de leefomgeving. Deze basis kan door een sterke verstedelijkingstrategie en klimaatverandering wel onder druk komen te staan. Wij zien graag aandacht daarvoor en vragen ons af of hiervoor nog een apart programma komt?</p>	Het benutten en beheren van Bodem en Ondergrond is inderdaad inherent aan de keuzen die in het ruimtelijk domein worden gemaakt voor het realiseren van maatschappelijke ambities. De beleidsuitwerking voor Bodem en Ondergrond is onderdeel van het Omgevingsprogramma Zuid Holland en dus geen apart programma.	Nee

A005 – Gemeente Gouda

Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
------------	---------	----------------------------------

65	Uniforme criteria uitzonderingsbepaling: Gemeenten kunnen gebruik maken van een uitzonderingsbepaling, waardoor verplicht grondwateronderzoek achterwege kan blijven. Hiervoor moeten gemeenten in hun omgevingsplan locaties aanwijzen waar gevaar door grondwaterverontreiniging is uit te sluiten. De gemeente vraagt er aandacht voor dat dit in heel Zuid-Holland op een uniforme manier gebeurt. We gaan er van uit dat er nog heldere criteria komen op basis waarvan direct of toekomstig gevaar voor het grondwater kan worden uitgesloten. Daarnaast verwacht de gemeente dat de provincie het aanleggen van de databases en het opstellen van kaarten voor haar rekening neemt.	zie antwoord op zienswijze nr. 10	Geen
66	Financiële gevolgen instructieregels grondwater: De gemeente vraagt aandacht voor de gevolgen van het geformuleerde beleid voor andere overheden. In de Bijlage Beleidskader Grondwaterkwaliteit schetst u hoe u wil omgaan met bodem- en grondwaterverontreinigingen in relatie tot de Kaderrichtlijn Water (KRW). Dit beleid verplicht gemeenten instructieregels op te nemen in haar omgevingsbeleid. Hoe wil de provincie de financiële gevolgen compenseren van de werkzaamheden die gemeenten en perceeleigenaren als gevolg hiervan moeten uitvoeren.	Bij het voornemen tot een initiatief waarvoor de grondwaterregels gelden dient de initiatiefnemer in zijn of haar begroting rekening te houden met de kosten voor onderzoek en eventuele maatregelen. Dit is voortzetting van het beleid dat al onder de Wbb al van toepassing was. Zie tevens antwoord op zienswijze nr. 11.	Geen
67	De gemeente vindt het jammer dat als het om bodemdaling gaat de problematiek in stedelijk gebied lijkt te worden vergeten met alle aandacht voor de veenweidegebieden. Dit onderdeel staat niet open voor zienswijzen, maar wij willen het graag opnieuw onder uw aandacht brengen.	In het provinciale Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie ligt de focus bij bodemdaling op bebouwd gebied en wordt dit verder uitgewerkt.	Geen
68	Daarnaast had de gemeente meer aandacht verwacht voor het thema klimaatadaptatie. Uw voornemen om een compleet beeld te geven van het waterbeleid had nog beter gerealiseerd kunnen worden als u ook klimaatadaptatie een plek had gegeven in het ontwerp.	Klimaatadaptatie is verweven met de verschillende onderwerpen in het regionaal waterprogramma, zoals beschreven in de inleiding.	Geen
69	Actief Grondwaterbeheer. De gemeente vraagt meer aandacht voor actief grondwaterbeheer. Niet alle kansen daarvan worden daarvan worden benut in uw ontwerp. Met actief grondwaterbeheer kunnen we droogte in stedelijk gebied beter beheersen, waardoor schade aan groen en bebouwing (funderingsschade) kan worden verminderd en bodemdaling kan worden vertraagd.	Het grondwaterbeheer is verdeeld over meerdere overheden waarbij iedere overheid een andere rol en taken heeft. In hoofdstuk 3.3.2. geeft de provincie een aantal trajecten aan waarin samen met de stakeholders samengewerkt gaat worden of al wordt samengewerkt in de kennisontwikkeling aangaande grondwater. Deze inzet is niet alleen op kwaliteit, zoals de titel aangeeft, maar ook op kwantiteitsaspecten. de tekst zal hierop worden aangepast.	Tekst wordt aangepast

70	Voorkomen dubbele beoordeling: Het ontwerp neemt een natuurlijk moment als uitgangspunt. Meestal is dit een bouwactiviteit. Met een instructieregel moeten gemeenten in hun omgevingsplan een verbod op het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie opnemen, tenzij de aanwezigheid van een significante grondwaterverontreiniging uitgesloten kan worden of aannemelijk gemaakt kan worden dat de uit de risicobeoordeling volgende sanerende maatregelen getroffen worden. De provincie wil afschriften ontvangen van betreffende aanvragen zodat zij de resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit zelf kan beoordelen. In het ontwerp is onduidelijk hoe dit proces verloopt. Het is naar mening van de indiener zeer ongewenst dat er twee bevoegde instanties zijn die dezelfde beoordeling uitvoeren. Daarnaast vindt de gemeente het ongewenst dat de gemeentelijke procedure vertraging oploopt doordat er gewacht moet worden op een beoordeling of instemming van de provincie.	Zie antwoord op zienswijze nr. 12	Geen
71	Toevalsvondst. Het ontwerp introduceert het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'. Hiermee kunnen er maatregelen verlangd worden van een perceeleigenaar indien een verontreiniging een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater. Bijvoorbeeld bodemonderzoek en een risicobeoordeling grondwaterkwaliteit. De gemeente vindt dat als het gaat om een verontreiniging die een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater en rekening houdend met de voorgaande aandachtspunten, het primaat bij de provincie ligt.	Zie antwoord op zienswijze nr. 13	Ja

A006 – Gemeente Alphen aan de Rijn

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
72	Thans biedt de Wet bodembescherming (Wbb) het kader voor de beoordeling of een bodem- of grondwaterverontreiniging risico's oplevert voor het grondwater en welk risico aanleiding geeft tot het nemen van sanerende of andere beschermende maatregelen. Met de komst van de Ow komt de Wbb te vervallen. Voor bestaande verontreinigingssituaties wordt overgangsrecht geïntroduceerd. Een grondwaterverontreiniging kan een bedreiging zijn voor de kwaliteitsdoelen. Ook een bodemverontreiniging kan een bedreiging vormen, indien er sprake is van een mobiele verontreinigende stof in de onverzadigde zone van de bodem en deze leidt tot een inbrengr naar het grondwater. Provincie heeft het beheer en de aanpak van grondwaterverontreiniging daarom een plek gegeven in haar waterprogramma. Diverse gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten zijn het afgelopen jaar betrokken geweest bij een beleidsformulering die recht doet aan de uitgangspunten: zelfde	Kennis genomen van introductie op zienswijzen	

	<p>beschermingsniveau als onder de Wbb en inzetten op gestage verbetering op natuurlijke momenten (ruimtelijke dynamiek).</p> <p>Het ontwerp beleidskader oogt uitgebalanceerd en is een voortzetting van de Wbb-lijn. Daarbij geven een nieuwe systematiek en werkwijze wel aanleiding tot het maken van opmerkingen en het stellen van vragen.</p>		
73	<p>1.</p> <p>Gebruik maken van de uitzonderingsbepaling, waardoor verplicht grondwateronderzoek achterwege kan blijven.</p> <p>Gemeenten kunnen in hun omgevingsplan locaties aanwijzen waar gevaar door grondwaterverontreiniging is uit te sluiten (Beleidskader paragraaf 4.1 bladzijde 22, correspondeert met artikel 7.3.23.4 van de ZH Omgevingsverordening conceptversie 1.0.) zienswijze</p> <p>De gemeente vraagt er aandacht voor dat dit in heel Zuid-Holland op een uniforme manier gebeurt. We gaan er van uit dat er vanuit Provincie heldere criteria komen, waarop gebaseerd kan worden wanneer bij niet-significante verontreinigingen in het grondwater onmiddellijk of toekomstig gevaar voor het grondwater kan worden uitgesloten. Daarnaast verwacht de gemeente dat de provincie faciliteert in het aanleggen van de databases en het opstellen van kaarten.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 10	Geen
74	<p>2.</p> <p>Instructieregel bouwen op een grondwatergevoelige locatie, waarbij gevaar niet is uit te sluiten.</p> <p>Beoordelen resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit.</p> <p>Of sprake is van verontreiniging van het grondwater komt veelal aan het licht doordat bij een ruimtelijke ontwikkeling bodemonderzoek plaatsvindt. De provincie koppelt het natuurlijke moment aan een bouwactiviteit van een gebouw dat geheel of gedeeltelijk de bodem raakt.</p> <p>De provincie zorgt met een instructieregel ervoor dat het omgevingsplan een verbod op het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie bevat tenzij de aanwezigheid van een significante grondwaterverontreiniging uitgesloten kan worden of aannemelijk gemaakt kan worden dat de uit de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit volgende sanerende maatregelen getroffen worden.</p> <p>De gemeente zorgt ervoor dat de provincie een kopie ontvangt van de melding of aanvraag van een vergunning voor het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie, zodat de provincie in staat is de resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit te beoordelen.</p> <p>(Beleidskader paragraaf 4.4 bladzijde 32, correspondeert met artikel 7.3.23.7 van de ZH</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 12	Geen

	<p>Omgevingsverordening conceptversie 1.0) zienswijze</p> <p>De gemeente vindt het in de beschrijving in het beleidskader onhelder of de gemeente nu een autonome taak uitoefent (via instructieregel verkregen) of dat er twee bevoegde instanties tegelijkertijd met de risicobeoordeling bezig zijn en dezelfde taken uitvoeren. Of moet de gemeente wachten op een advies of instemming van het middenbestuur?</p>		
75	<p>3.</p> <p>Het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'. In te zetten door gemeente of provincie.</p> <p>Voor verontreinigingen met een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid als gevolg van directe of indirecte blootstelling aan verontreiniging is in de Ow het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging op of in de bodem' opgenomen. Dit instrument kan de gemeente inzetten indien er een vermoeden bestaat dat er onaanvaardbare risico's voor de mens zijn, ook indien de verontreiniging het grondwater beïnvloedt dat bestemd is voor de drinkwatervoorziening.</p> <p>De provincie introduceert in dit beleidskader het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'. Hiermee kunnen er ook maatregelen verlangd worden van een perceeleigenaar indien een verontreiniging een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater. De provincie benut de criteria zoals opgenomen in de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit om vast te stellen of er sprake is van een onaanvaardbaar risico. Een maatregel die van een perceeleigenaar verlangd kan worden, kan ook allereerst het uitvoeren van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit of daarvoor benodigd bodemonderzoek inhouden. Een vermoeden dat sprake is van een toevalsvondst kan volgen uit bodemonderzoek dat uitgevoerd wordt in het kader van een ruimtelijke ontwikkeling.</p> <p>Beleidskader, bladzijde 22 zienswijze De gemeente stelt voor om, als het gaat om een verontreiniging die een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater, het primaat voor het inzetten van het instrumentarium 'toevalsvondst' te leggen bij Provincie. Dit sluit volgens de gemeente het best aan bij de verantwoordelijkheid voor waterlichamen en de expertise, die bij een grote organisatie als Provincie aanwezig is.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 13	Ja
76	<p>4.</p> <p>Budget uitvoeren en expertise-opbouw instructieregels uit Zuid-Hollandse Omgevingsverordening Algemene opmerking. zienswijze</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 11	Geen

	De gemeente vraagt op welke wijze gemeenten aanvullend budget gaan ontvangen voor het uitvoeren en expertise-opbouw rond de nieuwe instructieregels uit de ZHOV op het gebied van grondwater.		
--	---	--	--

A007 – Gemeente Midden-Delfland

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
77	<p>Paragraaf 2.2.2. Goedkeuren projectbesluiten ten aanzien dijkversterkingsplannen</p> <p>De provincie betreft de landschappelijke inpassing bij de voorbereiding en goedkeuring van projectbesluiten over dijkversterkingsplannen m.b.t. LNC-waarden, zodat de ruimtelijke kwaliteit behouden blijft of verbetert. Ook kijkt de provincie naar kansen voor het koppelen van andere provinciale opgaven. Indiener vindt het positief dat de provincie de landschappelijke inpassing, de LNC-waarden en de ruimtelijke kwaliteit betreft bij deze beoordeling. Uit de tekst blijkt echter niet welke informatie de provincie gebruikt om een vergelijking te maken tussen de bestaande en de nieuwe situatie t.a.v. de LNC-waarden en de ruimtelijke kwaliteit. Graag ontvangt indiener hierop een toelichting en doet indiener de suggestie om de betreffende kaarten (net als bij 2.2.3 over overstromingsrisico's) toe te voegen aan deze paragraaf.</p>	<p>De provincie baseert haar oordeel over de LNC waarde op het beleid zoals geformuleerd in de provinciale omgevingsvisie, het omgevingsprogramma en de omgevingsverordening (https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/omgevingsbeleid/)</p> <p>Binnen de omgevingsvisie wordt doorverwezen naar andere beleidsstukken. Voor ruimtelijke kwaliteit bijvoorbeeld wordt bijvoorbeeld naar gebiedsprofielen en naar verordening Handelingskader ruimtelijke kwaliteit verwezen.</p>	
78	<p>Paragraaf 2.2.5. Invulling geven aan meerlaagse veiligheid. De provincie wil invulling geven aan het concept meerlaagse veiligheid. Indiener wil hierbij nadrukkelijk aandacht vragen voor het beschermen van voorzieningen op het gebied van veilig en gezond drinkwater en communicatievoorzieningen die noodzakelijk zijn voor een goede crisisbeheersing en voorlichting over de veiligheid en gezondheid van het drinkwater in het getroffen gebied. Indiener ondersteunt dat een goede communicatievoorziening belangrijk is en we vragen preventief en structureel aandacht voor overstromingsgevaar. Zie voor de impact van een overstroming op het drinkwater ook het RIVM-rapport 2018-0171 "de impact van overstromingen op de drinkwatervoorziening" van februari 2019.</p>	Dank voor uw steun.	Geen
79	<p>Paragraaf 2.2.6 Wateroverlast beperken Ten aanzien van het beleidsdoel wateroverlast beperken merkt de provincie op dat maatregelen om bodemdaling in veengebieden te voorkomen en weidevogelgebieden te beheren kunnen leiden tot wateroverlast en dat de provincie in overleg met de waterschappen bepaalt hoe hiermee om te gaan. Indiener verzoekt om gemeenten ook te laten aansluiten als partij in gesprekken die gaan over het voorkomen van wateroverlast in relatie tot het toepassen van deze maatregelen.</p>	De gemeenten worden uiteraard betrokken bij de gesprekken (gebiedsprocessen). Het waterschap is in veel gevallen initiatiefnemer voor deze gesprekken.	Geen

80	<p>Paragraaf 3.5 Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater Het aanwijzen van zwemwater is gedelegeerd aan de Omgevingsdienst Midden-Holland. Onze gemeente heeft geen officiële aangewezen zwemlocaties. Indiener wil een suggestie doen en aandacht vragen voor de stijgende trend waarin er steeds meer mensen gedurende het hele jaar zwemmen in natuurwater. De waterkwaliteit is ook bij niet aangewezen zwemlocaties van belang. Hier ontvangt indiener graag een toelichting op.</p>	<p>Niet de aanwijzing, maar alle overige bevoegdheden, zoals het instellen van een zwemverbod of negatief zwemadvies en de controle op hygiëne en veiligheid zijn gedelegeerd aan de omgevingsdienst Midden-Holland. De provincie is bekend met het gegeven dat er ook gezwommen wordt in oppervlaktewater dat niet is aangewezen als zwemlocatie. Zwemmen op locaties die niet zijn aangewezen wordt ontraden, omdat er geen controle is op de hygiëne en veiligheid. In paragraaf 3.5 is de inventarisatie en beoordeling van eventueel nieuw aan te wijzen zwemlocaties beschreven. Een van de criteria voor aanwijzing is dat op de locatie sprake is van een groot aantal zwemmers. De waterkwaliteit van oppervlaktewater niet aangewezen als zwemwater is inderdaad van belang (zie paragraaf 3.2.1 over realiseren van goede oppervlaktewaterkwaliteit), maar de intensieve monitoring en controle op hygiëne en veiligheid voor zwemmers vindt alleen plaats op aangewezen zwemlocaties, dus op locaties waar door een groot aantal mensen wordt gezwommen.</p>	
81	<p>Paragraaf 5.1 Beleidskeuze: sport, recreatie en water- en groenbeleving Het lijkt dat recreatie, sporten bewegen en beleven alleen gaat om waterrecreatie. Indiener is benieuwd naar de provinciale visie op het (mede-)gebruik van de kades voor recreatie (wandelen, fietsen, mountainbiken en (trek)paarden), maar ook als er bijvoorbeeld kunst wordt geplaatst waarmee de beleving van het eeuwenoude landschap versterkt wordt (bijvoorbeeld het Jongkindbeeld). De kades zijn een aandachtspunt omdat de kwaliteit van de kades in de loop der jaren achteruit is gegaan door onder andere bodemdaling. Indiener vindt de verhouding tussen het maatschappelijk belang van veiligheid en andere functies zoals recreatie een aandachtspunt en ontvangt hierop graag een toelichting.</p>	<p>Sport en Recreatie is een breed beleidsveld, waterrecreatie is hier een onderdeel van. Naast waterrecreatie gaat Sport en Recreatie ook over wandelen, fietsen en paardrijden. Bovendien is waterrecreatie naast beleven in en op het water ook beleven en genieten langs het water. Zuid-Holland heeft als ambitie dat de inwoners gezonder gaan leven en meer bewegen. Openbare toegankelijk plekken zijn hiervoor te gebruiken, ook de kades van de provinciale vaarwegen die openbaar toegankelijk zijn. Als nevenfuncties op de kades de (constructieve) veiligheid van en op de kades nadelig beïnvloed, is dat niet mogelijk. Dit wordt uiteraard getoetst.</p>	
82	<p>Paragraaf 6.1 Beleidskeuze: Goed functionerende provinciale infrastructuur De waterrecreatie in Midden-Delfland kent specifieke vraagstukken vanwege de kwetsbaarheid van het (Bijzonder Provinciaal) Landschap. Op dit moment speelt de</p>	<p>Overlast door met name "zuijschuiten" en te hard varende motorboten vindt in een aantal gebieden plaats. Het is een probleem van verschillende</p>	

	<p>wateroverlast door zuipschuiten die komen vanuit Westland en schade die ontstaat door te hard varende motorboten. De overlast van door zuipschuiten vraagt om een gecoördineerde aanpak. Graag een provinciale visie op dit regionale vraagstuk. Bovendien worden de wateren in Midden-Delfland op mooie zonnige dagen (en zeker in coronatijd) overspoeld en is het filevaren. Door deze ontwikkelingen ontstaat schade aan de veenkades en voor de natuur. Promotie van varen (met motorbootjes) zou de overlast nog verder vergroten. Voorgesteld wordt dit in Midden-Delfland niet te doen en te kiezen voor maatwerk. Maak gebruik van de bestaande lokale marketingorganisaties als het gaat om het vergroten van de bekendheid. Indiener stelt voor om vooraf te sturen op duurzame vaarevenementen met kwaliteit. Dit is meer passend bij onze gemeente. Indiener pleit ervoor dat in de uitvoering wordt ingezet op het bevorderen van duurzame vormen van waterrecreatie (zoals elektrisch varen/laadpalen, waterfietsen en suppen). Deze vormen van waterrecreatie passen uitstekend bij het kwetsbare landschap. Indiener kiest niet zozeer voor de promotie van meer varen, maar voor meer duurzaam varen.</p>	<p>vaarwegbeheerders en afstemming en samenwerking is nodig. Omdat het vaak een lokaal of bovenlokaal probleem is ligt het voor de hand dat ook op dit schaalniveau - met name betrokken gemeenten samen met waterschap, als nautisch vaarwegbeheerders - hierin wordt samengewerkt en het initiatief wordt genomen vanwege de (boven)lokale kennis van deze partijen. /// Ook Marketing en Promotie is een lokale, regionale aangelegenheid. De provincie biedt wel subsidie aan (openstellingsbesluit Waterrecreatie) voor betere bekendmaking van de mogelijkheden voor waterrecreatie op regionaal schaalniveau. Aan partijen is het om hier gebruik van te maken. duurzaam varen --> promotie is een rol van lokale en regionale partijen. De subsidieregeling Waterrecreatie biedt ook mogelijkheden om het duurzaam varen te ondersteunen. Voor bijvoorbeeld drijvende toiletten of laadpalen voor elektrisch varen is de subsidieregeling toepasbaar.</p>	
83	<p>De gemeente vraagt aandacht voor, en integrale afweging ten aanzien van instandhouding van jaagpaden en historische elementen langs trekvaarten, gelet op de belangrijke rol van de trekvaartgeschiedenis in de ontwikkeling van Zuid-Holland.</p>	<p>Bij oeververvangingen langs provinciale vaarwegen die onderdeel zijn van de historische trekvaarten wordt, waar mogelijk, rekening gehouden met behoud (instandhouding) of terugbrengen van (elementen van) jaagpaden en historische elementen.</p>	

A007 – Regio Holland-Rijnland

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
85	<p>Waterbeheer Verziltig, veenoxidatie, verdroging, CO2-uitstoot en bodemdaling moeten allemaal geadresseerd worden binnen de klimaat- en wateropgaven. Ook in de regio Holland</p>	<p>Dit krijgt uitwerking in de regionale veenweidestrategie, in overleg met onder andere gemeenten, waterschappen en de regio</p>	<p>Geen</p>

	Rijnland zijn bodemdaling, verzilting en oxidatie aan de orde van de dag. In de Regionale Omgevingsagenda (ROA) beschrijven we dat we als regio graag toewerken naar een toekomst waarin de functie van het landschap minder leidend wordt voor het waterbeheer. In plaats daarvan wordt gekeken naar de landschapskenmerken, het watersysteem en de bodem bij landgebruik en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Het vinden van een goede balans tussen natuurlijke processen en menselijke activiteiten is hierin leidend. We zien dat u dit punt ook heeft aangehaald in het onderwerp Regionaal Waterprogramma. U onderschrijft dat bodemdaling de huidige landschapsfuncties onmogelijk kan maken. U beschrijft tevens dat dit ertoe kan leiden dat in samenspraak een functieverandering op zijn plaats is. Graag zouden we er met u op inzetten dat deze werkwijze breder gedragen wordt. De gemeenten van de regio Holland Rijnland willen hieraan een concrete bijdrage leveren omdat de beslissingen op provinciaal niveau van directe invloed zijn op de waterveiligheid binnen de gemeentegrenzen.		
86	Daarnaast denken we dat er meer aandacht nodig is voor bodemdaling in het stedelijk gebied. Diverse gemeenten binnen Holland Rijnland worden geconfronteerd met de gevolgen, die onder andere optreden in de vorm van funderingsschade. U verwijst hiervoor naar de uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie. Wij missen in deze uitvoeringsagenda echter een concrete aanpak. Wij vragen ons af hoe de provincie haar rol bij funderingsschade zou beschrijven en of zij een link ziet tussen bodemdaling in veenweidegebieden en in stedelijke gebieden.	Bodemdaling in relatie tot bebouwd gebied krijgt aandacht in provinciale uitvoeringsagenda klimaatadaptatie. Wat betreft de funderingsproblematiek, die omvangrijk is, voeren we verkennende een agenderende gesprekken met andere overheden om te komen tot een nationale aanpak funderingsproblematiek.	Geen
87	Ten aanzien van mooi en schoon water geeft u in hoofdstuk 3 aan dat er voor kennisontwikkeling rondom grondwaterkwaliteit aandacht zal zijn. Indiener is benieuwd op welke wijze de provincie de verschillende onderdelen uit wil werken en biedt aan hierover in gesprek te gaan. Met betrekking tot 3D-beleid willen we opmerken dat dit beleid verder gaat dan alleen grondwaterkwaliteit, maar juist gaat om de integrale benadering van boven- en ondergrond.	Provincie zal in contact treden met de indiener. Provincie onderschrijft dat 3D-beleid verder gaat dan alleen grondwaterkwaliteit. Ook bij 3.3.2.ad2 benadrukt de provincie dat een integrale blik nodig is en dat alle partijen hierbij de grondwateraspecten in ogenschouw moeten nemen.	Geen
89	Waterrecreatie is één van de grote krachten van onze regio en daarmee een speerpunt in ons beleid. Met o.a. het rivierengebied Oude Rijn en het Hollandse Plassengebied zijn er veel mogelijkheden voor (water)recreatie in Holland Rijnland. Verdere facilitering in het aaneenschakelen van vaarwegen door de Provincie vergroot de mogelijkheden voor recreatie, evenals de uitbreiding van het aantal zwemwaterlocaties. Daarnaast merken wij ook op dat in enkele gebieden al grote recreatiedruk wordt ervaren. Dit is bijvoorbeeld het geval in Leiden en op de Kagerplassen. Spreiding van recreanten vraagt daarom om aandacht. Betere verbinding tussen vaarwegen en uitbreiding van zwemwaterlocaties kan hieraan bijdragen.	De zienswijze wordt beschouwd als steun voor ons beleid. De in paragraaf 3.5 aangekondigde toekomstverkenning gaat in op eventuele uitbreiding van het aantal zwemlocaties.	Geen

90	<p>Tenslotte hebben wij voor dit punt nog een vraag. In deze Omgevingsverordening worden enkele watergangen waarvoor op dit moment nog een vaarverbod geldt aangemerkt als recreatietourvaarnet. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het Steengrachtskanaal in Noordwijkerhout. In het Regionaal Waterprogramma komt u er niet op terug op welke wijze met welke inzet en financiering u deze watergangen daadwerkelijk wilt toevoegen aan het recreatietourvaarnet. Graag zouden wij een toelichting vanuit de provincie ontvangen op dit gegeven.</p>	<p>De provincie Zuid-Holland is geen vaarwegbeheerder op de Steengrachtskanaal. Het Hoogheemraadschap van Rijnland is in dit geval de vaarwegbeheerder en het aanspreekpunt voor het vaarverbod. De provincie kan bij vaarwegen waar de provincie geen beheerfunctie heeft een ondersteunende rol spelen in het overleg, maar heeft geen beslissende bevoegdheid. Potentiële vaarwegen die een toevoeging zijn voor het vaarnetwerk worden meegenomen binnen het Gezamenlijk Programma Waterrecreatie en het onderzoek/afspraken binnen het Fijnmazig Netwerk.</p>	
91	<p>Drinkwater Het is van belang voor iedereen in onze regio dat er voldoende drinkwater beschikbaar is. U geeft aan dat u op zoek gaat naar nieuwe bronnen om in deze groeiende behoefte te kunnen voorzien. We zouden u graag willen meegeven dat in uw zoektocht het belang van integrale afweging en van het meervoudig ruimtegebruik belangrijke componenten zijn. Naast deze belangrijke zoektocht naar nieuwe bronnen denken wij dat een parallelle inzet op het hergebruik van grijs water, de opvang van regenwater en hergebruik noodzakelijk is.</p>	<p>Kennis genomen van de zienswijze, die wordt beschouwd als steun voor ons beleid.</p>	Nee
92	<p>Plastic zwerfafval In het Concept Regionaal Waterprogramma besteedt u ook aandacht aan de problematiek van plastic zwerfafval in het water. Ook Holland Rijnland onderschrijft de noodzaak dit probleem aan te pakken. Vanuit deze noodzaak ondersteunen wij het project Limes Bubble Barner de realisatie van een bellenscherm in de uitlaat van de Oude Rijn in Katwijk. De provincie verleent hierin een financiële bijdrage. Graag gaan wij met de provincie in overleg over de vormgeving van een brongerichte benadering om te voorkomen dat plastic zwerfafval in het water terecht komt.</p>	<p>Wij willen de komende jaren graag in overleg met alle betrokken partners bij het tegengaan van plastic zwerfafval in het oppervlaktewater om invulling te geven aan het (bron)beleid zoals verwoord op pag. 29 van de KRW-nota. Dat doen we onder andere vanuit de Plasticvrije corridor en de opgave Circulair Zuid-Holland (waarin de circulaire aanpak van plastic afval is opgenomen).</p>	Geen
93	<p>Klimaatadaptatie. In het Concept Regionaal Waterprogramma gaat u ook in op klimaatadaptatie. Ook dit is voor indier een belangrijk thema. Water kan hierin een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld als deel van de oplossing voor hitteproblematiek in woongebieden. U onderschrijft de kansen hiervoor ook, dan vooral in relatie tot bodemdaling. We kijken ernaar uit om hierover verder met u in gesprek te gaan en concrete maatregelen te formuleren.</p>	<p>Dank voor het aanbod. Het gesprek en de samenwerking in het kader van klimaatadaptatie vindt primair plaats in de werkregio's van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.</p>	Geen

94	<p>Vergezicht en concretisering</p> <p>Naast dat we constateren dat er vele raakvlakken zijn tussen het Concept Regionaal Waterprogramma de planner beschreven in de Regionale Omgevingsagenda (ROA), merken we ook op dat de focus van het Waterprogramma voor het grootste deel ligt op behoud van de huidige situatie en dat de beleidsuitwerking voor de complexe uitdagingen onvoldoende concreet blijft.</p>	<p>Kennis genomen van de zienswijze. Het beeld van behoud wordt niet herkend en het regionaal waterprogramma besteedt juist aandacht aan complexe opgaven zoals bodemdaling en klimaatverandering. Complexe uitdagingen vragen vaak om gebiedsgerichte uitwerking, zoals de regionale veenweidestrategieën. Deze zijn nog in ontwikkeling.</p>	Geen
95	<p>Als gevolg van klimaatverandering zullen extremere weersomstandigheden zoals hevige neerslag en aanhoudende droogte steeds vaker voorkomen. We moeten daarom nu al voorsorteren op de effecten daarvan op de lange termijn. Dit om te voorkomen dat we achter de feiten aanlopen en er zo voor ons wordt gekozen. Daarom willen we u in deze zienswijze graag meegeven dat dit vergezicht belangrijk is om in gedachten te houden, en te benutten als argumentatie voor stappen die nu gezet moeten worden.</p>	Eens met deze zienswijze	Geen
96	<p>Ook denken we dat de concretisering van de invulling van de uitvoering van de opgaven nog scherper kan. De verziltingsproblematiek is daar een goed voorbeeld van. Wij missen hier de concrete maatregelen die de Provincie wilt nemen om de effecten hiervan te minimaliseren. Het gebrek aan concretisering zien wij ook voor wat betreft de eerder genoemde aanpak voor klimaatadaptatie in relatie tot bodemdaling en de gebiedsgerichte invulling. Dit laatste biedt bij uitstek kansen om integraal samen te werken. De Kagerplassen worden specifiek benoemd, waar bodemdaling en de landbouwtransitie deel uitmaken van de problematiek. Op het gebied van de landbouwtransitie is het project Polderlab Vrouwe Venne gestart. Hier wordt geëxperimenteerd met een meer natuurlijk waterpeil en vormen van landbouw die hierbij mogelijk zijn. Deze polder grenst direct aan de Kagerplassen.</p>	<p>Dank voor de suggesties. Concrete maatregelen om de weerbaarheid tegen droogte te vergroten zijn afgesproken met de partners in het Deltaprogramma Zoetwater. De tekst in paragraaf 3.6.1 is aangevuld met voorbeelden van concrete maatregelen. Voor bodemdaling wordt verwezen naar de uitwerking in regionale veenweidestrategieën. In deze regionale uitwerking wordt de relatie met andere opgaven, zoals de landbouwtransitie, meegenomen.</p>	tekst in paragraaf 3.6.1. is aangevuld met concrete maatregelen
97	<p>Samenwerking</p> <p>Als regio dragen we graag een steentje bij aan de verdere ontwikkeling van de provincie en zetten we onze constructieve inzet en bijdragen graag voort. Wij zijn verheugd over de vele overeenkomsten van het Concept regionale Waterprogramma met de prioriteiten gedefinieerd in onze ROA en zien daarom veel aanknopingspunten voor verdere samenwerking op deze thema's. Graag zouden we verder in gesprek treden met betrekking tot het vergezicht en de concretisering van de aanpak van de uitdagingen. Wat zijn voor de provincie de speerpunten op korte termijn en voor de komende jaren? Alleen door samenwerking van provinciaal, regionaal, subregionaal en lokaal niveau kunnen de uitdagingen het hoofd geboden worden.</p>	<p>Dank voor uw aanbod. De provincie wil dit gesprek graag voeren, bij voorkeur in de bestaande overleggen zoals de werkregio voor ruimtelijke adaptatie en het ambtelijke GroenBlauw overleg.</p>	Geen

A009 – Gemeente Waddinxveen

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
98	<p>Zienswijze Ontwerp regionaal waterprogramma Zuid-Holland: Het ontwerp is een duidelijke voortzetting van de huidige Wet bodembescherming.grondwaterkwaliteit".</p> <p>1. Gebruik maken van de uitzonderingsbepaling, waardoor verplicht grondwateronderzoek achterwege kan blijven. Gemeenten kunnen in hun omgevingsplan locaties aanwijzen waar gevaar door grondwaterverontreiniging is uit te sluiten. (Beleidskader paragraaf 4.1 bladzijde 22, correspondeert met artikel 7.3.23.4 van de ZH Omgevingsverordening conceptversie 1.0).Zienswijze: Graag vragen wij er aandacht voor dat dit in heel Zuid-Holland op een uniforme manier gebeurt We gaan er van uit dat er vanuit Provincie heldere criteria komen, waarop gebaseerd kan worden wanneer bij niet significante verontreinigingen in het grondwater onmiddellijk of toekomstig gevaar voor het grondwater kan worden uitgesloten. Daarnaast verwachten wij ook dat Provincie ons faciliteert in het aanleggen van de databases en het opstellen van kaarten.</p>	zie antwoord op zienswijze nr.10	Geen
99	<p>4. Budget uitvoeren en expertise-opbouw instructieregels uit Zuid-Hollandse Omgevingsverordening Algemene opmerking.</p> <p>Zienswijze: Wij vragen ons af op welke wijze gemeenten aanvullend budget gaan ontvangen voor het uitvoeren en expertise-opbouw rond de nieuwe instructieregels uit de ZHOV op het gebied van grondwater</p> <p>Wij vertrouwen erop dat u bovenstaande vragen meeneemt in de definitieve versie van het regionale waterprogramma</p>	zie antwoord op zienswijze nr.11	Geen
100	<p>2. Instructieregel bouwen op een grondwatergevoelige locatie. waarbij gevaar niet is uit te sluiten. Beoordelen resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit.</p> <p>Of sprake is van verontreiniging van het grondwater komt veelal aan het licht doordat bij een ruimtelijke ontwikkeling bodemonderzoek plaatsvindt. De provincie koppelt het natuurlijke moment aan een bouwactiviteit van een gebouw dat geheel of gedeeltelijk de bodem raakt. De provincie zorgt met een instructieregel ervoor dat het omgevingsplan een verbod op het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie bevat tenzij de aanwezigheid van een significante grondwaterverontreiniging uitgesloten kan worden of aannemelijk gemaakt kan worden dat de uit de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit volgende sanerende maatregelen getroffen worden. De gemeente zorgt ervoor dat de provincie een kopie ontvangt van de melding of</p>	Zie antwoord op zienswijze nr.12	Geen

	<p>aanvraag van een vergunning voor het bouwen van een grondwatergevoelig gebouw op een grondwatergevoelige locatie, zodat de provincie in staat is de resultaten van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit te beoordelen. (Beleidskader paragraaf 4.4 bladzijde 32, correspondeert met artikel 7.3.23.7 van de ZH Omgevingsverordening conceptversie 1.0).</p> <p>Zienswijze: Zoals het nu beschreven is in het beleidskader is het onhelder of de gemeente nu een autonome taak uitoefent (via instructieregel verkregen) of dat er twee bevoegde instanties tegelijkertijd met de risicobeoordeling bezig zijn en dezelfde taken uitvoeren. Of moet de gemeente wachten op een advies of instemming van het middenbestuur?</p>		
101	<p>3 Het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater'.</p> <p>In te zetten door gemeente of provincie.</p> <p>/oor verontreinigingen met een onaanvaardbaar risico voor de gezondheid als gevolg van directe of indirecte blootstelling aan verontreiniging is in de Ow het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging op of in de bodem' opgenomen. Dit instrument kan de gemeente inzetten indien er een vermoeden bestaat dat er onaanvaardbare risico's voor de mens zijn, ook indien de verontreiniging het grondwater beïnvloedt dat bestemd is voor de drinkwatervoorziening. De provincie introduceert in dit beleidskader het instrument 'toevalsvondst van verontreiniging van het grondwater*'. Hiermee kunnen er ook maatregelen verlangd worden van een perceeleigenaar indien een verontreiniging een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater. De provincie benut de criteria zoals opgenomen in de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit om vast te stellen of er sprake is van een onaanvaardbaar risico. Een maatregel die van een perceeleigenaar verlangd kan worden, kan ook allereerst het uitvoeren van de risicobeoordeling grondwaterkwaliteit of daarvoor benodigd bodemonderzoek inhouden. Een vermoeden dat sprake is van een toevalsvondst kan volgen uit bodemonderzoek dat uitgevoerd wordt in het kader van een ruimtelijke ontwikkeling.</p> <p>(Beleidskader. bladzijde 22).</p> <p>Zienswijze: Wij stellen voor om, als het gaat om een verontreiniging die een onaanvaardbaar risico oplevert voor het grondwater, het primaat voor het inzetten van het instrumentarium toevalsvondst" te leggen bij Provincie. Dit sluit het best aan bij de verantwoordelijkheid voor waterlichamen en de expertise, die bij een grote organisatie als Provincie aanwezig is.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr.13	Ja

B001 – Waterschap Rivierenland

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
102	Het waterschap heeft in februari bij zienswijze op het ontwerp Omgevingsbeleid in overweging gegeven om klimaatadaptatie als zelfstandig beleidsthema te positioneren. De ontwikkeling van het klimaat geeft daar volgens het waterschap aanleiding toe: Na een aantal droge zomers, hebben we afgelopen periode te maken gehad met extreme neerslag. Dit onderstreept de urgentie om samen te werken aan de nationale doelstelling van een klimaatbestendig en waterrobuust Nederland in 2050. Het waterschap wil samen met de provincie verder uitwerken wat nodig is om Zuid-Holland klimaatbestendig en waterrobuust te maken en dit ook in het Regionaal Waterprogramma een prominenter plek geven.	Dank voor het aanbod. De provincie is al in overleg met de Zuid-Hollandse waterschappen hoe verdere invulling hieraan te geven, naast onze inzet in de werkregio's van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.	Geen
103	Een aantal punten uit de zienswijze op de Provinciale Milieuverordening wordt in herinnering gebracht vanwege de relatie met het grondwaterbeleid.	Voor een reactie wordt verwezen naar de beantwoording van zienswijzen op de Provinciale Milieuverordening (PZH-2021-776394607 dd. 22-06-2021)	Geen
106	In het beleidskader grondwaterkwaliteit staat een aantal instructieregels voor het waterschap vermeld (een reparatie als gevolg van het wegvallen van de Wet bodembescherming) die mogelijk een plek krijgen in de omgevingsverordening. Het gaat om enkele instructieregels die staan vermeld in §4.3, §4.4 en §4.5. Alhoewel wij de intentie van deze instructieregels begrijpen, hebben we moeite met het instrument instructieregel. Dit instrument sluit wat ons betreft minder goed aan bij de intentie van de Omgevingswet (minder regels, één overheidsgedachte, decentraal tenzij) en het ontnemt het waterschap beleidsruimte. Mogelijk zijn er alternatieve oplossingen voorhanden, bijvoorbeeld door de inhoud van de regels op te nemen in het Regionale Waterprogramma of anderszins. Overigens heeft over dit onderwerp nog geen bestuurlijke en/of ambtelijke afstemming plaatsgevonden. Wij stellen voor om allereerst in nader overleg te treden en verzoeken u de invoering van de betreffende instructieregels voorlopig op te schorten.	De provincie dient op grond van artikel 2.3 van de wet terughoudend te zijn met het stellen van regels. Regels die nodig zijn vanwege een provinciaal belang of vanwege de uitvoering van de kaderrichtlijn water (KRW) bieden een grondslag voor de provincie om regels te stellen, waarbij de wetgever instructieregels de voorkeur geeft boven direct werkende regels. Dit geeft uiting aan het subsidiariteitsbeginsel waarbij er zoveel mogelijk aangesloten wordt bij de bevoegdheden die gemeente en waterschap hebben. In het genoemde voorbeeld gaat het om aanvullende regels bovenop de reeds in de bruidsschat van de waterschapsverordening opgenomen regels. De regels richten zich tot grondwateronttrekkingen, waaronder infiltraties, waar het waterschap bevoegd voor is. De provincie beoogt met de regels de bruidsschatregels te borgen. Waar het aanpassingen van de bruidsschatregels betreft, zullen de regels als doelvoorschrift worden opgenomen, zodat het waterschap zelf ruimte heeft invulling te geven aan de regels. De provincie wil geenszins het waterschap	Geen

		<p>beleidsruimte ontnemen, maar wil wel uitvoering geven aan haar verantwoordelijkheid om op grond van artikel 3.8 van de wet te voldoen aan de KRW. Hierbij is de provincie gehouden aan het subsidiariteitsbeginsel wat betekent dat zij via instructieregels een beroep zal doen op haar mede-overheden waar nodig om te sturen op activiteiten waar de provincie zelf niet bevoegd voor is. Grondwaterkwaliteitsbeheer doen we zo met zijn allen.</p> <p>Het voornemen, maar ook de inhoud van de instructieregels te stellen is via een participatieproces rondom het provinciale beleidskader grondwaterkwaliteit gedeeld met de waterschappen. Hierbij is zowel aandacht geweest voor het beleidskader als de doorwerking naar (instructie)regels in de omgevingsverordening. Reageren op de inhoud van de instructieregels kan door zienswijzen in te dienen zodra de ontwerp-verordening zienswijzen ter inzage ligt. De provincie zal de waterschappen betrekken bij de verwerking van de zienswijzen op de ontwerp-verordening. Het voornemen om instructieregels te stellen, zoals opgenomen in het regionaal waterprogramma, blijft ongewijzigd.</p>	
107	<p>In §4.3, §4.4 en §4.5 is te lezen dat de provincie middels enkele instructieregels een aantal nieuwe taken aan het waterschap wil opleggen. Zo valt in de kaders te lezen: [.....]. Wij verzoeken u de bovengenoemde instructieregels voorlopig op te schorten. Alhoewel wij de intentie van deze instructieregels begrijpen, hebben we moeite met het instrument instructieregel. Dit instrument sluit wat ons betreft minder goed aan bij de intentie van de Omgevingswet (minder regels, één overheidsgedachte, decentraal tenzij) en het ontnemt het waterschap beleidsruimte. Mogelijk zijn er alternatieve oplossingen voorhanden, bijvoorbeeld door de inhoud van de regels op te nemen in het Regionale waterprogramma of anderszins. In dit stadium hebben we ook nog niet de capaciteit om deze taken naar behoren uit te voeren. Wij stellen voor om allereerst in nader overleg te treden.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr.106	Geen

108	Ook voor bestaande grondwaterbeschermingszones zouden kleinschalige boringen voor land- en tuinbouw toegelaten kunnen worden in het geval er onvoldoende zoet grondwater beschikbaar is. Voor het na afloop van de onttrekking effectief afdichten van boorgaten bestaat reeds de nodige regelgeving. Adequaat toezicht en handhaving zouden voldoende soelaas moeten bieden, in plaats van regels om scheidende lagen in het geheel niet te mogen doorboren.	Voor regels ten aanzien van boringen in de ondergrond wordt verwezen naar de Provinciale Milieuverordening 2021.	Geen
109	§3.4 op p.27 Waterbesparing kan substantieel bijdragen aan reduceren van de drinkwaterbehoefte en de vraag aan het grondwater. Dit kan van belang zijn voor provincie en drinkwaterbedrijven (naar voorbeeld van de provincie Noord-Brabant).	Vooralsnog haakt de provincie aan bij initiatieven op het gebied van waterbesparing. Vanuit de Beleidsnota Drinkwater wordt nader invulling gegeven aan waterbesparingsmogelijkheden. De primaire focus ligt hierbij op het voorkomen van laagwaardig gebruik van drinkwater. Daarbij is het ook belangrijk scherp te krijgen wat wordt bedoeld met reikwijdte van de zorgplicht drinkwater.	Geen
110	§3.4.1 op p.29 bij ad 3) De risicoarme functiecombinatie tussen drinkwater en extensieve landbouw is als beleidskeuze hierboven opgenomen. In de bestaande en nieuwe beschermingsgebieden (ASV) zullen echter ook kapitaalintensieve teelten aanwezig zijn, die voor bijvoorbeeld beregning van het grondwater afhankelijk zijn, indien oppervlaktewater niet in voldoende mate aanwezig is (toenemende droogte blijkt uit praktijk en Deltaprogramma Zoetwater). Door in de nieuwe beschermingsgebieden een streng beschermingsregime te hanteren, dreigt het perspectief voor kapitaalintensieve bedrijven in de betreffende gebieden te verdwijnen. In geval van nieuwvestiging en/of uitbreiding van kapitaalintensieve teelten is het te billijken dat gevraagd wordt zoveel mogelijk, zowel voor grond als oppervlaktewater, zelfvoorzienend te zijn	Er wordt een quickscan uitgevoerd om de gevolgen van het aanwijzen van de ASV gebieden nader in beeld te brengen. Mogelijke gevolgen voor kapitaalintensieve teelten zal hierin meegenomen worden.	Geen
111	§3.4.2 op p.30 bij Activiteiten bij toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie De nieuwe drinkwateronttrekking in Krimpenerwaard/Alblasserwaard, zal leiden tot verlaging van de (freatische) grondwaterstand. Er is een directie relatie tussen de grondwaterstand (Gemiddeld Laagste Grondwaterstand) en de oxidatie van veen. Verlaging van de grondwaterstand leidt tot een hogere veenoxidatie en versterkt de bodemdaling en de uitstoot van CO2. Het verminderen van bodemdaling en CO2-uitstoot staat op gespannen voet met het zorgen voor voldoende drinkwater nu en in de toekomst (aanwijzing ASV gebieden). Wij zouden graag verduidelijkt zien hoe de Provincie Zuid-Holland de samenhang en afweging tussen deze conflicterende beleidsvelden voor zich ziet.	In de Krimpenerwaard en Alblasserwaard wordt momenteel onderzoek gedaan naar een nieuwe oevergrondwaterwinning voor drinkwaterbedrijf Oasen. Hiervoor wordt een project MER uitgevoerd. Een van de verwachte milieueffecten is bodemdaling. Na het uitvoeren van het MER zal een integrale belangenafweging van milieueffecten moeten worden gemaakt.	Geen
112	In de Alblasserwaard zijn twee ASV-gebieden voorzien. In 2018 zijn de ASV's globaal en indicatief begrensd zonder beschermingsregime. De huidige ASV-gebieden zijn veel	De gebieden voor aanvullende strategische voorraden zijn aangewezen op basis van een inventarisatie van de	Geen

	specifieker wat begrenzing en bescherming betreft. Graag zouden wij dit onderbouwd zien.	voorraden beschikbare zoet grondwater in Zuid-Holland. Deze voorraden zijn beperkt. Er is rekening gehouden met de (op dat moment) voorgenomen uitbreiding van het bebouwde gebied. De gebiedsbegrenzing is afgestemd op reeds aanwezige wegen en watergangen en sluit zo veel mogelijk aan bij bestaande grondwaterbeschermingsgebieden.	
--	--	---	--

B002 – Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
114	In de inleiding wordt gesteld dat klimaatadaptatie een opgave is die in de volle breedte doorwerkt in het provinciaal beleid. Deze integrale benadering achten wij geschikt bij een thema dat op zoveel manieren invloed heeft op alles wat de provincie doet. Toch schuilt hierin een risico. Omdat het thema over alle thema's heen ligt, is het tevens nergens belegd. Dit zien we terug in de portefeuilleverdeling waar geen van de gedeputeerden klimaatadaptatie in de portefeuille heeft. Bij onderwerpen waar een veelheid aan provinciale belangen samen komen, bijvoorbeeld grootschalige woningbouwontwikkeling, kan dit er toe leiden dat het belang van klimaatbestendig onvoldoende in de belangenweging wordt meegenomen.	Gedeputeerde Meindert Stolk is coördinerend portefeuillehouder voor klimaatadaptatie. Dat neemt niet weg dat het voltallige college werkt aan een klimaatbestendig Zuid-Holland en dat klimaatadaptatie integraal onderdeel uitmaakt van alle provinciale beleidsterreinen, in lijn met de afspraak vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.	Geen
115	In dit tekstdeel staat 'oppervlaktewater' als bron voor gietwater voor de glastuinbouw genoemd. In onze eerdere reactie hebben we aangegeven dat dit geen reëel alternatief is. Ook is dit door ons en andere waterschappen aangekaart in het Bestuurlijk Overleg van de Zoetwaterregio West-Nederland. Mocht oppervlaktewater weer als bron voor gietwater gaan dienen, dan leidt dit tot een extra vraag naar zoetwater dat tijdens droogte niet of nauwelijks beschikbaar is. De watervoorziening in de regio wordt hierdoor verder onder druk gezet. Ook is de kwaliteit van het oppervlaktewater doorgaans onvoldoende. De toekomst ligt op het gebied van hergebruik van effluent en het vasthouden en opslaan van regenwater, boven- en ondergronds.	In de zoektocht naar duurzame gietwatervoorziening is de beschikbaarheid van alternatieven per locatie te bekijken en mee te wegen, zonder op voorhand een van de alternatieven uit te sluiten. In veel gevallen zal extra opslag van regenwater of hergebruik van effluent de voorkeur krijgen boven het gebruik van oppervlaktewater.	Geen

B004 – Hoogheemraadschap van Delfland

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
116	<p>Water sturend en klimaatadaptatie</p> <p>Voor de waterschappen in Nederland, is 'water meer sturend' een belangrijk speerpunt, dat steeds meer weerklank krijgt. In de provincie Zuid-Holland geldt dat de druk op de ruimte groot is, zoals blijkt uit de woningbouwopgave, de energietransitie, de natuur en recreatiebehoefte. Tegelijkertijd leidt de klimaatverandering tot de noodzaak om zorgvuldig met de ruimte om te gaan: duurzaam, toekomstbestendig en klimaatadaptief, en met oog voor ruimtelijke kwaliteit.</p> <p>Als waterschappen kunnen wij hieraan een belangrijke bijdrage leveren, omdat we kennis hebben van bodem en water, maar ook omdat we gewend zijn rekening te houden met lange termijn ontwikkelingen en klimaatverandering. Deze aspecten staan voorop wanneer er klimaatadaptief gebouwd moet worden, en dat kan naar onze mening niet zonder een gedegen inbreng van de waterbeheerder aan het begin van het traject.</p> <p>U heeft aandacht voor klimaatadaptatie zoals blijkt uit de verschillende plannen en ook uit uw rol in het convenant Klimaatadaptief Bouwen. Maar de verbinding tussen klimaatadaptatie en de ruimtelijke ordening komt wat ons betreft nog niet integraal en concreet van de grond, ook niet op de bestuurlijke tafels. Wij missen een invulling hiervan in het Regionaal waterplan, wat zowel vanuit de inhoud als ook vanuit de rollen, processen en procedures zeer gewenst zou zijn.</p>	<p>De Provincie hecht veel belang aan het meer sturend worden van water en klimaat in de ruimtelijke inrichting. Een eerste stap die we daarbij hebben gezet is het opnemen van het voorschrift in onze verordening dat bij alle nieuwe omgevingsplannen de klimaatrisico's (wateroverlast, droogte, overstromingsrisico's en hitte) in beeld moeten worden gebracht. Ook bodemdaling zal daar begin 2022 aan worden toegevoegd. De doorwerking van klimaatadaptatie in het ruimtelijke domein blijft in ontwikkeling. De provincie is reeds met de waterschappen in gesprek om hier samen verdere invulling aan geven.</p>	Geen
117	<p>Waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water)</p> <p>Het bereiken van de resultaatverplichting rond de waterkwaliteit, zoals vastgelegd in het maatregelenpakket voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) is een belangrijke opgave voor de komende zes jaar. Wij willen blijvend aandacht vragen voor de urgentie van het verbeteren van de waterkwaliteit en de gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle partijen (rijk, provincie, gemeenten en waterschap) voor het behalen van de KRW-doelen.</p> <p>Het vraagt forse inspanningen van alle partijen. Als provincie bent u een belangrijke speler; wij hebben dan ook vertrouwen in een actieve opstelling van uw kant. In de wateren die u beheert gaat het om concrete uitvoeringsmaatregelen zoals aanleg natuurlijke oevers, vissenbossen, etcetera. Daarnaast vertrouwen wij erop dat u uw rol pakt om de emissies naar het water vanuit land en tuinbouw te minimaliseren. Wij zien het terugdringen van nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater als de grootste opgave.</p> <p>Door diverse redenen zien wij dat gemeenten het lastig hebben om waterkwaliteitsmaatregelen te nemen. Wij vragen u om ook vanuit uw zijde hier druk op te houden. Wij gaan graag met u in gesprek over de gezamenlijke inspanningen op de genoemde punten.</p>	<p>Dank voor uw bericht, in lijn met ons beleid. De resultaatverplichting ten aanzien van de waterkwaliteit vraagt inderdaad om forse inspanningen en actieve inzet van alle partijen. U bent reeds bekend met de concrete uitvoeringsmaatregelen van de provincie, zoals opgenomen in de bijlagen van de KRW-nota. De provincie is en blijft graag in gesprek met de waterschappen over de gezamenlijke inspanning op de genoemde punten.</p>	Geen

--	--	--	--

B005 – Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
118	<p>Water bestemd voor menselijke consumptie (blz 49):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het de bedoeling dat er een instructieregel voor de waterschappen in de omgevingsverordening wordt opgenomen m.b.t. onttrekkingen voor menselijke consumptie? De provincie Utrecht heeft dat wel gedaan. Het waterschap moet er voor te zorgen dat de eigenaar van een onttrekking van grondwater voor menselijke consumptie verplicht is om maatregelen te treffen met als doel de bescherming van de winningen kleiner dan 150.000 m3/jaar 	<p>De provincie is van mening dat bij de aanvraag om een omgevingsvergunning voor een grondwateronttrekking de vergunning alleen verleend mag worden als hiermee voldaan wordt aan alle KRW-doelen. In de omgevingsverordening nemen we daarom aanvullende beleidsregels op voor de beoordeling van de grondwateronttrekkingen waar de provincie bevoegd voor is en instructieregels voor de beoordeling van de grondwateronttrekkingen waar het waterschap bevoegd voor is. Dit toetsingkader geldt voor alle grondwateronttrekkingen, waaronder de grondwateronttrekkingen voor menselijke consumptie (niet zijnde drinkwatervoorziening) waar het waterschap bevoegd voor is.</p> <p>Uit de regels in de omgevingsverordening zal blijken dat er mede getoetst zal worden op de KRW-doelstelling van geen achteruitgang in de kwaliteit van water bestemd voor menselijke consumptie. Dat betekent dat een grondwateronttrekking enkel mag plaatsvinden indien die verenigbaar is met de KRW-doelstelling. We kunnen ons voorstellen dat het waterschap voorschriften aan de vergunning verbindt om te zorgen dat, mocht blijken dat de onttrekking alsnog een bedreiging vormt, de onttrekker mitigerende maatregelen treft.</p>	Geen
119	<p>Tegelijkertijd leggen wij graag een drietal bestuurlijke onderwerpen expliciet bij u neer. Daarbij gaat het om de volgende vragen: dat u als provincie op basis van dit Regionaal waterprogramma het belang van water en klimaatadaptatie meer sturend maakt in de</p>	kennis genomen van introductie op zienswijzen	

	<p>ruimtelijke ordening; dat u de zoet watervraag van functies expliciet meeweegt bij de toekenning van functies; en dat u zich duidelijker uitspreekt over bodemdaling. Deze bestuurlijke onderwerpen lichten wij hieronder nog nader toe. Daarnaast hebben we detail opmerkingen bij het beleidskader grondwaterkwaliteit en bij het ontwerp KRW nota. De detailopmerkingen en vragen hebben wij ambtelijk toegestuurd.</p>		
120	<p>Water sturend en klimaatadaptatie noodzakelijk vanwege klimaatverandering Voor het hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, en meerdere waterschappen in Zuid-Holland, is 'water meer sturend' in de ruimtelijke inrichting een belangrijk speerpunt. De druk op de ruimte in Zuid-Holland is groot, zoals blijkt uit de woningbouwopgave, de RESsen en de energietransitie, en de natuur en recreatiebehoefte. De Ex ante evaluatie van de KRW toont ons dat we gezamenlijk nog veel werk hebben te verzetten. En tegelijkertijd leidt de klimaatverandering tot de noodzaak om zorgvuldig met de ruimte om te gaan: duurzaam, toekomstbestendig en klimaatadaptief, en met oog voor ruimtelijke kwaliteit. Als waterschappen kunnen wij hieraan een belangrijke bijdrage leveren, omdat we kennis hebben van bodem en water, maar ook omdat we gewend zijn rekening te houden met lange termijn ontwikkelingen en klimaatverandering. Deze aspecten staan voorop wanneer er klimaatadaptief gebouwd moet worden, en dat kan naar onze mening niet zonder een gedegen inbreng van de waterbeheerder zeer vroeg in het traject en niet zonder nauwe samenwerking. U heeft aandacht voor klimaatadaptatie zoals blijkt uit de verschillende plannen en ook uit uw rol in het convenant klimaatadaptief bouwen. Maar de verbinding tussen klimaatadaptatie en de ruimtelijke ordening komt wat ons betreft nog niet integraal en concreet van de grond. Wij missen een invulling hiervan in het Regionaal waterplan, wat zowel vanuit de inhoud als ook vanuit de processen en procedures zeer gewenst zou zijn.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 116	
121	<p>Beschikbaarheid van zoet water belangrijk bij functietoekenning In de tekst over het deltaprogramma zoetwater lezen wij een belangrijke beleidsuitspraak: "wateraspecten, zoals de watervraag van functies, worden expliciet meegewogen bij de toekenning van functies, met het oog op een doelmatiger waterbeheer". Hier sluiten wij ons van harte bij aan, omdat dit nauw aansluit op de ambitie water meer sturend te laten zijn. Wij zouden graag zien dat deze beleidsuitspraak meer leidend wordt in het Regionaal waterprogramma en concrete vertaling krijgt in het ruimtelijke beleid</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 116	
122	<p>Meer richting noodzakelijk in het Bodemdalingsdossier, met name via functietoekenning Ten aanzien van bodemdaling geeft u aan dat het tegengaan daarvan geen wettelijke taak van de provincie is. Datzelfde geldt voor het waterschap, ook wij zijn niet primair aan zet om de keuzes te maken voor de voor bodemdaling gevoelige gebieden. Maar via het waterbeheer en via functietoekenning zijn beide organisaties wel relevante spelers op dit</p>	Dit krijgt uitwerking in de regionale veenweidestrategie, in overleg met onder andere gemeenten, waterschappen en de regio	Geen

	<p>beleidsveld. Daarnaast heeft u expliciet de opdracht om onder uw regie te zorgen voor het opstellen van een regionale veenweidestrategie. We missen in het Regionaal waterprogramma richtinggevende uitspraken ten aanzien van bodemdaling in relatie tot eventuele functiewijziging en de normering voor wateroverlast. Wij zien graag dat de provincie aandacht besteedt aan de relatie tussen deze onderwerpen en daarbij duidelijk maakt dat maatregelen om bodemdaling te remmen soms zullen betekenen dat de bestaande functies of de bestaande landbouwkundige bedrijfsvoering niet voortgezet kunnen worden. We verzoeken u als provincie niet alleen als regisseur op te treden, maar uw rol in de ruimtelijke ordening te benutten om veranderingen te formaliseren, faciliteren en indien nodig af te dwingen. Als waterschap zijn wij immers afhankelijk van de provinciale en gemeentelijke besluitvorming over functies om vervolgens in onze peilbesluiten ook grond te hebben om het watersysteem aan te passen.</p>		
123	<p>• Blz 35, De provincie zal met zowel de gemeente als waterschap afspraken maken over de wijze waarop de bij de gemeente en waterschap relevante informatie over zowel de bodem als het grondwater ontsloten wordt voor de provincie. Denkbaar is dat deze informatie via het Digitaal Stelsel Omgevingswet ontsloten zal worden. Hierbij zal speciale aandacht zijn voor de warme overdracht van informatie over grondwaterverontreinigingen in gemeenten die bevoegd gezag zijn voor de Wbb.</p> <p>In het regionaal waterprogramma dient de informatie over bekende verontreinigingspluimen ontsloten te worden. Bij het beoordelen van een omgevingsvergunning voor wateractiviteiten moet zowel de provincie als het waterschap rekening houden met de waterprogramma's. De waterprogramma's dienen hiermee als toetsingskader. Indien verontreinigingspluimen ontsloten worden in het regionaal waterprogramma, kan hier in de vergunningverlening door zowel provincie als waterschap aan getoetst worden.' Deze informatie is nu nog niet ontsloten in het regionaal waterprogramma. We zouden graag afspraken willen maken over de manier waarop het Wbb- bevoegd gezag de informatie die zij hebben ontsluit. We zouden graag een kaartlaag beschikbaar hebben met daarop alle bodem- en grondwaterverontreinigingen en alle bijbehorende detailinformatie (zoals welke stof, concentratie)? Net zoals in de Provincie Utrecht.</p>	<p>De bodem- en grondwaterinformatie in de provincie Zuid-Holland is verdeeld over de verschillende omgevingsdiensten, de provincie en gemeenten. De provincie heeft ervoor gekozen om niet te komen tot één kaart of systeem die alle informatie bundelt, maar door duidelijk te maken waar de informatie te vinden is. In 2026 zal daarnaast de milieu hygiënische kwaliteit gegevens van zowel nieuwe als bestaande onderzoeken in de Basisregistratie Ondergrond ontsloten gaan worden. Dit gaat een belangrijke bijdrage leveren aan het delen van alle beschikbare databronnen van de overheid.</p>	Nee
124	<p>Ontwerp KRW nota 5 juli 2021 (bijlage B)</p> <p>•In bijlage 12 ontbreekt Oud-Kamerik KRW-waterlichaam Oud-Kamerik ligt maar voor een heel klein deel in Zuid-Holland. Staat bij provincie Utrecht op de lijst. Klopt het dat hij niet op de lijst van Zuid-Holland staat?</p>	<p>Dat klopt, zo is interprovinciaal afgesproken: rapportage door de provincie waar het grootste deel van het waterlichaam in ligt.</p>	

125	<ul style="list-style-type: none"> • Het waterschap heeft op dit moment onvoldoende kennis en capaciteit om de beoordeling van NLO's (natuurlijke lozingen op oppervlaktewater) en de verspreiding van verontreinigingen bij grondwateronttrekkingen te kunnen beoordelen. We willen hierover graag afspraken maken met de Provincie, ook om kennisversnippering te voorkomen. 	<p>De provincie is verantwoordelijk voor de risicobeoordeling maar wil graag, indien de grondwaterverontreiniging een risico vormt voor de KRW-doelen voor het oppervlaktewater de kennis en kunde van het waterschap inzetten over het oppervlaktewater.</p> <p>Verder is de provincie bereid om mee te denken over de wijze waarop het waterschap aan kennisopbouw kan doen. Onder de Waterwet dienden waterschappen ook al naar de effecten van onttrekkingen op grondwaterkwaliteit te kijken, maar deze noodzaak was minder dankzij de Wet bodembescherming. Het Wbb BG bekeek immers ook al of de onttrekking het belang van de bodem niet schaadde. Provincie stelt voor om ook omgevingsdiensten hierbij te betrekken, aangezien de OD's de Wbb taken, waaronder beoordelen effect grondwateronttrekking op een verontreinigingspluim, voor de provincie uitvoerde.</p>	Geen
126	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 26, eerste alinea: 'Met het wegvallen van de Wbb wordt het belangrijker dat de waterbeheerder oog heeft voor alle KRW-doelen en niet enkel voor het directe effect van de onttrekking, maar ook het indirecte effect doordat het een verontreinigingspluim beïnvloedt. Hierbij kan het effect op de KRW-doelen beoordeeld worden aan de hand van de in dit beleidskader opgenomen risicobeoordeling. 'Met de risico beoordeling kunnen we niet bepalen of het verspreiden van een grondwaterverontreiniging door een grondwater onttrekking (bijvoorbeeld een bronnering) toelaatbaar is of niet. Hoe bepalen we dat de vergunning voor de onttrekking verenigbaar is met alle KRW-doelen? Hiervoor hebben de waterschappen een toetsingskader nodig. Het lijkt ons logisch om, onder regie van de provincie, één gezamenlijk toetsingskader te maken met alle partners, waarop ook de werkprocessen kunnen worden afgestemd. De Provincie heeft eenzelfde soort kader nodig voor de grote onttrekkingen. Het is niet wenselijk om 2 verschillende kaders te maken/hanteren. Een gezamenlijk kader zorgt voor helderheid en voorkomt dat zaken onnodig tussen wal en schip vallen. 	<p>De provincie maakt hier graag werkafspraken over met de waterschappen die hier behoefte aan hebben. De komende periode zullen we daarnaast aan de hand van botsproeven bekijken waar we tegenaan lopen en welke uitvoeringspraktijk wenselijk is. Deze botsproeven zullen georganiseerd worden in het kader van de omgevingsverordening waar de (instructie)regels voor de grondwateronttrekkingen in landen.</p>	Geen
127	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 24, Lozen van grondwater op of in de bodem: Hier staat: 'Over het algemeen is afvalwater schoon. Het bestaat vaak uit hemelwater of relatief schoon huishoudelijk 	Tekst wordt aangepast.	Ja

	afvalwater.' Dit anders formuleren. Afvalwater is over het algemeen niet schoon en huishoudelijk afvalwater is zeker niet schoon.		
128	<ul style="list-style-type: none"> Blz 15/16: KRW-oppervlaktewaterlichamen zijn opgenomen als kwetsbaar object in het beoordelingskader voor historische verontreinigingen. Het uitsluiten van het overig water als 'kwetsbaar object' verbaast het waterschap. <p>Er staat: Op termijn is denkbaar dat er naast KRW- oppervlaktewaterlichamen ook overige oppervlaktewateren worden aangewezen, mits hiervoor regionale waterkwaliteitsdoelstellingen voor zijn vastgesteld.</p> <p>-> In het Regionaal waterprogramma zijn reeds biologische waterkwaliteitsdoelen voor het overig water vastgelegd. Graag vernemen we wat er moet gebeuren om deze als kwetsbaar opgenomen te laten worden.</p>	<p>De risicobeoordeling beoordeelt of een grondwaterverontreiniging een effect heeft op de chemische waterkwaliteitsdoelstellingen. De tekst zal hierop aangepast worden.</p> <p>Voor overige, niet-KRW wateren, kunnen de chemische KRW-doelen van toepassing verklaard worden. Het uitvoeren van een risicobeoordeling op termijn voor niet-KRW wateren zal geschieden conform de uitgangspunten van de KRW. Achteruitgang wordt bepaald aan de hand van de huidige chemische toestand van een oppervlaktewater over een gehele KRWplanperiode. Naast het eventueel van toepassing verklaren van een chemisch KRW-doel op overige wateren, is een passende monitoring ook van belang.</p>	Ja, en voor overige wateren moet nog afstemming gezocht worden
129	<ul style="list-style-type: none"> Blz 18 Oppervlaktewater: 'Het is aan de waterbeheerder van het krw- oppervlaktewaterlichaam om te beoordelen of de natuurlijke lozing een bron van verontreiniging is, rekening houden met de geregistreerde overige emissiebronnen. Ook kan de waterbeheerder inschatten in hoeverre de natuurlijke lozing op lange termijn kan leiden tot structurele achteruitgang in de toestand van een oppervlaktewaterlichaam.' <p>- > Dit zou niet alleen voor krw-oppervlaktewaterlichamen moeten gelden. Ook voor het overig water zijn er inmiddels waterkwaliteitsdoelen. In schema bijlage 3, blz 48 staat wel (krw-)oppervlaktewaterlichaam.</p>	zie antwoord op zienswijze nr. 128.	Ja, en voor overige wateren moet nog afstemming gezocht worden
130	<p>Beleidskader grondwaterkwaliteit (bijlage D)</p> <ul style="list-style-type: none"> Bijlage D is een heel juridisch stuk, het is lastig om te vatten wat dit in de praktijk concreet gaat betekenen voor een waterschap. Ook omdat wij minder goed bekend zijn in het grondwaterkwaliteitsbeheer. Het zou fijn zijn om hier meer inzicht in te hebben, o.a.: Wie ruimt de Natuurlijke Lozing op oppervlaktewater op, als uit figuur 6 op blz 21 blijkt dat er een grondwatersanering uitgevoerd moet worden? Concreet: zijn er situaties denkbaar/mogelijk dat een waterschap dit moet uitvoeren & bekostigen als er bijvoorbeeld geen veroorzaker meer is aan te wijzen? Of doet de provincie dit dan? 	In het participatieproces rondom zowel dit beleidskader als ook de doorwerking ervan naar de omgevingsverordening heeft de provincie gemeenten en waterschappen meegenomen in de denklijn. Onderdeel hiervan is dat het uitvoeren van een grondwatersanering gekoppeld wordt aan een activiteit waarbij de initiatiefnemer de uitvoerder is. Dit speelt in ieder geval bij bouwactiviteiten en verder heeft de gemeente ruimte om te bepalen bij welke overige activiteiten ze bij een grondwaterverontreiniging	Geen

		<p>maatregelen verlangd ter bescherming van het grondwater. Dit kunnen ook andere maatregelen dan een grondwatersanering zijn. Veelal komt een grondwaterverontreiniging aan de orde bij een bodemonderzoek dat uitgevoerd wordt in het kader van een activiteit/ontwikkeling en is die koppeling mooi te maken. Het kan ook voorkomen dat we op een andere manier ontdekken dat er een grondwaterverontreiniging aanwezig is, bv uit reguliere grondwatermonitoring. Enkel indien er een onaanvaardbaar risico is, is de provincie aan zet om te bepalen of ze het instrument toevalsvondst verontreiniging van het grondwater inzet en zodoende bij perceeleigenaren beheersmaatregelen (denk een monitoring) kan verlangen. Een dergelijke vondst kan ook voor de provincie aanleiding geven om samen met overige overheden na te denken over een gebiedsgerichte aanpak. Slim sturen op activiteiten zoals onttrekkingen of lozingen kan vaak al een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren en in ieder geval niet verslechteren van de grondwaterkwaliteit. Het zal nimmer zo zijn dat een waterschap een grondwatersanering verplicht moet uitvoeren. Uiteraard kan het waterschap, vanuit haar taak beheer van watersystemen, hier wel zelf voor kiezen.</p>	
131	<p>De (uitgestelde) botsproeven gaan waarschijnlijk ook meer helderheid geven in wat er op een waterschap afkomt, als gevolg van het nieuwe beleid. Ook een aantal casussen zou meer helderheid kunnen geven: wat betekent dit concreet? Wat betekent dit? Wat kunnen we wel/niet verwachten?</p>	<p>We refereren naar de webapplicatie die emissie-immissietoets heet. Zie https://iplo.nl/thema/water/applicaties-modellen/vergunningverleningsmodellen/emissie-immissietoets/</p>	Ja
132	<p>• Blz 18 Oppervlaktewater: 'Het is aan de waterbeheerder van het krw-oppervlaktewaterlichaam om te beoordelen of de natuurlijke lozing een bron van verontreiniging is,... -> hier staat dat het aan de waterbeheerder is. In het schema in bijlage 3, blz 48 wordt</p>	<p>De eerste stap is een modelmatige stap. De webapplicatie emissie-immissietoets behorende bij de immissietoets kan bepalen dat de lozing kan leiden tot achteruitgang. In overleg met de waterbeheerder kan vervolgens bepaald worden of, gezien de lokale situatie</p>	Geen

	<p>echter pas contact opgenomen met de waterbeheerder als er al is vastgesteld dat het leidt tot achteruitgang van het oppervlaktewater.</p>	<p>en de lozing, dit daadwerkelijk leidt tot structurele achteruitgang waardoor de KRW doelstelling van "geen achteruitgang" van het krw-oppervlaktewaterlichaam in het geding is.</p>	
133	<p>• Blz 19, 1e alinea: Hier staat dat voor het beoordelen van de risico's voor het oppervlaktewater de signaleringsparameter beoordeling grondwatersanering een goede maat is, ondanks dat deze waarde hoger (= minder streng) is dan de oppervlaktewaternorm. Als argument wordt genoemd dat er sprake is van verdunning. Hier hebben we onze bedenkingen bij. In ieder geval moet de toetsing plaatsvinden met behulp van het Handboek Natuurlijke Lozing (zoals aangegeven op blz 18). Uit de immissietoets moet blijken of de natuurlijke lozing toelaatbaar is.</p>	<p>De risicobeoordeling waarbij het effect van een grondwaterverontreiniging op oppervlaktewater beoordeeld wordt, is besproken met de waterschappen in het participatieproces rondom dit beleidskader. Omgevingsdiensten, maar ook de waterschappen gaven aan dat bijna nooit een grondwaterverontreiniging eigenstandig leidt tot achteruitgang van de chemische kwaliteit van een krw-oppervlaktewaterlichamen. De grondwaterverontreinigingen die daar wel toe in staat zijn, zijn aangemerkt als ernst en spoed en vallen onder het overgangsrecht. Voorafgaand aan het afronden van het bodemconvenant is het door het Rijk specifiek aandacht gevraagd of er vanuit de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewater aanleiding was om bepaalde grondwaterverontreinigingen alsnog als spoed te bestempelen. Dit is niet het geval geweest. De nu bestaande grondwaterverontreinigingen komen blijkbaar niet tot uiting in de monitoring van de chemische toestand van oppervlaktewaterlichamen. Al met al heeft de provincie juist op verzoek van waterschappen en omgevingsdiensten de drempel waarboven er na het effect gekeken moest worden verhoogd. De praktijk zal uitwijzen of de keuze juist is. Het beleid kan altijd aangepast worden, maar de provincie ziet geen noodzaak strenger te gaan zitten dan onder de Wet bodembescherming het geval was.</p>	Geen
134	<p>• Blz 22: 1e alinea (onder de bullets): 'de provincie bepaalt of er sprake is van een significante grondwaterverontreiniging en of er direct of op een natuurlijk moment de grondwaterkwaliteit verbeterd dient te worden': Op blz 18 onderaan staat echter dat een waterschap de effecten van een NLO op KRW-oppervlaktewater beoordeelt. Dit is</p>	<p>De provincie zal het oordeel van het waterschap overnemen, dus in die zin beslist uiteindelijk het waterschap. Als het waterschap geen noodzaak ziet dat een initiatiefnemer een grondwatersanering uitvoert, zal de provincie dit ook niet verlangen. Doel is in deze</p>	Geen

	<p>onduidelijk. In het schema op blz 48 wordt aangegeven 'dat er afgestemd moet worden met de waterbeheerder'. Maar onduidelijk is wie nu uiteindelijk de beslissing neemt.</p>	<p>dat de grondwaterverontreiniging niet de chemische KRW-doelen voor oppervlaktewater bedreigen en hiervoor is het waterschap aan zet. In de omgevingsverordening zullen we dit duidelijker verwoorden. In het regionaal waterprogramma volstaat de hoofdlijn.</p>	
135	<p>Oppervlaktewater (blz 48):</p> <ul style="list-style-type: none"> • De immissietoets gaat uit van een puntlozing op een specifieke plaats met een bekend debiet en concentratie. <ul style="list-style-type: none"> > Hoe weten we wat het debiet en de concentratie is? • Hoe wordt een diffuse grondwaterstroming vertaald naar een dergelijke puntlozing? • In het schema verwijzen naar het Handboek Natuurlijke Lozing (zoals aangegeven op blz 18). • In het schema wordt nu gesteld dat een 'natuurlijke' lozing die niet tot structurele achteruitgang leidt pas aangepakt wordt op een natuurlijk moment? <ul style="list-style-type: none"> > Het kan situatie afhankelijk zijn of het aanvaardbaar is om op een natuurlijk moment te wachten. Voorstel: hier toevoegen dat dit besluit in overleg met de waterbeheerder genomen wordt. • Bij 'indirecte lozing' (dit staat 2x in het schema) denken waterbeheerders aan een lozing op de riolering. <ul style="list-style-type: none"> > Het is beter om dit een 'natuurlijke' lozing te noemen. 	<p>In de omgevingsverordening zal de artikelsgewijze toelichting bij het behorende artikel meer uitleg bevatten hoe de webapplicatie emissie-immissietoets benut kan worden voor het beoordelen van de natuurlijke lozing op oppervlaktewater. Daarnaast heeft het onderdeel Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL) van Rijkswaterstaat al veel ervaring om deze webapplicatie toe te passen op grondwaterverontreinigingen. Dit hebben ze in het verleden op verzoek van Wbb BG vaker gedaan. De helpdesk van WVL, informatiepunt leefomgeving, kan eventueel ondersteunen bij het gebruik ervan.</p> <p>De waterbeheerder wordt nadrukkelijk betrokken als uit de emissie-immissietoets blijkt dat een grondwaterverontreiniging in potentie kan leiden tot achteruitgang van de chemische toestand van een krw-oppervlaktewaterlichaam. Zij hebben immers beter zicht op overige bronnen en kennen de karakteristieken van het oppervlaktewaterlichaam waarop geloosd wordt.</p>	Geen
136	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 16 2e alinea: Hier wordt verwezen naar de door het RIVM te ontwikkelen risicotoolbox. Deze is er nog niet en het is niet bekend wanneer deze er is. Wat doen we in de tussentijd? 	<p>Op www.iplo.nl zijn diverse hulpmiddelen en Sanscrit is ook nog steeds bruikbaar. De tekst wordt hierop aangepast.</p>	Ja
137	<p>Bijlage 3 (stroomschema's) Algemeen (blz 47):</p> <ul style="list-style-type: none"> • De risicotoolbox is er nog niet. Wat doen we in de tussentijd? • De signaleringsparameter beoordeling grondwatersanering = interventiewaarde; De interventiewaarde die aangaf of sprake was van een ernstige verontreiniging is vaak hoger (= minder streng) dan de normen voor oppervlaktewater. Dit geldt dus ook voor de signaleringsparameter beoordeling grondwatersanering. 100 m3 is heel veel. Een kleiner 	<p>Zie antwoord op de zienswijze nr. 136 over de risicotoolbox en antwoord op zienswijze nr. 146 en nr. 10.</p>	

	volume met een hoge concentratie kan ook wel degelijk een probleem zijn. Dit wordt nu als niet significant beschouwd. Dit vinden wij niet terecht.		
138	<ul style="list-style-type: none"> • Er staat in het stuk vaak 'KRW-doelen', zonder dat er een specificatie wordt gegeven of het alleen KRW doelen voor grondwater betreft of (ook?) KRW doelen voor oppervlaktewater. Dit maakt het voor een waterschap lastiger leesbaar, omdat wij tot nu toe bij 'KRW-doelen' aan oppervlaktewater denken. Graag duidelijker aangeven wat bedoeld wordt met 'KRW-doelen'. Voorstel: als er over KRW-doelen wordt gesproken zijn dit altijd zowel grond- als oppervlakte KRW doelen, tenzij anders aangegeven. 	KRW-doelen gaan inderdaad over zowel grondwater als oppervlaktewater. Grondwater staat immers in verbinding met het oppervlaktewater en daarmee is enkel voldoen aan KRW-doelen voor grondwater niet voldoende. Daar waar we specifiek ons richten tot de KRW-doelen voor grondwater is dit vermeld of volgt dit uit de tekst.	Geen
139	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 7 laatste regel: 'In 0 is een omschrijving opgenomen van deze grondwaternormen'; 0 moet zijn bijlage 1 	Tekst wordt aangepast	Ja
140	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 9 alinea: 'Tot slot wordt voor opkomende stoffen die nog geen norm hebben, gebruik gemaakt van 0,1 µg/l. In het protocol "monitoring en toetsing drinkwaterbronnen KRW" wordt deze waarde als voorzorgswaarde gebruikt. Deze waarde is gebaseerd op de streefwaarden uit het Europese Rivierenmemorandum (ERM), die internationaal als referentie voor eenvoudige zuivering worden gebruikt door de drinkwatersector en die ook in algemene zin als voorzorgswaarde wordt gehanteerd voor antropogene stoffen.' is 2 keer opgenomen. 	Tekst wordt aangepast	Ja
141	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 9 halverwege: 'In 0 is een omschrijving opgenomen van deze grondwaternormen'; 0 moet zijn bijlage 1 	Tekst wordt aangepast	Ja
142	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 10, 2e alinea: 'De verwachting is dat met de inwerkingtreding van de Omgevingswet er onbekende grondwaterverontreinigingen zijn die een bedreiging vormen voor de goede chemische toestand'. Hier lijkt het woordje geen te ontbreken 	Tekst wordt aangepast	Ja
143	<ul style="list-style-type: none"> • Blz 16 paragraaf 3.4, 2e alinea: Er wordt verwezen naar figuur 4. Dit moet figuur 5 zijn 	Tekst wordt aangepast	Ja
144	<ul style="list-style-type: none"> • Op blz 31 staat de juridische term 'aanwijzen': wat betekent 'aanwijzen'? Welke consequenties zijn hieraan verbonden? Kopje grondwatersanering, 2e alinea 	In deze alinea wordt gesteld dat het rijk geen regels stelt aan de activiteit 'grondwatersanering'. Ze heeft een grondwatersanering niet als activiteit 'aangewezen' waarvoor landelijke regels gelden. Wat met de desbetreffende zin bedoeld wordt, is dat het aan de decentrale overheden is om te bepalen of en zo ja, welke regels ze aan een grondwatersanering stellen.	Geen

		Een eerste stap is dat eerst de grondwatersanering als activiteit benoemd wordt en dat duidelijk is wat wel en niet onder de scope, het toepassingsbereik, van de activiteit valt. Dit noem je het aanwijzen van de activiteit.	
145	<ul style="list-style-type: none"> Blz 31, 3e alinea: De tekst vinden we verwarrend. Waterschappen zijn bevoegd gezag voor de onttrekking bij een grondwatersanering, maar niet voor de grondwatersanering zelf. Duidelijk vermelden dat de provincie hiervoor bevoegd gezag is/wordt. 	In de tekst zal verduidelijkt worden dat de provincie bevoegd gezag is voor de grondwatersanering en regels stelt die zich richten tot het saneren van de grondwaterverontreiniging. Indien die sanering wordt uitgevoerd d.m.v. een onttrekking, komt net als nu onder de Wet bodembescherming het geval is, de waterbeheerder in beeld als BG voor de onttrekking. De waterbeheerder toets daarbij aan de doelen van de Waterwet die straks opgaan in de Omgevingswet.	Ja
146	<ul style="list-style-type: none"> Blz 16 2e alinea: Hier wordt gesproken over functies die door de gemeente of het waterschap toegekend worden. Wij kennen geen functies toe voor grondwater. Dit doet de gemeente of de provincie, niet het waterschap. 	We zullen de tekst aanpassen. Wat we bedoelden was dat het waterschap een belang kan hebben bij bepaalde vormen van gebruik of functies die op zich door de gemeente worden vastgesteld. Vanwege overige opgaven, denk aan klimaatadaptatie, waar het waterschap maatregelen voor treft, kunnen wellicht bepaalde vormen van gebruik zeer wenselijk zijn. Het wordt dan lastig als een aanwezige verontreiniging dat gebruik belemmert. Het waterschap heeft dan een belang bij het beheersen/aanpakken van de grondwaterkwaliteit en kan initiatief nemen om samen met gebruikers en mede-overheden op zoek te gaan naar oplossingen.	Ja
147	In bijlage D, blz 33 staat: 'in gebieden waar sprake is van een significante grondwaterverontreiniging, waarbij de grondwaterkwaliteit op een natuurlijk moment verbeterd kan worden pakt de provincie een faciliterende rol (= neemt zelf geen initiatief om te komen tot gebiedsafspraken). 'indien een waterschap hiertoe initiatief neemt...': Graag een voorbeeld: in welk soort gevallen zou een waterschap hiertoe initiatief kunnen nemen?	Het waterschap als bevoegd gezag voor kleinere industriële onttrekkingen en overige onttrekkingen kan erachter komen dat een aanwezige grondwaterverontreiniging dergelijke onttrekkingen belemmert. Als gevolg van een onttrekking kan een aanwezige grondwaterverontreiniging beïnvloedt worden en hieruit mag geen bedreiging ontstaan voor de KRW-doelen. Indien het waterschap er belang bij	Nee

		heeft dergelijke onttrekkingen waar zij bevoegd voor is, ongehinderd door te laten gaan, dan kan dit voor het waterschap aanleiding zijn om met provincie en gemeenten na te denken over gebiedsgericht grondwaterbeheer. Denk bv aan klimaatadaptatie waar het terugbrengen van grondwater in de bodem een belangrijke bijdrage kan leveren aan het voorkomen van schade door wateroverlast dan wel het beperken van de gevolgen van droogte.	
--	--	--	--

B006 – Hoogheemraadschap van Rijnland

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
148	<p>1. Water sturend en klimaatadaptatie noodzakelijk vanwege klimaatverandering</p> <p>Voor indiner, en meerdere waterschappen in Zuid-Holland, is 'water meer sturend' in de ruimtelijke inrichting een belangrijk speerpunt. De druk op de ruimte in Zuid-Holland is groot, zoals blijkt uit de woningbouwopgave, de RESsen en de energietransitie, en de natuur- en recreatiebehoefte. De ex ante evaluatie van de KRW laat zien dat er nog veel werk verzet moet worden voor water en ecologie. En tegelijkertijd leidt de klimaatverandering tot de noodzaak om zorgvuldig met de ruimte om te gaan: duurzaam, toekomstbestendig en klimaatadaptief, en met oog voor ruimtelijke kwaliteit.</p> <p>Als waterschappen kunnen wij hieraan een belangrijke bijdrage leveren, omdat we kennis hebben van water en bodem, maar ook omdat we gewend zijn rekening te houden met lange termijn ontwikkelingen en klimaatverandering. Deze aspecten staan voorop wanneer er klimaatadaptief gebouwd moet worden, en dat kan naar onze mening niet zonder een gedegen inbreng van de waterbeheerder zeer vroeg in het traject en niet zonder nauwe samenwerking. Als provincie heeft u aandacht voor klimaatadaptatie en de beleidsvelden die daaraan raken, zoals blijkt uit de verschillende plannen en ook uit uw rol in het convenant klimaatadaptief bouwen. Maar de verbinding tussen klimaatadaptatie en de ruimtelijke ordening komt wat ons betreft nog niet integraal en concreet van de grond, ook niet op de bestuurlijke tafels. In de praktijk zien we nog te vaak dat economische belangen op de korte termijn prevaleren boven de lange termijn belangen in relatie tot klimaatverandering. Wij missen een invulling hiervan in het Regionaal waterplan, wat zowel vanuit de inhoud als ook vanuit de processen en procedures zeer gewenst zou zijn.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 116	

149	<p>2. Beschikbaarheid van zoetwater belangrijk</p> <p>In de tekst over het deltaprogramma zoetwater lezen wij een belangrijke beleidsuitspraak: "wateraspecten, zoals de watervraag van functies, worden expliciet meegewogen bij de toekenning van functies, met het oog op een doelmatiger waterbeheer". Hier sluiten wij ons van harte bij aan, omdat dit nauw aansluit op de ambitie water meer sturend te laten zijn. Wij zouden graag zien dat deze beleidsuitspraak meer leidend wordt in het Regionaal Waterprogramma en concrete vertaling krijgt in het ruimtelijke beleid.</p>	Zie antwoord op zienswijze nr. 116	
150	<p>3. Meer richting noodzakelijk in het bodemdalingdossier</p> <p>Ten aanzien van bodemdaling geeft u aan dat het tegengaan daarvan geen wettelijke taak van de provincie is. Datzelfde geldt voor het waterschap, ook wij zijn niet primair aan zet om de keuzes te maken voor de voor bodemdaling gevoelige gebieden. Maar via het waterbeheer en via functietoekenning zijn beide organisaties wel relevante spelers op dit beleidsveld. Daarnaast heeft u expliciet de opdracht om onder uw regie te zorgen voor het opstellen van een regionale veenweidestrategie. We missen in het Regionaal Waterprogramma richtinggevende uitspraken ten aanzien van bodemdaling in relatie tot eventuele functiewijziging en de normering voor wateroverlast. Wij zien graag dat de provincie aandacht besteedt aan de relatie tussen deze onderwerpen en daarbij duidelijk maakt dat maatregelen om bodemdaling te remmen soms zullen betekenen dat de bestaande functies, denk aan landbouw, natuur, infrastructuur en woningbouw niet voortgezet kunnen worden. We verzoeken u als provincie niet alleen als regisseur op te treden, maar uw rol in de ruimtelijke ordening te benutten om veranderingen te formaliseren, faciliteren en indien nodig af te dwingen. Als waterschap zijn wij immers afhankelijk van de provinciale en gemeentelijke besluitvorming over functies om vervolgens in onze peilbesluiten ook grond te hebben om het watersysteem aan te passen.</p>	Dit krijgt uitwerking in de regionale veenweidestrategie, in overleg met onder andere gemeenten, waterschappen en de regio	Geen

C001 – Dunea

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
151	<p>Hoofdstuk 2 Waterveiligheid.Paragraaf 2.2.3: Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)</p> <p>"De provincie actualiseert de overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten ten</p>	<p>Overstromingsgevaarkarten op www.risicokaart.nl tonen de kenmerken van overstromingen (gebiedsomvang en waterdiepte) en de</p>	Geen

	<p>minste één keer in de zes jaar. In 2019 is dat voor de tweede keer gebeurd (www.risicokaart.nl). De volgende actualisatie moet uiterlijk in 2025 plaatsvinden. De kaarten zijn de basis voor maatregelen om het overstromingsrisico te beheersen.”</p> <p>Voor indiener is het van belang dat haar innamepunt in Bergambacht goed beschermd is tegen overstromingen. Dijkversterkingen zijn flink vertraagd. Indiener zoekt naar helderheid waar zij op kan rekenen. In het kader van het drinkwaterbelang van Zuid-Holland kan de provincie hierbij ondersteunen.</p> <p>Indiener ziet graag dat de provincie, vanwege haar rol in Vitaal en Kwetsbaar, naast samenwerking met het waterschap en Rijkswaterstaat, ook drinkwaterbedrijven hierbij betreft vanwege de impact op de vitale drinkwatersector. Dit haakt ook aan op paragraaf 2.2.5. Indiener benadert het overstromingsrisico van pompstation Bergambacht ook vanuit principe ‘meerlaagsveiligheid’. De provincie heeft een ‘netwerkrol’ hierin.</p> <p>Paragraaf 2.2.5: Invulling geven aan meerlaagsveiligheid. Zie de hierboven gemaakte opmerking over meerlaagsveiligheid.</p>	<p>overstromingsrisicokaarten de gevolgen van overstromingen in termen van potentiële schade en aantallen getroffen. Deze kaarten zijn samengesteld op basis van overstromingssscenario’s met verschillende kansen. Dergelijke scenario’s liggen ook (mede) aan de basis van de normen van de primaire waterkeringen die in de Waterwet zijn vastgelegd. De primaire waterkeringen worden door de waterschappen en Rijkswaterstaat periodiek beoordeeld of ze aan de norm voldoen. Keringen die nog niet aan de norm voldoen, worden binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) versterkt. Bij het opstellen van het programma wordt gekeken naar urgentie. De meest urgente projecten komen het eerst aan de beurt, zodat die waterkeringen als eerste versterkt worden. Het doel van het HWBP is dat in 2050 alle primaire keringen aan de norm voldoen. Bij het invulling geven aan meerlaagsveiligheid zal de provincie ook de drinkwaterbedrijven betrekken. De provincie Zuid-Holland deelt de mening van indiener dat het belangrijk is de Zuid-Hollandse drinkwaterbedrijven te betrekken bij Vitaal en Kwetsbaar en is voornemens hier nader invulling aan te geven in samenwerking met de drinkwaterbedrijven.</p>	
152	<p>Paragraaf 3.2.1: Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit</p> <p>In onze eerder reactie gaven wij aan de term “mooi en schoon water” te vervangen door bijvoorbeeld “schoon en gezond water”. Daarop gaf u aan: “Er is gekozen om de formulering uit het collegeakkoord over te nemen. De omgevingsvisie, waarin de beleidskeuzes zijn opgenomen, is inmiddels vastgesteld.” Dan blijft onze vraag over, wat de criteria voor “mooi en schoon water” zijn.</p>	<p>Hiervoor zijn geen criteria uitgewerkt. Het is niet meer dan de titel van de beleidskeuze waaronder verschillende deelonderwerpen verzameld zijn. Nadere duiding van de titel is in een volgende versie van de omgevingsvisie aan te vullen.</p>	Geen
153	<p>In paragraaf 3.2.1 beschrijft u de KRW doelen en verwijst u voor de uitwerking naar de bijgevoegde KWR-nota. In een eerdere reactieronde hebben wij reeds onze zorg uitgesproken over behalen van de chemische en ecologische doelen. U geeft aan dat het Rijk de chemische doelen vaststelt en dat de provincie directer betrokken is bij de ecologische doelen. Voor met name onze zorg over het op orde krijgen van de</p>	<p>De door u gevraagde analyse heeft plaatsgevonden in de ex-ante evaluatie van het Rijk. Hierin wordt berekend in hoeverre de KRW-doelen voor 2027 worden bereikt op basis van het voorgenomen pakket maatregelen. De Maas en Lek zijn Rijkswateren.</p>	Geen

	<p>waterkwaliteit van onze bronnen, Maas en Lek, vragen we extra aandacht. Daarom deze herhaling van een eerder gemaakt opmerking: als we nu al kunnen voorzien dat de goede chemische waterkwaliteit niet gehaald gaat worden in 2027, betekent dit in principe dat extra maatregelen nodig zijn om de goede chemische waterkwaliteit te realiseren, tenzij deze maatregelen onevenredig duur zijn. Een goede analyse van de effectiviteit van maatregelen op het doelbereik voor de chemische waterkwaliteit is daarom hard nodig. Kortom wij zouden graag meer urgentie zien door het Rijk op haar rol hierin te wijzen.</p>	<p>Rijkswaterstaat is als oppervlaktewaterbeheerder is verantwoordelijk voor de uitvoering van een toereikend pakket maatregelen om de benodigde chemische waterkwaliteit te realiseren. In het Stroomgebied Rijn-West vindt hierover overleg plaats tussen de partners om tot een zo effectief en afgestemd maatregelenpakket te komen.</p>	
154	<p>In de KRW-nota bijlage 7: 'Toestandsbeoordeling KRW-grondwaterlichamen 2020', verbaast het ons dat de toestandbeoordeling voor Duin Rijn-West 'ontoereikend' is en de rest van de provincie als 'goed' gekwalificeerd wordt. Dit komt ongeloofwaardig over. Is daar een verklaring voor? Verder kunnen verkeerde conclusies worden getrokken over de chemische kwaliteit van ons infiltratiewater, omdat het gebruikte bemonsteringspunt niet representatief is voor het water dat wij infiltreren. Daardoor staat ons infiltratiewater ten onrechte als toxisch bekend. Dit verdient een toelichting.</p>	<p>Constatering is juist, in de tekst zal verduidelijkt worden dat deze toets geen relatie heeft met de drinkwaterwinning.</p>	<p>Tekst wordt aangepast</p>
155	<p>Paragraaf 3.3.1: Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit Op pagina 23 verwijst u bij het kopje "Generieke maatregelen voor een goede grondwaterkwantiteit" naar de regels die in bijlage C "Operationeel Grondwaterbeleid" zijn opgenomen. Indien er mist bij de regels de bedreigingen door de aanleg van aardwarmte, die in verticale zin door het watervoerende pakket waarover u bevoegd gezag bent, worden aangelegd. De doorboring leveren inmiddels bekende risico's op die ook door de SodM zijn geconstateerd. Bij slechte afdichtingen en onzorgvuldig boren worden de strategische grondwatervoorraden en zoekgebieden voor de toekomstige drinkwatervoorziening bedreigd. Het gaat daarom niet alleen om het realiseren, maar ook het in standhouden van de goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit. Indien er verwacht van de provincie een stevige rol, bij het uitbrengen van adviezen bij de aanleg van bodemenergie en aardwarmte in de omgeving van strategische grondwatervoorraden en zoekgebieden voor drinkwater.</p>	<p>Deze problematiek is bekend. In de paragrafen 3.4.1 en 3.4.2 worden de drinkwatergerelateerde onderwerpen, waaronder de bescherming van de drinkwaterbronnen, nader beschreven. Zie verder ook de PMV2021: HS 8.7, 9.3, 13.1.</p>	<p>Tekst wordt aangepast</p>
156	<p>Paragraaf 3.4: Beleidsuitwerking drinkwatervoorziening blz. 27: Ad 1 en 2 Drinkwater uit oppervlaktewater. Bij het eerste streepje Ad1 en 2 : moet hier naast opkomende stoffen ook niet onbekende en potentieel zeer zorgwekkende stoffen genoemd staan? Dit is toch een officiële categorie stoffen die bestaat?</p>	<p>Het doel van de paragraaf is aan te geven dat de waterkwaliteit een zorg is door stoffen in het water. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij wettelijk gebruikte termen voor stoffen zoals deze in de PMV2021 zijn vastgelegd. De term zeer zorgwekkende stoffen kan hieraan toegevoegd worden. Voor potentieel zeer zorgwekkende stoffen heeft Gedeputeerde Staten regels vastgesteld in het besluit</p>	<p>Geen</p>

		"Omgang met Zeer Zorgwekkende Stoffen van de Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2018-2021". Hierin staat ondermeer dat voor potentieel Zeer Zorgwekkende Stoffen (pZZS) uit voorzorg in beginsel eenzelfde beleid als voor Zeer Zorgwekkende Stoffen wordt gevoerd.	
157	<p>Paragraaf 3.4: Beleidsuitwerking drinkwatervoorziening blz. 27: Ad 3 Drinkwater uit grondwater.</p> <p>"De drinkwatervoorziening uit grondwater wordt bedreigd door toenemend gebruik van de ondergrond zoals bodem- en energiesystemen waardoor de ondergrond meer wordt doorboord.....". Belangrijk dat dit op papier staat. Het ondersteunt indiener nog meer wanneer de provincie achter het principe van functiescheiding tussen drinkwater en bodemenergie/aardwarmte staat. Dat niet alleen voor de milieubeschermingsgebieden voor grondwater en het aangrenzende uiterst belangrijke grondwatersysteem, maar ook voor ruimteclaims, zoekgebieden en bronnen met grote potentie voor de toekomstige drinkwatervoorziening. Een kaart met de voor indiener belangrijke zones en zoekgebied is als bijlage bijgevoegd." Recente voorbeelden van vergunde opsporingen van aardwarmte (geothermie) rond Katwijk en Valkenburg die rechtstreeks conflicteren met de drinkwaterbelangen, baren ons grote zorgen. Indiener verwacht een stevige opstelling van de provincie richting het Rijk, omdat de provinciale drinkwateropgaven voor de lange termijn in het geding zijn.</p>	De provincie Zuid-Holland beschermd toekomstige bronnen voor drinkwatervoorziening door deze in de Provinciale milieuverordening of Omgevingsverordening aan te wijzen als ASV gebied. Voor het zoekgebied drinkwater rond het Valkenburgse meer dient in samenwerking met indiener onderzocht te worden of het gebied aangemerkt kan worden als ASV gebied.	ja, 'zeer zorgwekkende stoffen' toegevoegd
158	<p>blz. 27: Rol Provincie: Regisseren, stimuleren, kaderstellen.</p> <p>Goed om te lezen : "De provincie wil de bronnen voor drinkwaterproductie en vitale drinkwaterinfrastructuur beschermen, zodat er altijd voldoende water beschikbaar is ...". Behalve de bescherming van bestaande bronnen en infrastructuur, is indiener van mening dat de provincie ook haar rol moet nemen om zoekgebieden voor de toekomstige drinkwateropgaven in haar provincie veilig te stellen. Juist ook wanneer we potentiële drinkwaterlocaties en bronnen op het oog hebben, maar waarbij het tijd kost voor de uitwerking en de juridische ruimtelijke bescherming die geregeld moet worden. Indiener verwacht dat de provincie staat voor het drinkwaterbelang dat ook haar eigen belang is en indiener ondersteunt bij het realiseren van ruimteclaims met de bijbehorende bescherming.</p>	De provincie Zuid-Holland vindt het veiligstellen van toekomstige drinkwaterbronnen belangrijk en is in gesprek met de drinkwaterbedrijven over het beschermen van gebieden ten behoeve van de toekomstige drinkwatervoorziening.	
159	Paragraaf 3.4.1: Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur. Wij zijn blij met de uiteenzetting van de provinciale taken met betrekking tot het beschermen van bronnen voor drinkwaterproductie	Kennis genomen van de zienswijze.	nee

160	blz. 28 Ad 3: 'Risicoarme functies stimuleren in en nabij grondwaterbeschermingsgebieden'. Indiener ziet graag een verduidelijking op de rol van de provincie. Is deze kaderstellend of adviserend? Onze voorkeur gaat uiteraard uit naar kaderstellend.	Omdat de provincie meerdere belangen dient en er per situatie een afweging moet worden gemaakt is deze rol adviserend.	nee
161	Verder verwijzen we met betrekking tot Ad 4 'Beleid ontwikkelen voor invloedgebieden rondom grondwaterbeschermingsgebieden', naar onze eerder gemaakte opmerking bij blz. 27: Ad 3 Drinkwater uit grondwater.	Zie antwoord op zienswijze nr. 159	
162	Paragraaf 3.4.2: Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen blz. 29 Nieuwe bronnen voor drinkwaterproductie. De provincie heeft geen formele rol bij de vergunningverlening van nieuwe oppervlaktewaterbronnen - dat zijn de waterschappen of Rijkswaterstaat. Voor de ontwikkelingen rondom het Valkenburgse Meer als bron voor de drinkwaterproductie, vernemen wij graag welke rol de provincie kan vervullen binnen dit proces.	De provincie Zuid-Holland is in gesprek met indiener over het beschermen van gebieden ten behoeve van de toekomstige drinkwatervoorziening. Op dit moment is nog onduidelijk welke rol de provincie kan hebben in het beschermen van oppervlaktewater.	nee
163	blz. 30 Activiteiten voor toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie. Hier wordt een mooi overzicht gegeven van de huidige ontwikkelingen/activiteiten in de zoektocht naar alternatieve bronnen voor drinkwater om de leveringszekerheid voor de toekomst veilig te stellen. Deze lijst kan echter wel wijzigen naar aanleiding van actuele ontwikkelingen. Indiener ziet graag de toevoeging dat dit overzicht niet uitputtend is en onderhevig is aan nieuwe inzichten en ontwikkelingen. Verder mist indiener bij het 1e aandachtstreepje – 2e rondje, de connectie tussen de brijnproblematiek en andere bronnen. Brijn speelt niet alleen bij brak grondwater (zoals hier staat), maar ook bij het gebruik van membraanfiltratie bij andere bronnen bijvoorbeeld om micro verontreinigingen uit drinkwater te halen. Het brijnbeleid van de provincie zou ook daar naar moeten kijken, zeker als de normen strenger worden en membraanfiltratie wellicht de enige technologische optie is. Dit speelt nu in ieder geval bij Oasen en in de toekomst ook bij Dunea.	Dat de lijst met ontwikkelingen niet uitputtend is wordt toegevoegd. Wat betreft de brijnproblematiek is de provincie bekend met het toenemend toepassen van membraanfiltratie, ook bij andere winningen. De rol van de provincie beperkt zich echter tot uitwerken van beleid voor lozing van brijn in het grondwater.	Ja, 'niet uitputtend' wordt toegevoegd
164	Paragraaf 3.6.1: Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater. blz. 33 Ad 1 Optimaliseren van de aanvoer van zoet water uit de grote rivieren. Behalve de grote rivieren zijn ook andere oppervlaktewater bronnen van belang. Vanwege zorgen over de ontwikkelingen rondom de kwaliteit van de grote rivieren, wordt onderzocht of het Valkenburgse Meer in de toekomst een extra bron kan zijn voor de drinkwatervoorziening.	De zoetwaterstrategie is erop gericht om de weerbaarheid tegen droogte te vergroten. Voor de drinkwatervoorziening hoort daarbij het zoeken naar nieuwe bronnen. Als deze onderdeel zijn van het regionale watersysteem, zoals het Valkenburgse Meer, dan zijn deze bronnen in droge perioden afhankelijk van inlaat uit de grote rivieren. Vandaar de inzet op	Geen

		verdere optimalisatie van de aanvoer van zoet water uit de grote rivieren.	
165	<p>blz. 33 Ad 3 Vergroten robuustheid van het regionale systeem. In een eerdere commentaarronde gaven wij het volgende aan: "Gebruikers zetten in op waterbesparing. Drinkwaterbedrijven zetten in op waterbesparing/bewust watergebruik. Dat de provincie waterbesparing ook belangrijk vindt met het oog op een volhoudbare drinkwatervoorziening, zou wat ons betreft duidelijk mogen worden als zij bijvoorbeeld aanhaakt bij waterbesparingscampagnes en projecten (zoals bijv. 50Lhuis, ontwikkeling van een waterscan etc.) en gemeenten, woningbouwcorporaties en ontwikkelaars actief stimuleert om besparingsmaatregelen te nemen. IPO stuurt ook sterk op waterbesparing in de Beleidsnota Drinkwater. Het komt wel naar voren in ad3 van het deltaprogramma zoet water, maar wordt daar bij de gebruikers zelf neergelegd. Wij zouden hier ook ofwel vanuit klimaatadaptatie ofwel vanuit dit programma actie/stimulans op verwachten vanuit de provincie. Wat ons betreft verdient waterbesparing of bewust watergebruik een prominenter plek in de nota." Uw reactie hierop was de volgende: "Vooralsnog haakt de provincie aan bij initiatieven op het gebied van waterbesparing. Vanuit de Beleidsnota Drinkwater wordt nader invulling gegeven aan waterbesparingsmogelijkheden. De primaire focus ligt hierbij op het voorkomen van laagwaardig gebruik van drinkwater. Daarbij is het ook belangrijk scherp te krijgen wat wordt bedoeld met reikwijdte van de zorgplicht drinkwater. Deze inzet komt nogal passief over. Zoals eerder aangegeven verwacht indiener een actievere, stimulerende rol, waarbij de provincie zelf meer initiatief neemt om het drinkwatergebruik in haar provincie te beperken waar dat kan. (Drink)waterbesparing komt ook niet terug onder het programma ruimtelijke adaptatie en dreigt zo tussen wal en schip te vallen. Zie ook de aandacht die de nieuwe beleidsnota drinkwater hieraan geeft. Indiener verwacht de stimuleringsrol van de provincie ten minste onder 'overige activiteiten' (blz. 33).</p>	Op dit moment heeft de provincie Zuid-Holland nog niet besloten op welke manier zij in wil zetten op drinkwaterbesparing. De prioriteit ligt daarom op dit moment bij het volgen van de ontwikkelingen uit de beleidsnota drinkwater.	nee
166	<p>BIJLAGE blz 5 brief : kaart vd milieubeschermingsgebieden voor grondwater en zoekgebied drinkwater.</p> <p>Waterwin- en grondwaterbeschermingsgebied maken deel uit van de milieubeschermingsgebieden voor grondwater die door Gedeputeerde Staten zijn vastgesteld. Bij wet is bepaald dat binnen deze gebieden geen enkele vorm van bodemenergie (OBES of GBES respectievelijk open en gesloten systemen) en aardwarmte mag plaatsvinden. Boringen anders dan ten behoeve van de waterwinning zijn hier niet toegestaan.</p> <p>Rondom de buitenste lijn van deze beschermingsgebieden - waterwingebied of grondwaterbeschermingsgebied -is een bufferzone gedefinieerd met een breedte van 200</p>	In grondwaterbeschermingsgebieden zijn bodemenergie en aardwarmte systemen niet toegestaan. Ook schuin boren onder deze gebieden is niet toegestaan. In de zones daarbuiten geldt dat overheden zich dienen te houden aan de zorgplicht drinkwater. Zoals aangegeven bij paragraaf 3.4.1, ad 4, wil de provincie Zuid-Holland beleid rondom de grondwaterbeschermingsgebieden verder uitwerken. De provincie Zuid-Holland is in gesprek met indiener over het zoekgebied drinkwater en het beschermen van	nee

	<p>meter. Binnen deze zone mag ter bescherming van de drinkwatervoorziening uit veiligheidsoverwegingen geen aardwarmte (geothermie) worden aangelegd. Voor bodemenergie geldt dat open WKO (OBES) alleen is toegestaan wanneer de invloed niet tot in het grondwaterbeschermingsgebied en/of waterwingebied reikt.</p> <p>De volkomen veilige grens uit oogpunt van de waterwinning om geothermie aan te leggen, is voorbij het gebied waar grondwaterstromen richting drinkwaterwinningen worden getrokken (het zogenaamde intrekgebied). In de Kaderrichtlijn Water (KRW) is er sprake van een veilige zone als de reistijd van waterdruppels in het watervoerende pakket waar de diepe winningen zich bevinden, 100 jaar is. De intentie van de 100-jaarszone die om de veilige 200 meter-zone ligt, is dat voor elke geothermieput die binnen deze zone is gepland, geldt dat Dunea aan tafel moet om de impact van eventuele boringen te kunnen beoordelen ten behoeve van de borging van de drinkwaterbelangen. Dunea moet in de gelegenheid worden gesteld om criteria voor de effectenberekeningen in te brengen en deze ook te toetsen.</p> <p>Het "zoekgebied drinkwater" betreft het gebied grenzend aan het waterwingebied van Berkheide en omvat de hele zone aan de oostkant van de duinen tot de buitenste strandwal, overeenkomend met de begrenzing van Nationaal park Hollands Duinen. Het is onderzoeksgebied voor toekomstige ontwikkelingen, zoals het vergroten van de diepe strategische grondwatervoorraad (overbruggingsvermogen) voor calamiteuze situaties en het inzetten van brakwaterwinning als kansrijke bron voor de capaciteitsopgave in Berkheide. Verder wordt onderzocht of het Valkenburgse Meer als mogelijke bron voor oppervlaktewater kan dienen. Dit gebied vraagt daarom om een integrale blik op het grondwatersysteem omdat hier sprake is van één grondwaterlichaam met daarin een kwetsbare balans tussen infiltratie/kwel, scheidende lagen, zoet-brak grensvlak.</p>	<p>dit gebied ten behoeve van de toekomstige drinkwatervoorziening.</p>	
167	<p>Bijlage C Operationeel Grondwaterbeleid</p> <p>Een aspect dat in operationele beleid gemist wordt, is een duidelijke afweging van de functie "drinkwater". Als voorbeeld halen we (pag.15) vergunningsverlening onder "e" aan. Daar staat bij punt 3: "Beschermd gebieden (natuur, landbouw, recreatie, milieubeschermingsgebieden voor grondwater)". Natuur, landbouw en recreatie zijn functies en evenals drinkwater, maar drinkwater wordt hier niet genoemd. Wel de milieubeschermingsgebieden voor grondwater, maar dat is een vorm van bescherming. Wij zien graag dat de term 'drinkwater' vaker genoemd wordt met de daarbij behorende juiste afweging van het drinkwaterbelang, zoals dat ook bij 3.4.1 Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur, aan de orde komt.</p>	<p>De milieubeschermingsgebieden voor grondwater zijn gerelateerd aan de drinkwaterwinning. Daar waar gewenst zal dit door het drinkwaterbelang expliciet te vermelden benadrukt worden.</p>	<p>Enkele aanpassingen worden doorgevoerd.</p>
168	<p>Bijlage C hoofdstuk 2: Beleidskader "Ondergronds beluchten van grondwater door drinkwaterbedrijven".</p>	<p>De genoemde voorwaarde is een voorwaarde uit het vigerende beleidskader. Intentie is om de huidige</p>	<p>Opmerking 1 en 2 leiden niet tot tekstuele</p>

<p>blz. 5 2.2 Voorwaarden bij vergunningaanvraag.</p> <p>Bij punt 'a' onder de voorwaarden, wordt als eerste genoemd dat ondergrondse beluchting uitsluitend bedoeld is voor de zuivering van grondwater ten behoeve van de drinkwaterbereiding. Deze voorwaarde schept bij ons verwarring over de bedoeling hiervan. Infiltreren in de bodem, betekent ook ondergronds beluchten. Het infiltratiewater bevat zuurstof en dus wordt in theorie, de bodem belucht. Het kan niet zo zijn dat het infiltratieproces middels infiltratieplassen, diepinfiltratie en diepe aanvulling in de vorm van bijvoorbeeld ASR, hiermee verboden is. De duinen bodempassage is sinds de start van kunstmatige infiltratie, nadrukkelijk bedoeld als belangrijke stap in het zuiveringsproces. De bodem vlakkt de drinkwatertemperatuur af en maakt het water bacteriologisch betrouwbaar. Als de provincie met deze voorwaarde een ander doel voor ogen hebt, zoekt indier de voorwaarden zodanig aan te passen dat het infiltreren van zuurstofhoudend water niet wordt verboden.</p> <p>Bijlage C hoofdstuk 6: Uitvoeren van (verticale) boringen.</p> <p>Blz. 25 Onder 6.1 "Inleiding".</p> <p>Hier treffen we de volgende zin aan: "De ondergrond in vrijwel de hele provincie, behalve in het duingebied, is opgebouwd uit afwisselend slecht doorlatende lagen en watervoerende pakketten". De toevoeging "behalve in het duingebied" wordt niet begrepen. Ook in het duingebied zijn slecht doorlatende lagen die de verschillende watervoerende pakketten van elkaar scheiden.</p> <p>Blz. 25 6.2 Het uitvoeren van boringen.</p> <p>Het beleid richt zich op: 2e aandachtsstreepje: "grondwaterbeschermingsgebieden specifiek te reserveren voor onttrekkingen ten behoeve van de drinkwaterwinning, waardoor het aantal boringen in deze gebieden wordt beperkt". "Specifiek reserveren"? het is al gereserveerd en verder geldt - conform de regelgeving van de PMV - geen beperking, maar een verbod. Idem onder kopje "Grondwaterbeschermingszones": De provincie wil in grondwaterbeschermingszones zoveel mogelijk ingrepen/ activiteiten in de ondergrond weren. Waarom "zoveel mogelijk"? Het beleid moet duidelijk zijn en conform de regelgeving: "geen andere activiteiten dan bedoeld voor de waterwinning".</p>	<p>kaders met het waterprogramma en bijlagen zoveel als mogelijk beleidsarm om te zetten. Toegezegd wordt om na deze exercitie deze beleidsregel met stakeholders te evalueren. // Opm t.b.v. 6.1: In de bijlage wordt aangegeven dat in het duingebied de slecht doorlatende deklaag ontbreekt, dat is onszien inderdaad het geval. Het duingebied heeft voornamelijk een zandige bodem, relatief hooggelegen en hierdoor een infiltratie gebied. Natuurlijk zijn er dieper in de bodem slecht doorlatende lagen aanwezig veelal onder de zoetwaterbellen. // De Provinciale verordening sluit inderdaad andere boringen dan die voor de drinkwaterwinning uit; de tekst wordt aangescherpt.</p>	<p>aanpassingen.</p> <p>Opmerking 3 leidt wel tot aanscherping in de tekst</p>
---	---	--

D001 – Stichting Gezond Water

Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
------------	---------	----------------------------------

169	<p>Waarom geeft de provincie geen aandacht aan vislood? Dit is volgens indiener de grootste en onnodigste bron van zeer zorgwekkende stof lood in water. Indiener verzoekt de provincie aandacht te besteden aan het onnodige gebruik en verlies van lood door de sportvisserij in alle wateren. Waarom zet de provincie niet in op preventie? Waarom wel regels voor milieubelastende activiteiten en niet voor het onnodig gebruik van vislood? Indiener roept de provincie op om per direct het gebruik van vislood in Natura2000-gebieden te stoppen, met een verwijzing naar de Green Deal Sportvisserij Loodvrij en vergelijkbare verboden door Provincie Gelderland en Staatsbosbeheer. Indiener roept op om in het visrecht dat de provincie uitgeeft een verbod op het gebruik van zware metalen op te nemen.</p>	<p>U heeft een vergelijkbaar verzoek aan de provincie gestuurd op 17 april 2020. In de antwoordbrief (PZH-2020-741439204 dd. 26 mei 2020) is aangegeven dat de rol van de provincie hierin beperkt is, dat een verbod op het gebruik van vislood in de relevante wetgeving ontbreekt en dat de waterkwaliteit onvoldoende aanleiding geeft om in onze provincie een aanvullend regionaal verbod in te stellen. De provincie onderschrijft het nut van emissiebeperkende maatregelen van milieugevaarlijke stoffen, dus ook die voor lood. Voor vislood wordt hieraan invulling gegeven via de Green Deal Sportvisserij. De provincies zijn geen partij in de Green Deal, vanwege de beperkte bevoegdheid zoals hierboven aangegeven. Wij blijven vertrouwen in de Green Deal. In aanvulling daarop gaat de provincie verkennen of ten aanzien van het gebruik van vislood aanvullende voorwaarden gesteld kunnen worden aan zowel nieuwe als bestaande vishuurovereenkomsten die door de provincie worden uitgegeven. De verkenning is toegevoegd aan tabel 1 in paragraaf 4.5 van de KRW-nota (bijlage B). De verkenning is van toepassing op wateren die in eigendom zijn, want daarvoor geeft de provincie vishuurovereenkomsten uit. De meeste van deze overeenkomsten zijn oud en worden stilzwijgend verlengd.</p>	<p>Verkenning toegevoegd aan tabel maatregelen in KRW-nota.</p>
-----	--	--	---

D003 – Natuur- en vogelwacht Rotta

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
170	<p>1.Voor indiener is ontwikkeling van biodiversiteit door duurzaamheid een belangrijk speerpunt. Op pagina 18 wordt gesteld dat voor de chemische doelen met de waterschappen is afgesproken om de chemische doelen voor de KRW- oppervlaktewater lichamen (bijlage 111 bij artikel 2.10 Bkl) ook van toepassing te laten zijn op de overige wateren. In de gemeente van de indiener hebben beide waterschappen als advies aan de Provincie, verlaging van de doelen in de waterbeheerplannen 2022-2027, zoals vastgesteld in SGBP 2, voorgesteld. De chemische doelen van het overig water gelijk te gaan stellen</p>	<p>Hier is sprake van een misverstand. De chemische normen voor specifiek verontreinigende stoffen zijn in een rijksregeling, het Besluit Kwaliteit Leefomgeving, vastgelegd en zijn geldig voor al het water. Afgesproken is, deze ook van toepassing te laten zijn op de overige wateren. Deze kunnen niet per waterlichaam afwijkend worden vastgesteld. De doelen</p>	<p>Geen</p>

	<p>aan de doelen KRW-oppervlaktewaterlichamen geeft hiermee een verslechtering van de chemische kwaliteit ten opzichte van de huidige doelen en bij beoordeling van actuele metingen indien beschikbaar. Zienswijze van de indiener is daarom deze adviezen voor het SGBP 3 niet conform over te nemen. Aan het waterschap is hierover ook een zienswijze (29-04-2021) ingebracht.</p>	<p>voor "Fysische chemie" (regionaal benoemde doelen, gekoppeld aan biologie) worden per waterlichaam vastgesteld. De term doelverlaging is hier echter niet op van toepassing. Volgens de landelijke handleiding worden de doelen voor de nieuwe planperiode bepaald op basis van de maatregelen die in het betreffende waterlichaam kunnen worden uitgevoerd. Dit heet technische doelaanpassing (voor uitleg zie paragraaf 4.2 van de KRW-nota, bijlage B van het regionaal waterprogramma).</p>	
171	<p>2. Generieke maatregelen voor een goede grondwaterkwaliteit (pag 21). Er wordt een verkenning uitgevoerd naar het infiltreren en lozen van water in de bodem. Concreet gaat het om infiltreren van hemelwater en brijnlozing. Het betreft hier vooral de bescherming van grondwater in de diepere lagen van de bodem. Naast grondwaterbeheer in de diepere grondlagen is peilbeheer als onderdeel van beleid bij de waterschappen van cruciaal belang voor de oppervlaktewaterkwaliteit. Terrestrische vegetatie is afhankelijk van kwaliteit van het grondwater en dus afhankelijk van emissies in niet waterverzadigde bodems.</p>	<p>Kennis genomen van de zienswijze.</p>	<p>Geen</p>
172	<p>3. Verontreiniging van oppervlaktewater door lozen van schermmiddelen, coatings, desinfectantia In het ontwerp is geen enkele verwijzing naar deze vorm van verontreiniging van het oppervlaktewater met name in de glastuinbouw gebieden. Het Platform Duurzame Glastuinbouw heeft de " Handreiking aanbrengen en verwijderen van schermmiddelen" opgesteld. Het toestaan van directe lozing van deze middelen in het overig water oppervlaktewater is zeer schadelijk voor de aquatische ecologie en dient te worden gestopt. Ook in de ons omringende landen is de lozing in het oppervlaktewater van deze verontreinigende stoffen verboden. Verontreiniging van oppervlaktewater door lozen van schermmiddelen, coatings, desinfectantia.. In het ontwerp is geen enkele verwijzing naar deze vorm van verontreiniging van het oppervlaktewater met name in de glastuinbouw gebieden. Controle en handhaving op regelgeving vanuit o.a de (7e) Nitraatrichtlijn is van groot belang om de KRW- doelen te halen in 2027. Zicht op concretisering van controle en handhaving ontbreekt in de het ontwerp regionaal waterprogramma Z-H maar van groot belang voor het halen van de doelen voor het overige water. Controle en handhaving op</p>	<p>De regels voor het lozen van schermmiddelen zijn vastgelegd in het Activiteitenbesluit Milieubeheer, in het bijzonder in artikel 3.62. Het Platform Duurzame Glastuinbouw (PDG) geeft in haar handreiking aan dat naast het voorkomen van visuele verontreiniging, zoals opgenomen in artikel 3.62 lid 4 ook de zorgplicht geldt. Lozen van water bij het aanbrengen is niet toegestaan, bij het verwijderen mogen alleen niet schadelijke middelen worden gebruikt. Dit volgt uit de algehele zorgplicht zoals opgenomen in het Activiteitenbesluit. Aangezien het gebruik van deze middelen dus al in het Activiteitenbesluit is gereguleerd zien wij geen reden om hiervoor een maatregel op te nemen in het regionaal waterprogramma. De provincie is geen oppervlaktewaterbeheerder en</p>	<p>Geen</p>

	regelgeving vanuit o.a de (7e) Nitraatrichtlijn is van groot belang om de KRW- doelen te halen in 2027.	heeft een handhavende bevoegdheid op de 7e nitraatrichtlijn.	
--	---	--	--

D004 – Eigenarenvereniging de Sluipwijkse Plassen

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
173	In de Inleiding staat, dat de provincie Zuid-Holland samen met haar partners werkt aan een regionaal watersysteem, waarbij ook integraliteit en gewenst kan zijn. Vragen: a. Wie zijn die partners voor het Reeuwijkse Plassengebied en aanliggende polders? b. Op welke wijze wordt samengewerkt? c. Hoe worden de eigenaren hierbij betrokken?	De samenwerkingspartners kunnen per beleidsterrein verschillen, maar als het over water gaat werkt de provincie altijd samen met de waterbeheerders. De provincie werkt met de regio en gemeenten aan een gezamenlijk programma waterrecreatie, ook in dit gebied. Het contact met eigenaren loopt in dit geval via de gemeente.	geen
174	Grondwater is een verantwoordelijkheid van de provincie en de eigenaar. Vragen: a. Hoe worden de eigenaren hierover geïnformeerd? b. Hoe vindt afstemming plaats?	a: Grondwater is een algemeen goed. Het beheer is verdeeld over overheden en perceel- grondeigenaren, met ieder haar eigen taken en bevoegdheden. De provincie geeft via het regionaal waterprogramma en de daarbij behorende bijlagen vorm aan de kaders hieraangaande. b: Het regionaal waterprogramma is opgesteld in afstemming met mede-overheden en drinkwaterbedrijven. Via een brede participatiebijeenkomst op 22 april 2021 en via de gelegenheid om zienswijzen in te brengen op het ontwerp heeft afstemming met andere betrokkenen plaatsgevonden. Voor specifieke vragen is provincie altijd bereid om in contact te komen met de vraagsteller.	Geen
175	Ook particuliere eigenaren worden geconfronteerd met bodemdaling. Hoe wordt dit afgestemd met particuliere eigenaren?	Afstemming met particulieren gebeurt op meerdere manieren en door diverse overheden. Het Ontwerp Regionaal Waterprogramma heeft voor iedereen ter inzage gelegen, ook voor particulieren. In gebiedsprocessen worden, indien relevant, ook particulieren betrokken. Overheden werken daarbij samen. Gemeenten zijn eerste aanspreekpunt voor	Geen

		particulieren in bebouwd gebied wat betreft gevolgen van bodemdaling voor bv wateroverlast of funderingen. Waterschappen zijn eerste aanspreekpunt voor particulieren in het landelijke gebied wat betreft gevolgen bodemdaling voor bijvoorbeeld peilbesluit.	
176	<p>Onze leden constateren een toenemende recreatiedruk, zowel op de weg als op het water. De natuurwaarden en rust komen daardoor onder druk te staan. Hoe de balans te vinden tussen recreatie en natuur is een grote zorg.</p> <p>Vragen:</p> <p>a. Wie zijn in deze de maatschappelijke partners van de provincie voor het Reeuwijkse Plassengebied en aanliggende polders?</p> <p>b. Kunnen de particuliere eigenaren (gezamenlijk) ook als maatschappelijke partner betrokken worden bij het vinden van deze balans en zo ja op welke wijze?</p>	Ook de provincie vindt het vinden van balans tussen recreatie en natuurwaarden belangrijk. De maatschappelijke partners zijn onder andere de regio Midden-Holland, gemeenten, het Waterschap, Waterrecreatie Nederland, Watersportverbond, Wateralliantie, Recreatieschap, Landal, etc.. De gemeenten voeren gesprek met de bewoners en eigenaren betreffende watersport en waterrecreatie. Lokale partijen zoals gemeenten, hebben initiatief en bepalende rol in een gebied. De provincie heeft een faciliterende, ondersteunende en verbindende rol.	geen

D005 – Provincie Utrecht

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
177	Blz 25 onderaan. Daar wordt gesproken over het "basisoordeel KRW". Op basis van One out-all out wordt een grondwaterlichaam als "goed" bestempeld op basis van de 3 algemene testen. Naar mijn mening is dit weliswaar heel slim geformuleerd (om de discussie over de wijze van rapportage richting EU door het rijk te omzeilen), maar officieel is een waterlichaam alleen "goed" als alle 6 de testen goed zijn.	Dit is juist, oordeel is op basis van de 6 testen.	Tekst wordt aangepast
178	Blz 27 onderaan – blz 28 bovenaan: Daar wordt gesproken over 4 typen grondwaterbeschermingsgebieden, waaronder de ASV's. Volgens de ZH-regelgeving is bodemenergiesystemen en schuin boren verboden in deze 4 type gebieden. => dus ook in de ASV's? Pas daarna komt een stukje tekst over ASV's en wordt benoemd dat bescherming is vastgelegd in de Omgevingsverordening. => dubbel? Klopt het dat in de ASV's geen bodemenergie en schuin boren mag?	Het is juist dat ook in de ASV-gebieden (schuine) boringen bijvoorbeeld ten behoeven van bodemenergie systemen of geothermie verboden zijn. Deze beperking zijn opgenomen in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. De tekst wordt aangescherpt.	Tekst wordt aangepast

179	Bijlage B H3 Grondwater - 3.4 Toestand & trendbeoordeling: Hier is uitgebreid uitgelegd hoe de beoordeling werkt (methode, generieke toetsen, Regionale/lokale toetsen), maar het oordeel zelf (goed – onvoldoende) wordt bij de deeltoetsen niet expliciet benoemd. Bij drinkwater is het nog wel terug te vinden in de tabel van bijlage 10, niet in de tekst zelf.	Dit is juist, echter voor de beoordelingen van de grondwaterlichamen verwijzen we naar het SGBP3 die nog bestuurlijk vastgesteld gaan worden. De factsheets geven per grondwaterlichaam inzicht in de definitieve beoordeling. Voor oppervlaktewater wordt opmerking toegevoegd zodat duidelijk wordt dat het beoordelingen betreft o.b.v. input van de waterbeheerders. Tekst voor natuur is verder uitgewerkt. Beoordeling drinkwater wordt expliciet gemaakt door te verwijzen naar bijlage 10 KRW nota.	Tekst wordt aangepast
180	Blz 11, onder fig, 11 (Toestandsbeoordeling grondwaterlichamen): “De toestandsbeoordeling is ‘goed’ voor vier grondwaterlichamen en ‘ontoereikend’ voor Duin Rijn-West” Dit klopt niet, want bij de regionale deeltsten komen ook slechte oordelen naar voren (stijgende trends bij drinkwaterwinningen (tabel bijlage 10) en grondwaterafhankelijke Natuur). Hier wordt alleen het oordeel op basis van de 3 algemene testen gegeven! Dat moet je dan ook zo benoemen.	Dit is juist. Duin Rijn-West is ontoereikend voor de deeltsten chemie. Provincie gaat dit expliciet benoemen. Voor de definitieve beoordelingen van de grondwaterlichamen gaat de provincie verwijzen naar het SGBP3 die nog bestuurlijk vastgesteld gaan worden. De nog vast te stellen factsheets geven per grondwaterlichaam inzicht in de beoordeling.	Tekst wordt aangepast
181	Dus ook hier wordt de discussie over “One out- all out” voor het toestandsoordeel voor de grondwaterlichamen omzeild	Dit is juist, voor de beoordelingen van de grondwaterlichamen gaat de provincie verwijzen naar het SGBP3 die nog bestuurlijk vastgesteld gaan worden. De nog vast te stellen factsheets geven per grondwaterlichaam inzicht in de beoordeling.	Tekst wordt aangepast

D006 – LTO Noord en Stichting Belangenbehartiging Greenport Boskoop

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
182	Land en tuinbouw in ZH. De provincie is een gebied van uitersten. Het landgebruik loopt nogal uiteen: van sterk verstedelijkte gebieden tot veenweidegebieden met melkveehouderijen, glastuinbouwgebieden en de regio Boskoop met boomkwekerijen. Groentekwekerijen, bollenteelt en akkerbouw in droogmakerijen maken het enorm gevarieerde beeld compleet. Boeren en tuinders werken en ondernemen in die gevarieerde ruimte. Boeren zijn daarmee niet alleen gebruikers van het land, zij dragen het gebied. Dat kan alleen met renderende agrarische ondernemingen. Zonder deze basis is er geen enkel perspectief op de vele andere zaken die in het regionaal waterprogramma voorkomen, zoals biodiversiteit en klimaatadaptatie en zal het prachtige Zuid-Hollandse landschap verloederen. De economische waarde van de Zuid-Hollandse landbouw is enorm. Dit hele agrarische complex steunt op meerdere onmisbare (productie)factoren, waaronder water. Water is de basis van alles. Tegen deze achtergrond vragen wij u aandacht voor de volgende zaken	Kennis genomen van de introductie op zienswijzen	Geen

183	<p>Goed watersysteem</p> <p>Een goed watersysteem is van levensbelang voor de land- en tuinbouw in de provincie. Alle agrarische sectoren hebben grote behoefte aan een op het grondgebruik afgestemd peilbeheer en ruim voldoende zoetwater bij droogte en voldoende afvoer in tijden van overlast. De land- en tuinbouw is een volwaardige factor bij de ontwikkeling van het watersysteem, waarbij niet alleen wordt voorkomen dat er geen achteruitgang plaatsvindt maar ook de randvoorwaarden voor vooruitgang en productiviteitsstijging worden geschapen. Het peilbeheer moet in het agrarisch gebied ten dienste staan van een optimale ontwatering en watervoorziening voor het landbouwkundig gebruik. Goed peilbeheer begint bij het bestaande gebruik. Waterbeschikbaarheid zou in het regionaal waterprogramma centraal uitgangspunt van beleid moeten zijn.</p>	<p>De discussie over peilbeheer is onderdeel van de veenweidestrategieën. Landbouwkundig gebruik is een van belangen die daarin worden meegewogen. Doelmatigheid van het waterbeheer en de beschikbaarheid van zoetwater kunnen leiden tot beperkingen voor functies. De trend dat wateraspecten meer sturend worden in het ruimtelijke domein is onvermijdelijk en deze richting is ook benoemd in de nationale omgevingsvisie (NOVI).</p>	geen
184	<p>Bodemgebruik. Wij zijn graag bereid onze inspanningen voor het herstel van de sponswerking van de bodem voort te zetten. Dit betekent waterberging in natte perioden en een weerbaarder landelijk gebied in perioden van langdurige droogte. Hiertoe lopen meerdere initiatieven. Deze sluiten aan bij goed landbouwkundig gebruik en hier liggen grote kansen. In het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), maar ook daarbuiten, kunnen water en bodem steeds verder bij elkaar worden gebracht. Dit heeft betrekking op zowel waterkwaliteit als waterkwantiteit. Waar het gaat om waterkwaliteit vragen wij uw bijzondere aandacht voor de implementatie en handhaving van de zogenaamde zuiveringsplicht. We willen u vragen om, samen met de bevoegde gezagen voor deze wettelijke plicht, toe te zien op een coulant en redelijke wijze van handhaving. Bij het ontwerp van deze wet- en regelgeving zijn kleine, extensieve kassen niet uitgezonderd, maar qua feitelijke belasting van de bodem zullen deze in veel gevallen geen of nauwelijks een rol spelen. We vragen u hier bij handhaving op dito wijze mee om te gaan.</p>	<p>Handhaving op de zuiveringsplicht is een taak van de omgevingsdiensten namens de gemeenten. Het verzoek valt buiten de kaders van het regionaal waterprogramma. Wij vertrouwen op een passende inzet van de omgevingsdiensten.</p>	geen
185	<p>Klimaatadaptatie</p> <p>Klimaatadaptatie heeft een bredere scope dan alleen het stedelijk gebied. Water- en bodembeleid, tot op het niveau van boeren en tuinders in het landelijk gebied, kunnen veel beter op elkaar worden afgestemd. Zo kan bij het zoetwaterbeheer de buffercapaciteit van de bodem beter worden benut. Er zijn in de provincie kansen voor zoetwateropslag, mede met het oog op de dreiging van toenemende verzilting. Waar mogelijk kunnen agrarische ondernemers in het onderhoud en beheer van het watersysteem via groenblauwe diensten bijdragen. Opvang van hemelwater is een belangrijk thema voor de komende jaren. Over dit onderwerp en ook over brijnlozing vragen wij u om alle belanghebbenden, zoals u dat op papier beschrijft, ook daadwerkelijk op een juiste manier te betrekken bij deze onderwerpen.</p> <p>De provincie speelt ten aanzien van de klimaatveranderingen een grote rol bij het vastleggen van functies in het bestemmingsplan. Via de zogenaamde watertoets geeft het waterschap haar oordeel over voorgenomen bestemmingswijzigingen. Of deze watertoets ook daadwerkelijk invloed heeft op de voorgestelde ruimtelijke invulling, wordt nog weleens betwijfeld omdat, los van de kosten, technisch</p>	<p>Wat betreft de relatie klimaatverandering en de ruimtelijke inrichting wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze nr. 118. Wat betreft het delen van beschikbare informatie over de waterkwaliteit vertrouwen wij op de goede samenwerking met de waterschappen. In de KRW-nota (bijlage B bij het regionaal waterprogramma) staan verwijzingen naar documenten die inzicht geven in de ontwikkeling van de waterkwaliteit.</p>	geen

	<p>bijna alles kan (bouwen in het "putje"). In dat kader wijzen wij op de concrete, recente voornemens om te bouwen tot 7 meter onder NAP in uw provincie. Wij vragen ons ernstig af hoe zich dat verhoudt tot de mooie woorden in dit waterprogramma. Ruimtelijke klimaatadaptatie zorgt ervoor dat (planologische) keuzes worden gemaakt. Ruimtelijke keuzes en de afwenteling daarvan kunnen immers een effect hebben op andere functies in een gebied. In onderling overleg tussen partijen zou volgens ons in een gebied het eigen handelingsperspectief beter in beeld gebracht moeten worden. De provincie heeft hier een belangrijke regiefunctie.</p> <p>In de recente droge jaren is duidelijk geworden dat vasthouden en buffering van zoetwater van groot belang is. Om dat beter mogelijk te maken is aanpassing van regelgeving noodzakelijk en regelgeving die snel toepasbaar is als het bijvoorbeeld gaat om de opslag van (gebiedsvreemd) zoetwater in de (diepe) bodem. Ook de mogelijke toepassing van het effluent van rwzi's als beregeningswater of het gebruik van koelwater van elektriciteitscentrales in de glastuinbouw zijn (innovatieve) voorbeelden die een positief effect sorteren op de beschikbaarheid van zoetwater. Wij onderschrijven de noodzaak om op meer innovatieve wijze toe te werken naar een klimaatbestendig robuust watersysteem. Bij extreme wateroverlast speelt de problematiek van de riooloverstorten, waardoor mogelijk niet aan de waterkwaliteitsnormen kan worden voldaan.</p> <p>Waar het gaat om samen werken aan verbetering van de waterkwaliteit vragen wij u om de informatie die u beschikbaar heeft over dit thema zo snel als mogelijk is te blijven delen met ons en onze achterbannen. Op deze manier beschikken wij en ook zij telkens over de meeste actuele informatie en kunnen we onze plannen en activiteiten daarop afstemmen.</p>		
186	<p>Waterveiligheid</p> <p>Wij ondersteunen alle inspanningen die erop gericht zijn om overstromingen te voorkomen. Wij zien dit echter ook breder. Er is een tendens zichtbaar in het denken om wat minder accent te leggen op bescherming 'sec' en meer op 'meebewegen'. Deze tendens is ook zichtbaar in het voorgenomen waterbeleid van de provincie. Voor ons staat veiligheid op de klassieke wijze nog steeds op nummer één, dat is nog eens extra benadrukt door de dijkverschuiving die onlangs in Reeuwijk plaatsvond. De veiligheid op klassieke wijze heeft het Zuid-Hollands landschap mede gevormd. Totale veiligheid is onbetaalbaar maar in het spectrum daaronder zijn belangrijke vragen op dit vlak aan de orde, die ook impact kunnen hebben op de (veelal in agrarisch gebruik zijnde) ruimte die in de benadering van 'meebewegen' nodig kan zijn om de veiligheid te waarborgen. Wij worden daar graag meer bij betrokken. Waterbeleid en ruimte, en daarmee ruimtelijke ordening, zijn onlosmakelijk verbonden</p>	<p>Dank voor uw steun. Het beschermen van het gebied tegen overstromingen is van groot belang. De tekst wordt aangepast zodat duidelijker wordt dat maatschappelijke partijen (waar relevant) ook betrokken worden.</p>	<p>Tekst wordt aangepast</p>

187	<p>Veenweidegebieden</p> <p>Het probleem van bodemdaling in de veenweidegebieden speelt al eeuwen. Het Klimaatakkoord en de regionale veenweidestrategie (RVS) is de 'game changer', maar voor boeren in de veenweidegebieden is dit geen spelletje. In betrekkelijk korte tijd moet een grote transitie tot stand komen. Het betreft hier voor het overgrote deel melkveehouders. Uiteindelijk hebben deze melkveehouders belang bij het in stand houden van het veen maar tegelijkertijd is de opgave fors en zijn de risico's voor deze ondernemers enorm. Melkveehouders bewegen zich 'padafhankelijk' in het systeem en hebben betrekkelijk weinig manoeuvreerruimte. Parallel aan de veranderingen in het veenweidegebied zijn er meerdere andere transities gaande met grote impact op melkveehouders. Denk hierbij onder meer aan de stikstofproblematiek. Binnen de variaties tussen ondernemingen zal gekeken moeten worden wat passende instrumenten kunnen zijn. Waterinfiltratie is een zeer kansrijk instrument. Dat geldt ook voor klei in/op veen. Iedere maatregel vraagt om maatwerk per gebied en per bedrijf. Daarbij vinden wij het belangrijk om leerpunten te halen uit lopende experimenten en pilots in bodemdalingsgebied. De provincie moet zijn rol pakken als regisseur, alle gebiedspartijen verwachten dat ook. In het kader van het voorliggende regionale waterprogramma is het van cruciaal belang dat er voldoende waterbeschikbaarheid is voor alle mogelijke instrumenten binnen de RVS. Bij elke ontwikkeling moet dus worden getoetst of er voldoende zoetwater beschikbaar is. Wij missen voldoende aandacht voor dit wezenlijke aandachtspunt als conditio sine qua non in de voorgelegde stukken. Met toenemende droogtescenario's wordt de kans op verdroging van veengrond vergroot. De tegenstrijdigheid van watervragende maatregelen (vernatting) en toenemende droogte geeft spanning. Zonder zoetwater zijn bodemdaling-remmende maatregelen niet mogelijk. Door het peil flexibel aan te passen aan het seizoen en de weersomstandigheden kan water worden vastgehouden of afgevoerd om grondgebruik optimaal te benutten. In droge tijden kan een hoger peil worden gehanteerd dan tijdens natte tijden. Zo blijft het voor de agrariërs in het gebied mogelijk om land te betreden en kan bodemdaling effectief worden geremd. Het opzetten van oppervlaktewaterpeilen moet worden onderscheiden van de stand van het grondwater. Peilopzet is geen effectieve maatregel tegen bodemdaling omdat deze maatregel enkel aangrenzend grondwaterpeil beïnvloedt. Op dit punt werden tijdens de eerdere digitale sessie door vertegenwoordigers van de provincie goede signalen gegeven. Dit inzicht ontbreekt echter in andere kringen. Wij attenderen u ook op het grote verlies aan waterbergingscapaciteit wanneer verhoogd peil wordt gehanteerd. Al met al is vaste peilopzet in relatie tot toenemende hevige weerscenario's en het streven naar een klimaat-adaptieve polder niet wenselijk. De agrarische sector werkt liever met meerdere peilvlakken. Hiermee kan dynamisch/flexibel peil in de polder worden bewerkstelligd en schade door wateroverlast en droogte worden voorkomen. Zonder aan onze eigen verantwoordelijkheid (zie hiervoor) voorbij te gaan, vragen wij u ook om - beter dan nu het geval is - in beeld te brengen welke invloed andere gebruiksfuncties op bodemdaling hebben. Specifiek denken wij hierbij aan gebruik en onttrekking van grondwater door andere bedrijven</p>	<p>Voor kennisgeving aangenomen. Dit krijgt verdere invulling in de regionale veenweidestrategie.</p>	<p>Geen</p>
-----	---	---	-------------

188	<p>Waterwinning Boeren en tuinders zien het belang van goed en genoeg drinkwater, ook op langere termijn. Wij vragen de provincie meer werk te maken van het combineren van mogelijke nieuwe waterwingebieden met natuur. Hier liggen veel meer combinatiemogelijkheden. Wij blijven ons verzetten tegen landbouwstructuur-verslechterende gevolgen van nieuwe oeverwaterwinningen (Oasen) in de regio rond Gouda. Hier worden de komende jaren duizenden hectares natuur gerealiseerd, kansen te over dus voor slimme functiecombinaties met waterwinning.</p>	<p>In het waterprogramma paragraaf 3.4.1. Ad 3 wordt aangegeven dat risicoarme functies in en nabij grondwaterbeschermingsgebieden wordt gestimuleerd. Het gaat daarbij om combinaties met natuur, extensieve recreatie of extensieve landbouw. In het MER traject voor de ontwikkeling van een nieuwe oevergrondwaterwinning in de Krimpenerwaard en Alblasserwaard wordt ook gekeken naar meekoppelkansen voor natuur.</p>	geen
-----	---	--	------

D007- Natuurmonumenten Zuid-Hollands Landschap Natuur en Milieu ZH

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
189	<p>Bevoegdheden en verantwoordelijkheden</p> <p>In het ontwerp regionaal programma waterbeheer vindt men op bladzijde 20: De provincie dient met het Regionaal Waterprogramma op grond van de Omgevingswet zorg te dragen dat voldaan wordt aan de Europese richtlijnen, waaronder de KRW en Grondwaterrichtlijn (art. 3.8 Ow). In het Besluit kwaliteit leefomgeving is dit nader geconcretiseerd. In het regionaal waterprogramma legt de provincie de begrenzing van grondwaterlichamen, doelen, toestand en maatregelen vast (zie hoofdstuk 3 van de KRW-nota). Ook wordt er in het ontwerp regionaal programma Zuid-Holland veelal gesproken over het feit dat de provincie verantwoordelijkheden bij de inliggende waterschappen neer legt. Echter wordt niet duidelijk bij wie nu welke bevoegdheden en verantwoordelijkheden precies liggen of gelegd moeten gaan worden.</p> <p>Wel is duidelijk dat de provincie een regisserende rol voor zichzelf weggelegd ziet. Echter de tijd is voorbij dat men op de vertrouwde voet verder kan gaan en kan blijven doen wat men al jaren doet. In 2027 (na twee keer uitstel vanaf 2015) moeten de maatregelen genomen zijn die nodig zijn om de KRW doelen te halen.</p> <p>Wanneer gaat de provincie handhavend optreden? Is er wel voldoende toezicht op hetgeen gedelegeerd of gedecentraliseerd is door de provincie? Inzicht in dergelijke zaken is van belang voor iedere partij. Wij verzoeken om dit uit te werken in het regionaal waterprogramma Zuid-Holland.</p>	<p>De provincie heeft inderdaad de bevoegdheid om de doelen, begrenzingen en toestand van de waterlichamen vast te leggen. Alle Zuid-Hollandse partners nemen maatregelen om de KRW-doelen te halen. De bijdrage van de provincie is opgenomen in de maatregeltabel in paragraaf 4.5 van de KRW-nota. Echter, doelbereik is ook afhankelijk van de inzet van het Rijk ten aanzien van bemesting en gewasbeschermingsmiddelen en doelbereik is afhankelijk van belemmerende factoren zoals najleffecten. Voorafgaand aan de maatregeltabel in paragraaf 4.5 van de KRW-nota is tekst ingevoegd om de inzet van de verschillende partijen beter te duiden.</p> <p>De bevoegdheden om te handhaven op overtredingen van de Waterwet ligt bij de oppervlaktewaterbeheerder, dus waterschap of Rijk.</p>	<p>Tekst in KRW-nota paragraaf 4.5 is aangevuld.</p>

190	<p>KRW doelen Indiener geeft aan dat de KRW-doelen in 2027 gehaald moeten zijn en dat deze op basis van de laatste informatie nog niet in bereik zijn. Dat baart grote zorgen en betekent ook dat de komende zes jaar nog flinke stappen moeten maken om de waterkwaliteit van het grond- en oppervlaktewater conform de doelen van de KRW ecologisch en chemisch fysisch schoner en veiliger te maken. Maar ook om zorg te dragen dat schoon en veilig water in voldoende mate beschikbaar is voor natuur, de productie van drinkwater, landbouw en economie. We zien dat de waterkwaliteit, zowel wat betreft oppervlaktewateren als grondwater, nog niet aan de KRW eisen voldoet. Statistisch blijkt over de afgelopen jaren dat hierin nauwelijks een verbetering is bereikt. Ook dit baart indiener grote zorgen. Indiener verwacht dat niet alleen belangenorganisaties maar óók de provincie zich zorgen maakt over de staat van de huidige oppervlakte waterkwaliteit. De urgentie om deze waterkwaliteitsdoelen toch te gaan halen wordt onvoldoende teruggezien in het regionaal waterprogramma Zuid-Holland. Volgens indiener is het zaak dat de provincie het regionaal waterprogramma Zuid-Holland hierop aanscherpt en nú met een gericht plan komt ten aanzien van de verbetering van de oppervlakte waterkwaliteit, anders wordt het onmogelijk om de KRW doelen te halen in 2026</p>	<p>Behalen van de KRW doelen is ook de zorg van de Provincie. Hiervoor is inzet en samenwerking nodig met veel partners in de keten en moeten er ook landelijke maatregelen worden genomen. Een overzicht van de maatregelen die de provincie samen met de waterschappen neemt en die een effect hebben op de waterkwaliteit is aangevuld ten opzichte van het ontwerp en opgenomen in de KRW-nota in paragraaf 4.5. Bij de mid-term review in 2023 wordt de voortgang van het doelbereik met het huidige maatregelenpakket gemonitord. Dan zullen, als er aanleiding voor is, afspraken moeten worden gemaakt over aanvullende maatregelen.</p>	<p>De maatregeltabel en tekst in KRW-nota paragraaf 4.5 zijn aangevuld</p>
191	<p>Natura2000 Gezamenlijke overheden hebben de plicht om de N2000 gebieden en soorten te beschermen. Bij alle plannen, zoals peilbesluiten en de herinrichting van watersystemen, die gemaakt worden moet hier volgens indiener rekening mee gehouden worden. De KRW doelen dragen bij aan het behalen van de N2000 doelen. Wanneer de KRW doelen niet gehaald worden heeft dit dus direct een nadelig gevolg voor de N2000 gebieden en soorten. Indiener roept de provincie op om in samenwerking met andere verantwoordelijke overheden, in het bijzonder waterschappen, meer aandacht te geven aan het verbeteren van de waterkwaliteit mede met het oog op het beschermen van N2000 gebieden.</p>	<p>Bij de in zienswijze 190 genoemde inventarisatie zullen ook de maatregelen worden betrokken die genomen worden door andere sectoren (waarvoor de provincie zelf een (wettelijke) verantwoordelijkheid heeft), zoals groen (NNN en N2000), landbouw en recreatie, en die ook een positief neveneffect kunnen hebben op de waterkwaliteit (en vice versa). Dit geheel vormt de bijdrage van de provincie aan het doelbereik voor het Stroomgebiedbeheerplan 2022-2027. Dit uiteraard in combinatie met de inzet van maatregelen van alle andere partners (waarvan de waterschappen en Rijkswaterstaat de belangrijkste zijn) en de Europese Commissie, die het kader voor de toepassing van de regels geeft.</p>	<p>geen</p>

192	<p>Economie versus ecologie</p> <p>Indiener stelt dat door de waterschappen (economische) functies worden gefaciliteerd waardoor ecologische doelen niet haalbaar (kunnen) zijn. De droogleggingsnormen veroorzaken bijvoorbeeld zwavelmobilisatie en faciliteren gebruik van de gronden waardoor fosfaten afspoelen die een voedselrijk watermilieu veroorzaken. Hierdoor is het niet mogelijk om de chemische en ecologische doelconcentraties te halen in deze waterlichamen. Aanpassing ervan zorgt er voor dat je veel meer 'functie volgt peil' kan hanteren. Nu is peilverlaging bij ieder nieuw peilbesluit normaal, om de door de Provincie vastgestelde droogleggingsnormen te waarborgen, maar andersom moet een besluit over peilverhoging langs de provincie omdat het waterschap hier niet zelf over wil beslissen. Dat is in de veengebieden van Zuid-Holland contra productief bij het behalen van de doelen en staat een, op veel plaatsen wenselijke, verdere vernatting in de weg. Het resultaat hiervan is een beleid dat uiteindelijk schadelijk is voor biodiversiteit, stikstofreductie, bodemdaling én bijbehorende CO2 uitstoot. Omdat in de praktijk economische functies voorrang krijgen op ecologische doelen bij het faciliteren van het waterbeheer is het hierdoor voor de provincie ook niet mogelijk haar doelen te halen. Volgens indiener biedt het gaan werken met een regionaal waterprogramma een uitgelezen kans om hier verandering in te brengen. Het loslaten van de droogleggingsnormen heeft hierbij de voorkeur van de indiener.</p>	zie antwoord op zienswijze nr. 116. Voor de veenweidegebieden vindt de uitwerking op dit moment plaats in de veenweidestrategieën.	geen
193	<p>Conclusie</p> <p>Al met al is de conclusie dat, om de KRW doelen te kunnen halen, de provincie bestuurlijk meer zal moeten gaan sturen richting de waterschappen. We hebben hier te maken met een gedeelde verantwoordelijkheid, die ook duidelijk naar voren moet komen in het regionaal waterprogramma Zuid-Holland</p>	De bestuurlijke samenwerking met de waterschappen en de andere partners die een rol hebben bij de verbetering van de waterkwaliteit vind plaats binnen het stroomgebied Rijn-West waar de provincie Zuid-Holland voorzitter van is. Hierbij wordt nadrukkelijk gestuurd op de maatregelen die ieder partij vanuit zijn (wettelijke) verantwoordelijkheid kan uitvoeren. Zo wordt door synergie van de verschillende maatregelen aan meerdere doelen gewerkt naast waterkwaliteit. Dit vormt ook het uitgangspunt in het Regionaal Waterprogramma.	geen
194	<p>Tot slot merken we op dat de intenties in het ontwerp goed zijn, maar dat we in het algemeen hogere ambities, concrete acties, uitwerking en resultaatverplichtingen missen. Dit betreft naast de bovengenoemde onderwerpen ook de thema's circulaire economie en duurzame energie. Uiteindelijk zal het aankomen op de daadwerkelijke uitvoering van maatregelen. We doen een oproep de ambities en beleidskeuzes in het gehele waterprogramma zo snel mogelijk echt concreet te maken.</p>	Op onderdelen zijn concrete maatregelen benoemd, zoals in de KRW-nota. Op onderdelen vindt nog verdere uitwerking plaats, zoals in de regionale veenweidestrategieën.	geen

	Zienswijze	Reactie	Consequentie voor Waterprogramma
195	<p>1. Op bladzijde 28, onder Ad 2 Vitale drinkwaterstructuur beschermen, staat dat de provincie de vitale drinkwaterinfrastructuur beschermt via ruimtelijke wet- en regelgeving en planvorming. Hierbij wordt ook aangegeven dat er beschermingszones zijn aangebracht rond de transportleidingen, waardoor belangen vroegtijdig tegen elkaar moeten worden afgewogen. Als een derde een activiteit wil uitvoeren binnen de beschermingszone van een leiding, wordt de initiatiefnemer gevraagd het desbetreffende drinkwaterbedrijf vroegtijdig bij de plannen te betrekken.</p> <p>Onze reactie:</p> <p>a. Bescherming van de drinkwater infrastructuur is inderdaad van grote waarde. De genoemde beschermingszones zijn ons echter niet bekend. Worden hier wellicht de milieubeschermingsgebieden voor grondwater mee bedoeld? Kunt u verduidelijken hoe deze zones voor derden en voor ons herkenbaar zijn? Zijn deze beschermingszones bijvoorbeeld op tekening vastgelegd?</p> <p>b. Geldt dit ook voor gestuurde boringen die onder een hoofdwaterleiding door moeten (bijvoorbeeld binnen grondwaterbeschermingsgebieden)? Graag zouden wij hier vroegtijdig bij betrokken worden om bijvoorbeeld de verticale ligging van de boring in een ontwerp fase reeds te beoordelen. Dat komt de planvorming en daarna de snelheid van Ontheffing ten goede.</p>	<p>De vitale infrastructuur refereert naar belangrijke hoofdleidingen van de drinkwatervoorziening en heeft geen directe relatie met grondwaterbeschermingsgebieden. Doorgaans gaat het hier om ruwwaterleidingen met grote diameters. De vitale infrastructuur wordt vastgelegd in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. De betreffende leidingen zijn aangemerkt op kaart 18 van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. De beschermingszone geldt voor 5m aan weerszijde van de leiding.</p>	<p>geen</p>
196	<p>2. Op bladzijde 30 wordt beschreven dat de provincie samen met de drinkwaterbedrijven naar alternatieve bronnen voor drinkwater zoekt om de leveringszekerheid voor de toekomst veilig te stellen. Onze reactie: Wij adviseren om aan de tekst toe te voegen dat Dunea onderzoek doet naar de mogelijkheid van brakwaterwinning tussen de huidige winning en het Valkenburgsemeer.</p> <p>De opmerkingen/zienswijzen met betrekking op bijlage C. Operationeel grondwaterbeleid, vindt u in de bijlage in de tabel met daarin de volgende kolommen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Beleidsregel "Ondergronds beluchten" 2. Beleidsregel bodemenergieplannen 2016 3. Beleidsregel grondwatervergunningen 2018 4. Concept Waterprogramma bijlage C 5. Opmerkingen <p>De tabel is opgezet om na te gaan of het beleid zoals dat in de vigerende beleidsregels (kolommen 1, 2 en 3) is neergelegd inderdaad beleidsarm in bijlage C van het concept waterprogramma (4) is omgezet. We hebben daarbij ook een aantal opmerkingen/zienswijzen opgenomen op de teksten die afkomstig zijn uit de eerder vastgestelde beleidsregels. Wij verzoeken u onze zienswijzen te betrekken bij de definitieve vaststelling van het regionaal waterprogramma</p>	<p>Mogelijkheden voor brakwaterwinning wordt toegevoegd</p>	<p>ja, brakwaterwinning is toegevoegd in tekst</p>

197	<p>Hoofdstuk 1 (pag. 3) "Het regionaal waterprogramma (inclusief deze bijlage Operationeel Grondwaterbeleid) is een provinciaal instrument onder de Omgevingswet en komt in de plaats van het Provinciale Waterplan (2010) en de daarbij aansluitende beleidsregels" ==> Hier staat duidelijk dat het regionaal waterprogramma IN DE PLAATS komt van genoemde beleidsregels. Toch komt op meerdere plaatsen in bijlage C van het programma een verwijzing naar genoemde beleidsregels voor. Dit kan dus niet als deze regels worden vervangen.</p> <p>Tekstueel : een zoveel als mogelijk</p>	Tekst en verwijzingen worden aangepast	Tekst wordt aangepast
198	<p>Hfd 1 (pag3) "Volgens de Omgevingswet (artikel 5.1) is gedeputeerde staten van de provincie bevoegd gezag voor de grondwateronttrekkingen en infiltraties ten behoeve van:" ==> Gedeputeerde Staten wordt geschreven met hoofdletters en is een meervoudsvorm: GS zijn...</p> <p>Verder valt de versnippering op van het vergunningenbeleid in deze bijlage C. GS zijn bevoegd gezag voor drie soorten onttrekkingen. Toetsing vindt ook per soort onttrekking plaats. Er is algemeen beleid (geldend voor alle soorten onttrekkingen) en specifiek beleid voor deze drie soorten onttrekkingen. De opbouw van bijlage C zorgt voor versnippering van beleid, omdat het meer is gericht op een opsplitsing in de vigerende beleidskaders. Het is erg onduidelijk waar het beleid voor een bepaald soort onttrekking is te vinden. Verzoek is de opbouw van het stuk waar mogelijk te herzien, zodat het voor alle partijen beter leesbaar wordt.</p>	Gepoogd zal worden om indeling overzichtelijker te maken. Uitgangspunt blijft echter dat de huidige beleidsregels en overige onderwerpen nu wel in één bijlage bij elkaar staan.	Tekst wordt aangepast
199	<p>Hfd 1 pag 3. "Daarnaast zijn er nog een aantal andere sporen waarmee de provincie haar grondwaterkwantiteits- en kwaliteitsdoelen wil realiseren: • De provincie wil dat de aanleg van de diverse bodemenergiesystemen goed wordt afgestemd, zij adviseert gemeenten daarom om bijvoorbeeld interferentiegebieden aan te wijzen en een bodemenergieplan op te stellen" ==> Wat wordt bedoeld met 'goed afgestemd'? Is dat tussen partijen die een systeem aanleggen? Of wordt meer bedoeld dat niet de aanleg, maar het ontwerp en fysieke locatie van de systemen op elkaar worden afgestemd? Dit zou kunnen worden verduidelijkt.</p>	Betreft de afstemming van de fysieke locaties van de systemen, tekstueel wordt dit aangepast.	Tekst wordt aangepast
200	<p>Hfd 1 pag 3 "Verregaande afstemming in handhaving tussen deze partijen is daarom noodzakelijk" ==> Alleen afstemming in handhaving? Het lijkt ons logisch dat het hier ook vergunningverlening betreft. Verder zou het onzes inziens ook meerwaarde hebben als ook uitvoerend beleid beter op elkaar zou worden afgestemd.</p>	Genoemde aanvullingen worden ingevoegd.	Tekst wordt aangepast

201	<p>Par 2.1 Pag 4.</p> <p>Wij hebben al vaker aangegeven dat in het vigerende beleid (en nu dus ook in bijlage C) de verkeerde parameter wordt benoemd. Het moet gaan over ammonium.</p> <p>Vervangend tekstvoorstel: "Ondergronds beluchten is een techniek, waarbij belucht grondwater in het winpakket wordt geïnfilteerd om het daar aanwezige grondwater minder zuurstofarm te maken voordat het gewonnen en gezuiverd wordt. Het wordt toegepast bij grondwaterwinningen in de veenweidegebieden. Door afbraak van het veen heeft dit grondwater een relatief hoog ammoniumgehalte en is het zuurstofarm. De zuurstof wordt al ondergronds toegevoegd, om te voorkomen dat tijdens het bovengrondse biologische zuiveringsproces de omzetting van het in het grondwater aanwezige ammonium vroegtijdig stopt, omdat het zuiveringsslib zijn werk niet meer doet bij gebrek aan zuurstof in het te zuiveren grondwater."</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
202	<p>"De provincie Zuid-Holland is verantwoordelijk voor een goede drinkwatervoorziening in Zuid-Holland, maar – als grondwater en bodembeheerder " ==> tekstueel : grondwater- en bodembeheerder</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
203	<p>Par 2.2 b ==> aanwezige concentraties van ammonium in plaats van ijzer</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
204	<p>Par 3.1 (pag 6) "Een bodemenergiesysteem maakt voor de verwarming en koeling van gebouwen gebruik van de warmte en koude in de bodem. Bij open systemen is sprake van verplaatsing van grondwater. " ==> Dit klopt niet helemaal. Vaak wordt eerst warmte of koude in de bodem opgeslagen, die op een later moment weer aan de bodem wordt onttrokken. Alleen bij recirculatiesystemen is sprake van een situatie waarbij warmte of koude wordt onttrokken aan de natuurlijke grondwatertemperatuur.</p>	Tekstueel zal "opgeslagen" ingevoegd worden. Alinea gaat echter kort hoog over en is een zeer beknopte omschrijving.	Tekst wordt aangepast
205	<p>"dit valt eronder" ==> waaronder? Mba of OBES</p>	De verwijzing zal worden herschreven naar de Milieu Belastende activiteiten.	Tekst wordt aangepast
206	<p>"Het gebruik van open bodemenergiesystemen kan nadelige gevolgen hebben, zoals mogelijke bodemaantasting, wijzigingen in de grondwaterstand en aantasting van grondwaterkwaliteit. " ==> Wijzigingen in de grondwaterstand of stijghoogten in watervoerende pakketten. Verder missen wij hier een verwijzing naar (mogelijk) nadelige gevolgen voor omgevingsbelangen. Het lijstje is (uiteraard) niet volledig, maar een verwijzing naar omgevingsbelangen dekt wel een groot deel van de lading, omdat dat breed kan worden geïnterpreteerd.</p>	Omgevingsbelangen worden toegevoegd.	Tekst wordt aangepast

207	"Onder deze milieubelastende activiteit valt ook het onderhouden en schoonspoelen van aangelegde systemen. Dit is inclusief het vooronderzoek. Een vooronderzoek bestaat uit boringen om te onderzoeken of de locatie geschikt is voor een bodemenergiesysteem."==> Ontwikkelen en schoonspoelen van bronnen en onderhouden van het systeem. Vooronderzoek ligt lastig. Als alleen wordt geboord, wordt er niet onttrokken en is geen sprake van een OBES (valt dus ook niet onder de mba). Wanneer wel wordt onttrokken, is ook de vraag wanneer het onder OBES wordt geschaard. Hier is in 2012 ihkv de Waterwet een discussie over geweest met het Rijk. Toen werd gesteld dat het een proefonttrekking (dus geen OBES) is op het moment dat bij aanvang onderzoek nog niet duidelijk is OF een OBES kan worden gerealiseerd. Als het een onderzoek is naar HOE een OBES kan worden gerealiseerd, vallen de onderzoekswerkzaamheden (onttrekking) wel onder OBES. Er dient goed te worden nagegaan hoe deze situatie wordt onder de Omgevingswet. Indien gewenst kunnen wij stukken uit 2012 hierover aanleveren	De gebruikte alinea is rechtstreeks overgenomen van de overheidssite m.b.t de omgevingswet.	Geen
208	Par 3.1 pag 6 "Een omgevingsvergunning is nodig voor open bodemenergiesysteem. Voor het lozen van afvalwater op het oppervlaktewater is ook een omgevingsvergunning nodig"==> Tekstueel: voor een open bodemenergiesysteem. Ook nog ingaan op lozing op riool of andere lozingsroutes. Hiervoor is in sommige gevallen ook een omgevingsvergunning nodig	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
209	"In hoofdstuk 2, 4 en 5 van het Bal staat per"==> Informatie aanleveren bij het bevoegd gezag? Wordt hier bedoeld bij een vergunningaanvraag? Of is dit andere informatie die moet worden aangeleverd? Een OBES is in Zuid-Holland altijd vergunningplichtig, dus informatie bij geen vergunning is niet relevant. Graag tekst verduidelijken	Dit is een algemene tekst met verwijzing naar de Bal hoofdstukken. Aanvulling met dat OBES vergunningplichtig is en er dus te allen tijde nadere informatie aangeleverd dient te worden.	Tekst wordt aangepast
210	Par 3.1 pag 7 Deze alinea gaat niet alleen over de max temp, maar ook over de thermische balans	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
211	Verder reikt het onderzoek dat naar de gevolgen van (iets) hogere infiltratietemperatuur is gedaan veel verder dan alleen monitoringsgegevens van bestaande systemen. Als laatste mis ik wel een link naar de max. gemiddelde temperatuur van 25 °C, die nog steeds zal worden gehanteerd. Dit is wel een voorwaarde voor de hogere maximale temperatuur, dus dit moet wel nader worden geïdentificeerd	Wordt benoemd in de volgende alinea.	Geen
212	Tekstueel: 30 °C i.p.v. 30 °C. Geldt ook bij 25 °C verderop.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
213	Er ontstaat in de praktijk vaak verwarring over koude- of warmteoverschot. Vanuit de markt wordt gebouwszijdig gedacht, wij denken bodemzijdig. Het lijkt ons verstandig om tekstueel te verduidelijken dat het gaat om het hebben of veroorzaken van een koudeoverschot in de bodem. Verder lukt het nooit om altijd precies op de vergunde balans of onbalans te zitten, het gaat om een langjarige situatie, waarbij niet ver van de balans wordt afgeweken. Het lijkt ons handig dat dit ook wordt beschreven	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

214	Er ontstaat in de praktijk vaak verwarring over koude- of warmteoverschot. Vanuit de markt wordt gebouwszijdig gedacht, wij denken bodemzijdig. Het lijkt ons verstandig om tekstueel te verduidelijken dat het gaat om het hebben of veroorzaken van een warmteoverschot in de bodem. Verder lukt het nooit om altijd precies op de vergunde balans of onbalans te zitten, het gaat om een langjarige situatie, waarbij niet ver van de balans wordt afgeweken. Het lijkt ons handig dat dit ook wordt beschreven. Kan middels een bodemenergieplan echt een warmteoverschot worden toegestaan? Dit lijkt me alleen de bedoeling bij MTO of HTO, maar daar is het warmteoverschot al geregeld in het beleid hierover. Wij gaan er dus vanuit dat deze tekst moet worden aangepast.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
215	Tekstueel: 30 °C ;Tekstueel: weghalen 'of' ;Tekstueel: GS bevoegd gezag zijn. Een pilot zal een onderzoeksdoel moeten hebben. Dit wordt afgewogen bij de accordering als pilot, maar wordt nu niet benoemd. Wij zien er belang in dat dit alsnog wordt toegelicht.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
216	Is dit (in alle gevallen) een maatwerkafweging of kan al een grenswaarde worden gegeven (bijvoorbeeld een stromingssnelheid per jaar)?	Tekst handhaven. Bij een toekomstige evaluatie dit punt meenemen.	Geen
217	Wij hebben altijd veel discussie over 'in principe' in het vigerende beleid, zelfs tot aan de Raad van State toe. Partijen zien ruimte bij het gebruik van deze term. Het lijkt ons logisch als 'in principe' wordt geschrapt. Het betreft hier beleid, waarvan altijd gemotiveerd van kan worden afgeweken. 'In principe' heeft dus geen toegevoegde waarde, maar leidt wel tot verwarring en onnodige discussie.	"In principe" heeft betrekking op de nuancering die later in dezelfde alinea wordt gedaan als er via een bodemenergieplan een brede ordening van bodemgebruik heeft plaatsgevonden.	Geen
218	Verder is een nadere duiding van 'stedelijke gebieden' en 'glastuinbouwgebieden' nodig. Hiervoor bestond een plankaart, wordt deze weer opgenomen? Zo ja, verwijzing opnemen. Indien deze niet (meer) zal bestaan, dan nader duiden hoe dit moet worden gelezen. Volstaat een verwijzing naar 'ambitiegebieden bodemenergie' (en verwijzing naar kaart)? Verder wordt weer verwezen naar een beleidsregel die komt te vervallen (zie eerdere opmerking op de inleiding). Tekstueel: 'is vastgesteld' i.p.v. 'is' Het plan wordt onderdeel van het toetsingskader i.p.v. wordt rekening mee gehouden. Tekstvoorstel m.b.t. WVP1: 'Als in het bodemenergieplan integraal is afgewogen dat het eerste watervoerend pakket opengesteld kan worden, kan een systeem in het eerste wvp vergund worden, mits het voldoet aan de randvoorwaarden uit het bodemenergieplan	De omgevingsvisie onder Energietransitie geeft het volgende aan: De provincie zet zich in voor energiebesparing en -opwekking in bestaand stedelijk gebied, zoals bij beheer en renovatie van woningen (verduurzaming voorraad), woningbouw en herstructurering van bedrijventerreinen, kantorenlocaties en glastuinbouw. Zal ook zo worden ingevoegd.	Tekst wordt aangepast
219	Par 3.2 pag 9 "Hieronder is de tekst opgenomen uit de Beleidsregel open bodemenergiesystemen in bodemenergieplannen Zuid-Holland 2016. "=> Wat is het nut van het verwijzen naar deze beleidsregel als deze komt te vervallen bij het vaststellen van het programma?	Dit is niet meer dan context voor de lezer; de beleidsregels onder de omgevingswet worden omgezet naar de kaders en terminologie van de Omgevingswet; inhoudelijke blijven ze overeind staan en zijn in deze bijlage c bij elkaar gevoegd maar door de hoofdstuk	Geen

		indelingen en benamingen nog herkenbaar en dus gemakkelijk te herleiden naar de situatie onder de Waterwet.	
220	"In deze beleidsregel wordt verstaan onder" ==> Deze verwijzing is waarschijnlijk niet meer relevant als de beleidsregel geheel komt te vervallen. Teksten uit de beleidsregel moeten indien relevant geheel worden overgenomen.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
221	bij e. ==> Mogelijk relevant om hierbij op te merken dat het plangebied ook eventuele bufferzones bevat	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
222	"Deze beleidsregel is van toepassing op het opstellen van bodemenergieplannen, het vaststellen van deze plannen en op vergunningverlening voor open bodemenergiesystemen in (en grenzend aan) bodemenergieplannen die door Gedeputeerde Staten zijn vastgesteld."==> Beleid geldt slechts voor het gebied waarvoor het is vastgesteld. Hoe kan een beleidsplan dan ook regels opleveren voor systemen grenzend aan (en dus niet liggend binnen) een bodemenergieplangebied? Als dat relevant is, moeten binnen een bodemenergieplan bufferzones (al dan niet met een andere benaming) worden opgenomen, waarin regels worden opgenomen over het rekening houden met de (beoogde systemen en de regels binnen het kerngebied van het plan. Het gehele gebied (dus zowel kerngebied als bufferzones) maken onderdeel uit van het plan, dat als beleid wordt vastgesteld. In de toelichting missen wij een verwijzing naar een eventueel geldend warmteplan, waar ook een duidelijk link mee bestaat. Handig om hier ook aan te refereren. Met de komst van de Omgevingswet zal dit ook niet meer het Abm zijn	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
223	bij a. "de grootte van het plangebied (eventuele deelgebieden) en het onderzoeksgebied"==> Hier weer ingaan op eventuele bufferzones	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
224	bij d ==> Nader aangeven wat met toekomstige belangen wordt bedoeld (objectiveren). Wij hebben nu partijen die roepen dat we rekening met ze hadden moeten houden, terwijl op het moment van planvorming die belangen redelijkerwijs niet inzichtelijk waren. Het is ook niet te doen om een brede raadpleging in de omgeving te doen om eventuele toekomstige belangen in beeld te krijgen. Er dient dus (hier of in de toelichting) nader te worden geduïd tot hoever de onderzoeksinspanning dient te zijn. Het lijkt ons logisch om (in algemene verwoordingen) te verwijzen naar bestaande plannen bij bijvoorbeeld de gemeente. Denk hierbij aan een bestemmingsplan/Omgevingsplan of een warmteplan.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
225	e. ==> Het gaat hier om de invloed op belangen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

226	Toelichting (pag. 12, 13, 14) Toelichtingen ==> Waarom toelichtingen niet achterin het document i.v.m. leesbaarheid stuk? Welke belanghebbenden hebben we het dan over? In het centrum van een grote stad kan het (als we echte alle belanghebbenden bedoelen) gaan om duizenden personen. Dat lijkt ons onwerkbaar. Zie eerdere opmerking over toekomstige belangen. Is dit in alle gevallen nodig? Wat als er voldoende ruimte blijkt te zijn, maar dat het wel verstandig is een aantal regels op te nemen om optimalisatie te bevorderen? Een plan hoeft niet standaard een (verregeande) invulling van systemen te bevatten om toch werkend en waardevol te kunnen zijn.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
227	Tekstueel: bestaande en toekomstige Ook hier geldt weer: is dit altijd nodig? Hangt dit niet af van het detailniveau van het plan?	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
228	Tekstueel: IV i.p.v. 4	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
229	Tekstueel: belangrijk vinden; het bodemenergieplan	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
230	a. de grootte van het plangebied==> Dit is onzes inziens alleen relevant op het moment dat WVP1 wordt betrokken bij het realiseren van OBES. Als WVP1 'op slot' blijft, is deze keuze niet echt relevant.	Het 1wvp staat niet overal helemaal op slot, daarnaast wordt er steeds meer een beroep gedaan op de ondergrond door diverse ontwikkelingen.	Geen
231	"De bodemenergieplannen die tot nu toe gemaakt zijn, beslaan dan ook niet meer dan enkele vierkante kilometers"==> Dit hangt echt af van de situatie en is niet altijd noodzakelijk.	De provincie ie het hier mee eens, opmerking leidt niet tot een aanpassing..	Geen
232	Tekstueel "De ordening zorgt er voor dat de ondergrond zo veel mogelijk bodem-energie kan leveren"==> bodemenergie	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
233	d. toekomstige belangen ==> zie eerdere opmerkingen over toekomstige belangen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
234	d.1 ==> Waarom cultuurhistorisch specifiek benoemen	Historische bebouwing is vaak op een oude funderingswijze gebouwd. Door dit expliciet te benoemen vestigen wij daar de aandacht op.	Geen
235	d.3 ==> in principe of uit principe ? wat ons betreft het laatste . Tweede in principe kan daarnaast al helemaal worden verwijderd.	In de beschermingsgebieden is bodemenergie niet toegestaan, wordt hierop tekstueel aangepast.	Tekst wordt aangepast
236	d.5. Tekstueel: deklaag ; Tekstueel worden ipv wordt	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
237	e. ==> Graag nog een tekstuele check op deze alinea. Er staan heel veel overbodige spaties en verbindingsstreepjes.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
238	e.7. Door toedoen van	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

239	<p>Paragraaf 3.2 (pag. 10)</p> <p>Het lijkt een beetje dubbelop. Zowel hier als in paragraaf 3.1 wordt (in verschillende bewoordingen) ingegaan op toetsing aan bodemenergieplannen bij vergunningverlening. Hier blijkt wel de onduidelijke opbouw van bijlage C, graag aandacht hiervoor. Verder valt op dat echt alleen vergunning wordt verleend als wordt voldaan aan het plan. Nu is de praktijk dat mag worden afgeweken als wordt aangetoond dat de afwijking de werking van het plan (overige systemen) niet schaadt, maar uiteraard niet voordat dit is afgestemd met de gemeente. Wij nemen aan dat deze praktijk kan worden voortgezet (want gemotiveerd afwijken van beleid mag), maar het lijkt ons een meerwaarde als het proces rond afwijken wordt beschreven (afstemmen met gemeente en 'bewijslast' bij initiatiefnemer.</p>	Het verschil tussen vergunningverlening van systemen binnen en buiten vastgestelde bodemenergieplannen zal verduidelijkt worden, als ook de opmerking aangaande mogelijk gemotiveerd afwijken van een plan; wordt tekstueel aangepast.	Tekst wordt aangepast
240	<p>Toelichting (pag. 16)</p> <p>Omgevingsvergunning ipv watervergunning</p> <p>Het is geen wateronttrekkingsactiviteit maar milieubelastende activiteit</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
241	"Buiten door Gedeputeerde Staten vastgestelde bodemenergieplannen, wordt alleen een vergunning verleend voor....etc." ==> zie eerdere opmerking over beleid laten gelden buiten het bodemenergieplan.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
242	"significant"==> wat is significant? Nader toelichten waarbij de formulering wordt gericht op het functioneren van de systemen.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
243	"Een vergunning in het stedelijke- en glastuinbouwgebied wordt in principe alleen verleend voor een systeem in het tweede en derde watervoerende pakket"==> Het lijkt een beetje dubbelop. Zowel hier als in paragraaf 3.1 wordt (in verschillende bewoordingen) ingegaan op vergunningen in het eerste watervoerende pakket. Hier blijkt wel de onduidelijke opbouw van bijlage C, graag aandacht hiervoor. Verder: zie eerdere opmerking over 'in principe'. Onze sterke voorkeur gaat er naar uit dit woord weg te laten.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
244	<p>Toelichting blz 16.</p> <p>Tekstueel: in de EN Graag nadere duiding 'naar verwachting' (of verwijzen naar de inhoud die een plan moet hebben.)</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
245	Tekstueel bodemenergiesystemen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
246	Lid 1: tekstueel bodemenergiesystemen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
247	Niet alleen bij gietwateropslag, maar bijvoorbeeld ook om lozingsroutes af te stemmen. Verder: liever gebruik waterkwaliteitsbeheerder dan waterschap	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

248	Paragraaf 3.2 (pag. 10) 2. Hier gaat iets niet goed. In het artikel wordt verwezen naar een vergunningaanvraag, in de artikelsgewijze toelichting gaat het over het vaststellen van een bodemenergieplan. Dit moet kloppend worden gemaakt. Als lid 2 over het vaststellen van een bodemenergieplan, moet nog steeds worden aangegeven welke procedure wordt toegepast voor systemen in WVP1.	In de toelichting zijn lid 2 en 3 omgedraaid; M.b.t. opmerking aangaande Awb, deze is altijd van toepassing. Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
249	3. Wat wordt hier nu eigenlijk bedoeld? Erg onduidelijk. Welke procedure dient te worden gevolgd bij een afwijking van het plan? Misschien handig om daar ook iets over op te nemen.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
250	Toelichting (pag. 16 en 17) Lid 2 De toelichting graag weer controleren op tekstuele fouten (spaties en verbindingstekens)	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
251	"Voor (delen van) het bodemenergieplan die niet voldoen aan dit artikel, wordt de uitgebreide procedure toegepast." ==> Dat komt niet terug in het artikel, want daar wordt alleen gesproken over vastgestelde zones en niet over het al dan niet voldoen aan deze zones. Verder kunnen afwijkingen van het plan nog verband houden met andere onderwerpen en regels uit het plan. Ook in die gevallen is 3.4 Awb wenselijk. Dit kan ook gelden voor nog niet ingeplande bodemenergiesystemen in een deelgebied dat al veel (geplande) bodemenergiesystemen bevat.	Indruk is dat er in deze vele varianten denkbaar zijn. Het artikel sluit dan ook af met een mogelijkheid om hierin nog een keuze te maken in de te volgen procedure, hierover zal de aanvrager in kennis gesteld worden.	Geen
252	Paragraaf 3.2 (pag. 10) Artikel en toelichting spreken elkaar tegen. In het artikel wordt aangegeven dat de aanvrager van het plan (wie dat dan ook moge zijn) wordt geïnformeerd, in de toelichting gaat het over de aanvrager van een systeem (naar wij aannemen wordt hier de aanvrager van de vergunning bedoeld).	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
253	Toelichting (pag. 17) Uitgaande dat de aanvrager van een vergunning wordt bedoeld: is het niet laat om pas bij de aanvraag te informeren? Ligt hier geen rol voor de WKO-Tool, site provincie (en straks BRO) om op kaart te presenteren waar bodemenergieplannen gelden?	Tekst wordt aangepast. Na inwerkintreding van de Omgevingswet worden/kunnen na enige tijd dit soort procesomschrijving aangepast worden. De invloed van de Wet BRO kan hier dan ook bij betrokken worden.	Tekst wordt aangepast
254	Toelichting (pag. 10)" Beleidsregel open bodemenergiesystemen in bodemenergieplannen Zuid-Holland 2016 Algemeen" ==> Zoals eerder opgemerkt de beleidsregel 2016 wordt toch ingetrokken?	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
255	"aanleiding en kader etc." ==> Handig om hier de interactie met andere zaken (zoals warmteplan en omgevingsplan) te omschrijven?	In deze alinea wordt de context geschetst van bodemenergiesystemen en de energietransitie, detailniveau is voldoende.	Geen
256	Zie eerdere opmerkingen over toekomstige functies objectief maken (verwijzing naar andere plannen)	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
257	Tekstueel : bodemenergieplannen	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

258	"duurzame energievoorziening beschouwd en afgefallen."==> Afgefallen? Vaak is er juist sprake van een combinatie van duurzame energievoorziening (ringleidingen, riothermie, TEO, TEA, TED, zonneboilers enz..	Provincie is het hier mee eens, veelal worden nu meerdere duurzame(re) bronnen naast elkaar toegepast. Tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
259	"Deze beleidsregel heeft enkel..."==> verder weer de opmerking over 'rond' bodemenergieplannen: bufferzones moeten in het plan worden meegenomen.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
260	Toelichting (pag. 11) Typen bodemenergiesystemen Deze toelichting 'zwemt' nu ergens in het document. In paragraaf 3.1 en 3.2 worden regels opgenomen over OBES, maar pas in de toelichting op 3.2 wordt (zonder een koppeling naar een eerder artikel) een uitleg gegeven over BES. Deze uitleg dient te worden gegeven VOOR de regels, nu is het mosterd na de maaltijd.	Deze alinea past beter als inleiding van hfst 3. Tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
261	"in het kader van de Waterwet het bevoegde gezag"==> Waterwet wordt Omgevingswet	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
262	Welke stroomrichting van het water? Ik zou de term 'pomprichting' gebruiken. Voor wat betreft bellen: een recirculatiesysteem kan ook een doublet zijn en vormt geen bellen. Verder: wel ingaan op doubletsystemen maar niet op monobronsystemen.	Provincie is het hier mee eens, in deze alinea zal een verwijzing opgenomen worden naar meer info over deze systemen; tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
263	"bestaan uit lussen"==> dit is ook niet altijd waar, het zijn niet altijd lussen	Provincie is het hier mee eens, in deze alinea zal een verwijzing opgenomen worden naar meer info over deze systemen; tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
264	Toelichting (pag. 11) Ook deze toelichting 'zwemt' nu ergens in het document	Deze alinea is meer geschikt als inleiding bij hfst 3.2.. Tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
265	In paragraaf 3.1 en 3.2 worden regels opgenomen over WVP1, maar pas in de toelichting op 3.2 wordt (zonder een koppeling naar een eerder artikel) een uitleg gegeven over de regels over WVP1. Welk provinciaal waterplan? Bestaat straks toch niet meer?	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
266	Zie eerdere opmerkingen over 'in principe'	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
267	"Wanneer bij het maken van een bodemenergieplan alle belangen zijn geduid, is er voldoende informatie beschikbaar om de benutting van...." ==> En wat als er niet voldoende informatie beschikbaar komt? Wordt het bodemenergieplan dan niet vastgesteld? Gemeenten hebben soms belang bij een benutting WVP1 voor bodemenergie, zonder te willen kijken naar andere belangen (zie discussie gietwater-OBES in glastuinbouwgebieden).	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
268	"Hierdoor ontstaan er voor '==> En noodzaak afweging!	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
269	"Voor situatie 2 geven"==> weer in principe	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

270	Toelichting (pag. 11) Ook deze toelichting zwemt nu ergens in het document. Duidelijke koppeling en volgorde van de koppelingen ontbreekt.	Provincie is het hier mee eens, in deze alinea zal een verwijzing opgenomen worden naar meer info over deze systemen; tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
271	1e alinea: Kunnen alle belanghebbenden een plan laten opstellen? Moet dit niet worden ingekaderd? Gemeenten uiteraard wel, misschien ook partijen die geheel eigenaar zijn van een gebied (bijvoorbeeld universiteiten), maar veel meer partijen lijkt ons niet logisch.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
272	Toelichting (pag. 12) Ook deze toelichting geeft een gevoel van dubbelop. In paragraaf 3.1 en 3.2 (en de daarbij horende artikelsgewijze toelichtingen) wordt ingegaan op toetsing van het bodemenergieplan bij vergunningaanvragen. Waarom kan deze toelichting niet daar worden geïntegreerd? Dat hoeft niet in alle gevallen. Het is ook mogelijk dat slechts algemene regels worden opgenomen in een plan.	Deze alinea is meer geschikt als inleiding bij hfst 3.2.; tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
273	Alweer 'in principe' en bodemenergieplan	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
274	Hfd 4 beleidsregel 'Grondwatervergunningen' ==> Dit hoofdstuk zou onzes inziens eerder moeten worden opgenomen (volgorde hoofdstukken wijzigen). Dit beleid is van toepassing op alle soorten onttrekkingen. De overige beleidsstukken betreffen aanvullingen op een specifiek onderwerp. Het lijkt ons handiger om met de basis te beginnen en daarna pas te verdiepen.	Provincie is het hier mee eens; wordt tekstueel aangepast als hfst 2.	Tekst wordt aangepast
275	"...." van het Besluit activiteiten Leefomgeving of is ongewijzigd." ==> niet correct	De alinea beginnend met "De andere zaken .. kan vervallen; tekst wordt aangepast.	Tekst wordt aangepast
276	Hoofdstuk 4 (pag. 18) Er is geen sprake meer van een grondwatervergunning, maar van omgevingsvergunningen voor een wateractiviteit of milieubelastende activiteit. Tekstueel: Omgevingsregeling	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
277	"Hiervoor dienen modelberekeningen of dient een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd te worden (zie paragraaf Modelberekening bij grondwateronttrekking). ==> Dienen altijd modelberekeningen te worden gemaakt? De wet geeft slechts aan dat inzicht in de effecten dient te worden gegeven. Bij kleine bodemenergiesystemen volstaat vaak een verkorte effectenstudie, waarbij tabellen worden uitgelezen om de maximale effecten te bepalen. Verder: welke paragraaf Modelberekening bij grondwateronttrekking?	Aangegeven inzicht wordt ingevoegd en paragraaf wordt vermeld.	Tekst wordt aangepast
278	"Hierbij moet specifiek aangegeven worden"==> Aanvullen met de Pmv-gebieden, waarbij ook de mogelijke effecten op de beschermende werking van deze gebieden (de 50-jaars zone enz.) moeten worden beschouwd. Verziltig aan maaiveld zal niet snel voorkomen, omdat het grondwater tot onder maaiveld reikt. Belangen aan maaiveld kunnen hier overigens wel veel last van hebben.	Aangegeven inzicht wordt ingevoegd en paragraaf wordt vermeld.	Tekst wordt aangepast

	Beschrijving aanpassen. Verder: bodemdaling of -rijzing		
279	Daarnaast gebruikt de provincie de Handreiking provinciale ..."==> Benadrukken dat, afhankelijk van aanwezige belangen, hier soms wel van wordt afgeweken / aanvullende informatie nodig is.	Aangegeven inzicht wordt ingevoegd en paragraaf wordt vermeld.	Tekst wordt aangepast
280	Hoofdstuk 4 (pag. 19) grensvlak zoet zout ==> het grensvlak zoet zout bestaat niet.	Bij dit onderwerp wordt een verwijzing naar het rapport en kaartmateriaal betreffende de zout-zoet studie toegevoegd. (Deltares 2018)	Tekst wordt aangepast
281	"effect"==> We missen hier nog een beschouwing van eventuele effecten op omgevingsbelangen. Ook dat wordt meegenomen bij een aanvraag.	Aangegeven inzicht wordt ingevoegd	Tekst wordt aangepast
282	Deze opmerking staat nu onder het kopje 'Grensvlak zoet-zout' en heeft dus redelijkerwijs alleen hier betrekking op. Waarom niet scharen onder het kopje 'inzicht in effecten op grondwaterkwantiteit en -kwaliteit', zodat deze 'escape' betrekking heeft op alle onderwerpen? Verder mag de 'speelruimte' hierover wel nader worden toegelicht	Regel zal verplaatst worden en nader toegelicht/aangevuld worden.	Tekst wordt aangepast
283	"menging verschillende WVP's " ==> Het valt ons op dat deze vigerende regel niet is overgenomen in bijlage C. Wij zouden graag (onder voorwaarden) versoepeling zien van dit beleid voor de diepere watervoerende pakketten (WVP 2/3/4), maar wij vinden het wel van belang dat deze regel in ieder geval overeind blijft voor menging van WVP1 met een andere WVP. De voorwaarden voor versoepeling voor diepere WVP's zouden wij graag met jullie bespreken.	Dit wordt bij een komende evaluatie meegenomen.	Tekst wordt aangepast
284	Hoofdstuk 4 (pag. 19) Deze twee tekstpassages hebben een sterke samenhang, maar zijn toch op twee verschillende plaatsen opgenomen. Dit scheidt verwarring, dus de teksten graag (logisch) samenbrengen.	De tekstdelen worden bij elkaar geplaatst.	Tekst wordt aangepast
285	Hoofdstuk 4 (pag. 20) Hier ontstaat een discussie over de definitie 'infiltreren'. Infiltreren is 'in de bodem brengen van water, ter aanvulling van het grondwater, in samenhang met het onttrekken van grondwater'. Dit betekent dat een partij die achteraf water terugbrengt om (op basis van ons beleid verplicht) te compenseren, volgens de letter van de wet niet aan het infiltreren is, maar aan het lozen. Alleen een partij (bijvoorbeeld bij duinwaterwinningen) die vooraf water in de bodem brengt om het later weer te onttrekken, is aan het infiltreren. De regels over 'infiltreren' dienen dus nog kloppend te worden gemaakt. En verder: wat wordt bedoeld met de voorraad zoet grondwater?	Deze alinea zal ingevoegd worden bij de paragraaf "Infiltraties". Tevens zal hier verwezen worden naar kaartmateriaal.	Tekst wordt aangepast
286	"Daar waar sprake is van oeverinfiltratie in verband met de openbare drinkwatervoorziening vindt de aanvulling door natuurlijke stroming plaats en geldt de aanvullingseis niet."==> Ook hier is oeverinfiltratie een terminologie-discussie.	Dit is een vermelding meer ter voorkoming van misverstanden of discussie. Tekst wordt aangevuld.	Tekst wordt aangepast

	Oeverinfiltratie is geen (direct) actieve handeling, dus in hoeverre is dit een infiltratie als bedoeld in de wet?		
287	"Op basis van het Infiltratiebesluit bodembescherming worden in de vergunning kwaliteitseisen voor het te infiltreren water opgenomen."==> Op grond van het Ibb moeten ook eisen aan de balans en de beëindiging aan een onttrekkingsvergunning worden verbonden. Hierover hebben wij een lopend overleg met Dunea, vooral in relatie met de benodigde uitbreidingen vanwege toenemende drinkwatervraag in de toekomst. Het Ibb is verouderd en kan Dunea in de toekomst (mogelijk) in de knel brengen. Wij willen in het kader van het opstellen van het waterprogramma de problematiek graag nader toelichten, zodat we gezamenlijk kunnen bekijken of hier oplossingen te vinden zijn en deze nog in bijlage C kunnen worden verwerkt.	Dit onderwerp zal onderdeel worden van een brede evaluatie van het beleid.	Tekst wordt aangepast
288	"In artikel 5.34 van de Omgevingswet en artikel 8.85 van het Bkl is een ..."==> Dit artikelnummer klopt niet	In overleg met de jurist worden verwijzingen nu zoveel mogelijk geschrapt. In een toekomstige actualisatie wordt dit opnieuw gezien.	Tekst wordt aangepast
289	"Bij een vergunningaanvraag voor onttrekkingen die groter zijn dan 500.000 m3 per jaar ..."==> Wie maakt deze overweging? PZH of omgevingsdienst? Welke toetsing dient hierop plaats te vinden?	Dit onderwerp zal onderdeel worden van een brede evaluatie van het beleid.	Tekst wordt aangepast
290	Hoofdstuk 4 (pag.21) " Op basis van de onderzoeksresultaten van de vergunninghouder zal de provincie per project in overleg met de gemeenten en waterschappen de lengte van de termijn bepalen die nodig is om maatregelen te kunnen treffen. Die termijn zal vervolgens in de vergunning worden opgenomen."==> Onwerkbaar. Dit betekent dat iedere reductiestap een wijziging van de vergunning nodig heeft. De voorschriften bieden de mogelijkheid een besluit hierover te nemen. Naar onze mening hoeft de vergunning daar niet op te worden aangepast.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
291	Industriële onttrekkingen groter dan 150.000 m3 per jaar ==> Ook hier ontstaat verwarring. Dit is een apart kopje over industriële onttrekkingen, maar zegt slechts weinig over hoe hiermee om te gaan. Pas bij beleid over laagwaardige doelen (op pagina 22 van de bijlage) komt een uitwerking van beleid aan de orde. Zorg voor een goede verwijzing of voor een herschikking van de teksten, zodat het logischer wordt.	Provincie is het hier mee eens, zal worden toegevoegd aan pag 22.	Tekst wordt aangepast
292	Hoofdstuk 4 (pag 21 en 22) Toelichting hoogwaardige en laagwaardige doelen Het is misschien handig om de term 'menselijke consumptie' nader te duiden. Strekt dit ook tot de (indirecte) productieprocessen? Als voorbeeld: wat als een zalmkwekerij water nodig heeft voor het verversen in de bassins?	Wordt aangevuld met : "waarbij het water in direct contact komt met voedsel of drinken bedoeld voor menselijke consumptie".	Tekst wordt aangepast
293	"Beperken onttrekking zoet grondwater voor laagwaardige doelen Het onttrekken van zoet grondwater voor"==> Zin is onduidelijk. Moet uit de onderbouwing nu blijken of er wel of geen alternatieven zijn?	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

294	"Bij de beoordeling van een vergunningaanvraag voor een dergelijke onttrekking zal de provincie een integrale afweging maken van factoren zoals kosten, sociaal economische gevolgen, milieubelasting, volksgezondheid en natuur. De verdringingsreeks zoals deze watertekorten wordt toegepast kan hierbij als leidraad gehanteerd worden". ==> zin loopt niet	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
295	"Aanvullend geldt de eis bij het verlenen van vergunningen dat het bedrijf het grondwater zo effectief mogelijk moet benutten: het bedrijf dient na te gaan op welke wijze dit mogelijk is." ==> Kunnen wij hier voorwaarden aan verbinden? Zo ja, schrijf dat dan wel op. En als later betere beschikbare technieken komen? Kan een vergunning dan weer worden ingetrokken? Ook een toekomstige inspanning tot besparing zou moeten worden geëist.	Dit onderwerp zal onderdeel worden van een brede evaluatie van het beleid.	Tekst wordt aangepast
296	Hoofdstuk 4 (pag.22) Ontrekken zoet grondwater buiten strategische grondwatervoorraad Wat is de strategische grondwatervoorraad? Duidelijk verwijzen naar kaarten of andere beleidskaders waar dit wordt geduid.	Er zal een verwijzing naar kaartmateriaal worden toegevoegd.	Tekst wordt aangepast
297	4.1 Op deze passage hebben wij meerdere opmerkingen: 1. De lay-out klopt niet en dient te worden aangepast; 2. De beleidsregel waarnaar wordt verwezen zou volgens de inleiding (pagina 3) komen te vervallen. De verwijzing kan dus niet in stand blijven, teksten moeten worden overgenomen in het Waterprogramma; 3. Wij vinden deze passage 'verdwaald' in het stuk. De passages boven en onder deze tekst gaan over zoet grondwater. Deze passage past onzes inziens beter tussen passages over bodemenergiebeleid; 4. Wij denken dat hier het gebruik van een systeem voor ALLEEN (of grotendeels) koeling wordt bedoeld? Dergelijke systemen worden onder de Omgevingswet overigens ook onder open bodemenergiesystemen geschaard, waardoor bodemenergiebeleid altijd van toepassing is. Alle bodemenergiesystemen worden (mede) gebruikt voor koeling en zouden dan ook onder deze beleids passage onder vallen.	Wordt tekstueel aangepast en verplaatst naar bodemenergiesystemen.	Tekst wordt aangepast
298	Hoofdstuk 4 (pag. 22 en 23) Compensatie eis bij strategisch zoet grondwater Eerste stuk tekst is dubbel met onderaan pag.21	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
299	"Als het onttrokken grondwater uit de strategische zoete voorraad komt geldt daarom de compensatie-eis." ==> Dit onderdeel wordt ook bij infiltraties (pag. 20) behandeld. Het zijn teksten die heel erg samenhangen, maar nu versnipperd terugkomen. Dit moet duidelijker worden verwoord.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
300	"De eerdere eis dat de aanvulling even groot moet ..." ==> Is wegzijging uit de rivieren niet hetzelfde als oeverinfiltratie? Eenduidig zijn.	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast

301	<p>Hoofdstuk 5 infiltraties algemeen</p> <p>De compensatie-eis komt nu op meerdere plekken terug. Dit maakt het erg onoverzichtelijk, waardoor het beleid moeilijk te vatten is.</p> <p>Zoals al eerder gemeld is compenseren achteraf wettelijk gezien geen infiltreren maar lozen.</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
302	<p>Hoofdstuk 5 (pag.23) vergunning-aanvrager ==> vergunningaanvrager (2x)</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
303	<p>Hoofdstuk 5 (pag.23 en 24) Opslag hemelwater ten behoeve van gietwatervoorziening</p> <p>Deze paragraaf is een beschrijving van techniek en een opsomming van voor- en nadelen. Wij missen hier een duiding van beleid: willen we dit of niet? En zo ja, welke voorwaarden worden hier dan redelijkerwijs aan gehangen?</p>	In het waterprogramma geeft de provincie aan hier een voorstander van te zijn; deze bijlage is daar niet juiste de plek voor. Voor de kwaliteitsaspecten zal een verwijzing naar het Beleidskader Grondwaterkwaliteit opgenomen worden.	Tekst wordt aangepast
304	<p>Hoofdstuk 5 (pag 24) Opslag hemelwater in de bodem voor andere doeleinden</p> <p>Is dit zo? Is hier geen sprake van een infiltratie, omdat wordt beoogd het in de bodem gebrachte water later weer te onttrekken?</p>	Juiste constatering, deze alinea vervalt.	Tekst wordt aangepast
305	<p>Lozingen (generiek) ==> Momenteel is GS bevoegd bij een lozing > 10 m -mv. Blijft dat zo onder de Omgevingswet, dan moet dit hier ook genoemd worden.</p>	Onder de Omgevingswet wordt de gemeente ook bevoegd gezag van de lozingen > 10m diep, zie hiervoor: https://iplo.nl/regelgeving/regels-voor-activiteiten/lozing-afvalwater-graven-saneren-bodem/	Geen
306	<p>Brijnlozingen ==> Dit jaar? Welk jaar gaat het hier over?</p>	Informatie aangaande Brijn is opgenomen in het Waterprogramma en behoeft geen plek meer in deze bijlage.	Alinea vervalt
307	<p>Paragraaf 6.1 (pag. 25) Inleiding</p> <p>Er zijn ook normen voor verticale (mechanische) boringen. Dienen die dan ook niet te worden geëvalueerd?</p> <p>Ook het duingebied is opgebouwd uit meerdere lagen. Alleen het bovenste pakket is duinzand, maar dieper komen ook veen- en kleilagen voor. c</p> <p>De deklaag is zeker wel aanwezig, maar bovenop de zogenaamde deklaag ligt het zandige duinpakket.</p> <p>Een andere optie is juist een verticale stroming omhoog (kwel), waardoor in bovenliggende lagen verzilting optreedt.</p>	Horizontale boringen worden nu niet meegenomen, wellicht na een komende beleidsevaluatie..	Geen
308	<p>Doel beleid ==></p> <p>En verzilting voorkomen?</p>	Tekst wordt aangepast	Tekst wordt aangepast
309	<p>" ->binnen de provinciale bevoegdheid toe te zien op plaatsing en – na beëindiging van de activiteit –(gedeeltelijke) verwijdering van putten en peilbuizen" ==> Putten en peilbuizen (zeker vanaf een bepaalde diameter) dienen niet te worden verwijderd, maar te worden afgedicht. Verwijdering zou grote risico's met zich mee kunnen brengen.</p>	Gedeeltelijke verwijdering wordt wel genoemd, het afdichten zal toegevoegd worden.	Tekst wordt aangepast

310	Paragraaf 6.2 (pag. 25) Bodemenergie is verboden in Pmv-gebieden, dus waarom worden onder dit kopje bodemenergieplannen genoemd.	Deze alinea kan vervallen.	Tekst wordt aangepast
311	"De provincie hecht er waarde aan dat boringen worden uitgevoerd door hiervoor gecertificeerde bedrijven." ==> Dit is toch wettelijk geregeld via Bal en Bbk? Wat is deugdelijk? In het kopje van deze paragraaf gaat het over putleidingen, nu over putten en peilbuizen. Dit zijn wezenlijk verschillende dingen. Wat wordt bedoeld?	Gedeeltelijke verwijdering wordt wel genoemd, het afdichten zal toegevoegd worden.	Tekst wordt aangepast
312	Paragraaf 7.1 (pag. 26) 7.2 Komt in dit model ook duidelijkheid over de duiding van watervoerende pakketten, zoals bedoeld in dit beleid? Er zijn vaak discussies over al dan niet gecombineerde pakketten. Als dit ondervangen kan worden met dit model, wordt objectiviteit verkregen. Het beleid moet dan uiteraard wel verwijzen naar het model.	Er zullen verwijzingen naar kaartmateriaal m.b.t. WVP-en worden toegevoegd.	Tekst wordt aangepast
313	7.3 Grondwaterbeschermingszones Definities?	Hiervoor zal worden verwezen naar de ZHOV.	Tekst wordt aangepast
314	"Ter bescherming van de grondwateronttrekkingen in deze gebieden worden meer milieubelastende activiteiten geweerd. De Zuid-Hollandse Omgevingsverordening is hierbij leidend. (link verordening PM)." ==> Vooralsnog Pmv	PMV2021 komt onder de Ow te vervallen, onder de omgevingswet zal er sprake zijn van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOv).	Geen
316	p.22 Toelichting hoogwaardige en laagwaardige doelen 'Ook het grondwatergebruik (begieten, beregenen, bedruppelen) in de kapitaalintensieve teelten (tuinbouw, glastuinbouw, boomteelt, fruitteelt) wordt als hoogwaardig doel gezien (zie hiervoor de verdringingsreeks water).' Omdat zoet oppervlaktewater schaarser wordt, zal naar verwachting grondwater de alternatieve zoetwaterbron voor de land- en tuinbouw gaan vormen. Het waterschap is het bevoegd gezag voor grondwateronttrekkingen < 150.000 m3/jaar en deze worden in de Alblasserwaard verleend volgens de vigerende verordening van het waterschap. Herijking van het grondwaterbeleid is aangekondigd in het nieuwe Waterbeheerprogramma van het waterschap. p.22 Onttrekken zoet grondwater buiten strategische grondwatervoorraad. Voor hoogwaardige teelten, gelegen binnen de strategische grondwatervoorraden, moet mogelijk aanspraak gemaakt worden op het grondwater. Als dat niet mogelijk blijft, verdwijnt het perspectief voor de (bestaande) hoogwaardige teelten.	Dit onderwerp zal ook in een brede evaluatie een aandachtspunt zijn.	Geen

317	p.22 Compensatie eis 'De eerdere eis dat de aanvulling even groot moet zijn als de onttrekking is losgelaten voor zover hierin door neerslag en wegzijging uit de rivieren wordt voorzien. Inzichten naar dit evenwicht kan ondersteund worden met modelberekeningen.' Het waterschap heeft een geavanceerd grondwatermodel waarmee aanvulling van grondwater (neerslag, vanuit rivier), effecten aan maaiveld en hersteltijden mee kunnen worden berekend. We maken steeds vaker gebruik van dit model. We zullen het model voornamelijk op gebiedsniveau inzetten en niet zozeer bij alle individuele aanvragen, wat wellicht uit de tekst afgeleid zou kunnen worden. Wij verzoeken u dit te verduidelijken.	Modelberekeningen worden benoemd in 7.2 Modelberekening bij grondwateronttrekking, hierin zal ook een verwijzing worden opgenomen naar mogelijke modellen in gebruik bij waterschappen.	Tekst wordt aangepast
318	p.23 Brijnbeleid In geen enkel geval mag het brijnwater op het oppervlaktewater of op de riolering worden geloosd.	Het brijnbeleid is op dit moment (nog) in ontwikkeling. Voor het lozen op riolering, bijvoorbeeld bij het onderhoud van openbodem energiesystemen, bestaat handreiking. Hier zal in het hoofdstuk aangaande dit soort systemen een verwijzing worden opgenomen naar de handreiking.	Tekst wordt aangepast
319	p.25 Grondwaterbeschermingszones Voor de ASV-gebieden zou een beperkt beschermingsregime mogelijk kunnen volstaan. Het beschermingsregime zou mogelijk wel tot doorwerking naar verordening ruimte kunnen leiden, maar niet noodzakelijkerwijs naar de waterverordening. Een zwaar beschermingsregime, met bijvoorbeeld boringsvrije zones, zou ertoe kunnen leiden dat bestaande bedrijven met (hoogwaardige) teelten in de knel gaan komen.	Deze problematiek is aan de orde (geweest) bij de behandeling van de Provinciale Milieuverordening 2021.	Geen